

ВІСНІ

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

Рік IV.

Листопад — Грудень 1953

Ч. 11-12 (37-38)

Л. Рихтицький

Львівський брук

Це не є випадкове, що всі більші події — війни чи повстання — починаються вночі, або у сірому, ранньому світанку. У людській душі є незаперечний нахил до містики і до легенди. І наш зрив Великого Листопада почався вночі, щоб з народженням нового дня сповістити всьому світові народження нової, самостійної держави. Без сумніву, в цьому грають ролю інші моменти, чисто військової природи: несподіваність зриву, заскочення противника і брак зайвої публіки на вулицях і площах, ощаджування крові. Але ці тактично-військові міркування забуваються, а залишається нестертий образ сотень тіней у слабкому блеску ліхтарень, тихий дзенькіт зброї, приглушений маршовий крок узброєних по зуби частин — як хочеться самому це все пережити, щоб з таким образом жити і колись, може, умерти.

Перший Листопада 1918 року залишився у наших душах таким власне образом, овіяним легендою і казкою про відвагу Тих, що зуміли червоною, нестертою лінією, позначити мури і бруки нашого західного бастиону.

Чи історія дійсно повторяється, чи ні — не наша справа. Але що нарід, який йде до свого Великодня, повторяє свої змагання все наново — це справді так.

І ми повторимо наш Львів. Бо власне чого нам бракує за другу світову війну? Нам бракує крові на брукках наших міст. Наша кров лилась і ллється обильно на полях і степах, у лісах і горах України, змагання ж бо йде на всій лінії національного буття, але нам бракує крові на брукках наших міст. Міста — це обличчя країни, міста це центри життєздатності і державної творчості. Міста визначають межі національних територій. І нам приходить готуватись до бою за обличчя українського міста. Тепер, коли великий будильник історії проповідує нам чи не останню велику шансу — саме тепер треба нам усвідомити, що Львів тому таким великим дороговказом став на нашому шляху — бо ж це місто. Велике місто! Ми надто багато лили крові на свіжозорані поля, а надто мало на брукках наших міст. Це відношення треба нам змінити.

Коли вже треба кров'ю писати історію, тоді пишім її на тривких мурах українських міст. Там її ніхто так скоро не зітре і там ніхто не могил Тих, що Впали, не заоре.

Ясно, ми знаємо, чому наші міста не були наші. Ми й знаємо чий вони

були. Але це впливало не тільки із самого факту ворожих окупацій, а також — у дуже поважній мірі — із нашого духового наставлення. Наша література виросла на клясицизмі вишневих садків і журавлів біля хат — по хуторах і селах широкої, степової України. А-ну, покажіть, де вона відбила життя українських міст? На пальцях порахувати. Це тривало десятиками років. І коли прийшов великий іспит показалося, що наш ідеальний прямо вояк, відважний і очайдушний — міста злякався. А прапори треба було повісити у містах, не тільки по селах. Найновіша наша історія показала, що у нас мало змінилось під цим оглядом. З нагоди Листопадових Роковин варто нам собі сказати ясно і без всяких «але», що й тепер, помімо величезних жертв і безприкладного героїзму Української Повстанської Армії, важко у світі приходить її дії капіталізувати. Ворожий світ хоче безперечних доказів. Поляки спромоглися у минулій війні на Варшаву. Ніхто не може заперечити цього повстання, хочби й як хотів це зробити. А криваві змагання УПА навіть в українських колах зустрілись з недовірством. Чи був би хтось поважився нехтувати цією страшною боротьбою, якби вона відбулась знов на львівському бруку? Чи був би хтось сумнівався — навіть серед наших традиційних ворогів — у нашу волю до самостійності, якби ми були знов хоч 22 дні тримали Львів, чи Київ, чи інше більше місто? Свого часу у Харкові вибухли «лише» — як писала чужа преса «голодові заворушення» — але без нашої спонуки у всьому світі це відмітили. Це й доказ, яку ролю грають у таких змаганнях міста.

Як нація, що вже у широкофронтовій війні із наїздниками має досвід, ми не відвернемось від наших сіл, ні, але ми частину нашої уваги присвячимо теж містам. У наших думках, у наших писаннях треба виєлімінувати вже елемент плачу і стогонів по впавших героях, а відзначивши їм належне місце у всенародному зриві, присвятити нашу увагу українським містам. Нам треба із містом освоїтись, його завчити, пізнати і полюбити — воно ж наше! Кожний дім, кожна камениця, вулиця, площа, кожна сина і коридорі — це наші майбутні союзники, не вороги! Нам не лякаться їх, а використовувати! Котити гармати по бруку далеко легше, як по зораному полі і лук від того

(Докінчення на стор. 2)

Нашими очима

Наш обов'язок

У цій шпальті ми подаємо наші думки і погляди так, як ми їх справді нашими очима бачимо. Ми не маємо претенсій, що ми бачимо все як слід. Але деякі речі наші військові очі бачать таки інакше, як очі наших цивільних товаришів. Йдеться про справу нашої пропаганди закордоном. Море чорнила вилито вже на цю тему і нарешті довелося на 9-ому році нашої еміграції дочекатись, щоб з уст чужинця впали поради, як напр., ми повинні писати про голод на Україні в 1932-33 рр. Ясно, світ здригається, коли ми кажемо, що вмерло ок. 6 мільйонів наших нещасних земляків. Але як здригається світ коли ми йому товкмачимо, що матері поїдали своїх дітей? Здригається, але як?! Чи не бракує нашій пропаганді здорового розуму? А ми так дивусьмося, що американці не розуміють східних справ... Як добре було б, якби ці справи нарешті зрозуміли наші редактори. І якби вони теж нарешті стали в Україні добачати те, що побачила пані Перле Места, а не тільки бідні колгоспи. Хіба вже на Україні нема жодного духа тільки смерть і колгоспи? Пишімо про це, що Україні і нашому народові честь і славу приносить! Це ж наш обов'язок на чужині.

Л. Р.

ІЗ ЗМІСТУ:

Мирослав Мартинець —
ЄВРОПА НА РОЗДОРІЖЖІ

Р. Бойцун —
КУРІНЬ ФЮЗЕЛІРІВ 1. УД

А. Микулин —
ЧИ ТІЛЬКИ КАДРИ

Ю. Крохмалюк —
ВІЙСЬКО ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Л. Василів —
ЗАВДАННЯ ПІХОТИ

Г. Ловчовські —
ВІДВАГА І СТРАХ

Військові новини — 3 книжок і преси — Комунікати

Мирослав Мартинець (Німеччина)

Європа на роздоріжжі

Сучасне геополітичне і стратегічне становище Європи

Під сучасну пору затяжної холодної війни між Сходом і Заходом політичне і стратегічне становище Європи можна оцінювати лише разом під обома аспектами, і то в світовому масштабі. Чому? Програма Німеччини і її союзників на європейському і африканському театрі війни, з одного боку, і Японії — на азійському театрі, з другого, збурили дотогочасну рівновагу сил у світі, принесли цілком нову констеляцію сил. На місце старих сил постали грізні стратегічні вакууми (порожнечі — простори позбавлені збройних сил), що зумовили постання і ріст двох протилежних полюсів — США і СРСР, під чийм впливом і сферою дії більш або менш опинилась решта світу.

В цій констеляції, Європа, хоча ще далі складає окремий оперативний простір, однак вже не через свою мілітарну й воєнну силу, лише через специфічне геополітичне становище в конфлікті Схід-Захід та через своє провідне політичне, господарське, культурне і ідейне значення. Політично, господарсько і мілітарно, Західна Європа — це не лише європейські країни, але також їх колонії та сфери інтересів (Коммонвелт і Французька Унія). Для точності треба підкреслити, що Європа в її географічному розумінні, яке гарантувало б її господарську й політичну самостійність, сьогодні не існує, як самостійний політичний фактор. Середня і Східна Європа опинилась в кліщах російського імперіалізму і є тотально впритягнена до кремлівського вазулізму, до тотальної комуністичної революції.

Спир про те, де буде головний фронт майбутньої війни між Сходом і Заходом — все ще актуальний. Для антагоністичних центрів Європа — лише частина всесвітнього фронту, для Європи це проблема ч. 1, що дозволяє їй певні комбінації. В Європі вкоренилось переконання, що вже Сталін відступив від вказівок Леніна, який опанування Європи клав за передумову здобуття світу. Тепер вважається, що Маленков приймає союз Москва-Пекін за догму советської зовнішньої політики, і що в усіх стратегічних планах Москви центром є Азія з сибірськими господарськими і стратегічними базами.

Зудар на терені Західної Європи двох стратегічних концепцій, під чийм впливом і в чий орбіті перебуває політика європейських країн (єдиної європейської політики немає), визначає основний напрям її політики і її розвоєві тенденції.

Двоторовість європейської політики

Другою напрямною європейської політики — це її намагання усамостійнитись від протиставних центрів. Тому, що європейські країни не можуть досягнути усамостійнення, з причин чи то власної господарської і мілітарної слабости, чи то протиставних інтересів між ними, чи то

страху воєнної загрози з боку СРСР, — весь процес інтеграції, тобто об'єднання Європи, як засобу її усамостійнення, **посувається двома рейками**. Вони раз сходяться, раз розходяться, залежно від кон'юнктури холодної війни. Кожночасне схрещування рейок ставить європейську політичну думку на клопітливе роздоріжжя. Кожен конфлікт всередині європейських держав — це **справжній «зашморг»**. Такі «зашморги» становлять справи збалансування збройних сил між Францією і Німечкою Федеративною Республікою і розв'язання спірних територіальних справ, як от Зару, Трієсту, Гібральтару, Кіпру. Вони стають не лише внутрішніми справами Заходу, але **предметом конфлікту в холодній війні**. На цій підставі Москва буде тезу, що скоріше може прийти до війни між західними державами, ніж між США і СРСР (теза Сталіна).

Холодна війна витворила **двоторовість** не лише в політичній меті, але також у політичних і воєнних організаційних формах.

Перші рейки цієї політики — це **ОПАП** (Організація Північноатлантичного Пакту), що крім воєнних завдань організувати безпеку «атлантийських» держав (США, Канада, Великобританія, Норвегія, Данія, Ісландія, Франція, Бельгія, Голландія, Люксембург, Італія, Португалія, Греція і Туреччина), має теж господарські й політичні завдання.

Другі рейки, по яких посувається політика європейських країн, це т. зв. **інтеграція**, чисю метою є об'єднати Європу для політичного, господарського й оборонного її скріплення. Тепер діють такі інституції: Європейська Рада, Сталево-Вугільна Унія; а плануються: ЕОС (Європейська Оборонна Спільнота), ЕПС (Європейська Політична Спільнота), які мають виставити колективну або коаліційну європейську армію. В цій формі об'єднуються такі країни: Франція, Італія, Бельгія, Голландія, Люксембург та Німецька Федеративна Республіка (т. зв. «мала Європа»).

Львівський брук

(Закінчення з 2 стор.)

більший — гук, що додає духа нашим міщанам, мобілізує їх і втягає у наші лави.

За українські міста буде ще великий бій між нами і нашими ворогами, їхніми сьогоднішніми посідачами. Хоч часу мало, але нам треба бодай уявно на це приготуватись, бо все таки учителька — історія розумних учнів добре вчить: Львів це не Янівський цвинтар із могилами наших мужних батьків — Львів, це мури і бруки збризані українською кров'ю, що полилась за ідею державности вільної України! Львів — це пам'ятник слави, не смутку! За тими, що впали у бою — не плачуть, їх шанують і на їх прикладі виховуються!

Л. Р.

В Західній Європі помітна і інша тенденція організації — в т. зв. **регіональні об'єднання**. І так цього року остаточно зформувався Балканський пакт, до якого увійшли Югославія, Греція і Туреччина, з метою організувати спільну оборону Близького Сходу.

В червні ц. р. постала теж **Нордична Рада** з країн: Норвегія, Швеція, Данія і Ісландія, з метою організації спільної оборони і культурної та політичної співпраці.

На африкансько-азійському побережжі постала **Арабська Ліга**, з метою об'єднання арабського світу, спільної оборони з неутралізаційними тенденціями.

Ці регіональні форми об'єднання зродилися з неутралізаційних тенденцій, з метою **проломити регіональними пактами двоподіл світу**, що його вважають за спричинника кризового положення в світі.

Всі інтеграційні форми мають тенденцію територіального поширення поза усталену лінію поділу впливів. Хоч існує тісне безпосереднє або посереднє пов'язання цих регіональних союзів з ОПАП-ом, і хоч дія відбувається в рамках однієї стратегічної концепції, — в останніх місяцях, під впливом американської політики «розрядження протиріч і взаємного недовір'я», даються заприпитати відосередні тенденції і суперництво між груповими союзами та регіональними відтинками атлантийського планування і командування ОПАП-у.

Знову в полоні ілюзії і утопії

Хоч інтеграційні плани ще не вийшли з стадії планування, але вже під впливом «мирної» офензиви Кремля, американської політики пристосування і страху перед обосічним мечем атомової війни, вже даються заприпитати певні відступлення від наміченої лінії дотеперішнього курсу інтеграції. Після політики «заспокоєння» вимог Москви, «стримування» поширювання комунізму (війна в Кореї), вкінці — «визволення» від більшовизму, а тепер, після смерті Сталіна, ліквідації Берії та передусім вибуху водневої бомби в СРСР, прийшло до т. зв. політики «розрядження протиріч і взаємного недовір'я», яка ставить під знак запитання всі дотеперішні плани оборони. Чільним гаслом на цьому етапі стала вимога **узглядити потреби безпеки СРСР**. Черчіл планує заспокоїти потреби безпеки СРСР концепцією т. зв. **східного Льокарно**, яке мало б, на засади «статус кво», принести замирення між Заходом і Сходом. Аденауер пропонує пакт неагресії між майбутньою ЕОС і СРСР та гарантії в формі демілітаризації певної частини Західної Німеччини.

Кожен логічно думаючий питає: як то 50, 60, чи навіть 80 західноєвропейських дивізій можуть загрожувати 170 советським дивізіям? Невже Черчіл переконаний, що ЕОС загрожуватиме безпеці СРСР? Невже Черчіл має докази, що мета світового боль-

шевізму чи російського імперіалізму — опанувати світ — змінилась? Чи дійсно ССРС змінив свою політику, а чи це лише «тактичні компроміси», згідно з наукою Леніна? Проектодавці всіх плянів заспокоєння безпеки ССРС не могли обґрунтувати, чого вони хочуть досягнути тими позиціями щодо ССРС. Хто докладно студював постанови 29. З'їзду КПСС, «Економічні проблеми в ССРС» Сталіна, інавгураційну промову Маленкова, той не може погодитися з тезою, що мета большевізму, його стратегія й тактика змінилися. Інший аргумент, що його, наче газбіцу, витягають на поле бою для аргументації потреби заспокоєння безпеки російської імперії, це теза, мовляв, боротьба дідохів у Кремлі за владу сама знищить большевізм без потреби втручання Заходу; ця теза вказує на івність і утопічність думання Заходу. Замотана й строката, наче мозаїка, аргументація цієї тези не виправдує сподівань і хаосу, які вона спричинює на Заході. Для нас, українців, які ставимо в першу чергу на власні сили, а не на сторонню інтервенцію, — ілюзія розпаду тюрми народів ССРС зсередини приманлива; однак ми не вважаємо за доцільне зменшувати тиск на ССРС і уділювати передишку, для можливого впорядкування відносин між спадкоємцями Сталіна. Просторіше уґрунтовувати це — зайве, ми обмежимося лише ствердженням, що для Заходу загроза агресії з сторони ССРС не зменшилась!

На питання, чому в такому разі Москва ще дотепер не напала на безборонну Європу, головнокомандувач ОПАН-у ген. Грюнтер дає таку відповідь: «С три припущення, з яких одно, мабуть, правдиве, чому ССРС не нападає на Європу, а саме:

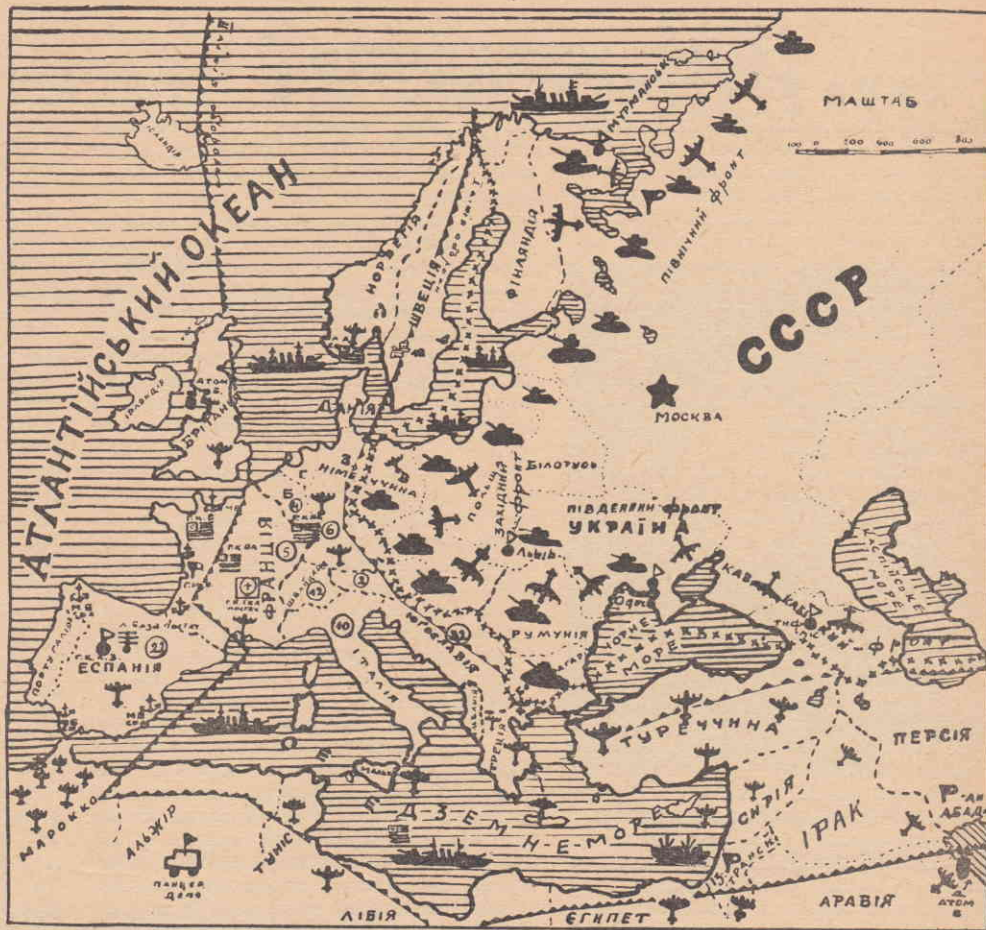
1) Коли б совети навіть виграли першу фазу війни, то, правдоподібно, ще не мали б такої сильної індустрії, щоб могли витримати довготривалу війну. Окупація Європи не означає виграву війни, як довго військовий потенціал США не знищений.

2) ССРС стримує ще страх перед американською атомовою зброєю і летунською перевагою Заходу, з одного боку, та почуття власної слабости в цій зброї, з другого.

3) ССРС може ствердити, що холодна війна дає йому великі успіхи, і тому ризик війни не оплачується, а вистачає продовжувати вбивати клин між західні держави і послаблювати їх духову й військову силу».

Вихідні позиції

Обабіч залізної завіси утворились два протиставні фронти, які географічне положення примусово визначає, як вихідні позиції. Без специфікації баз, опірних пунктів та просторів концентрації, ці вихідні позиції

Пояснення.

xxxx "залізна завіса", ⚡ штаб фронту, Р нафтові резервуари, ⚡ головне командування, ⚡ морські бази США, ⚡ депо атомових бомб, ————— лінії оборони, Ⓢ дивізії.

ції советського «протиатлантийського фронту» формують ударний клин (із шпилем у Празі і бічницями в Мурманську і Тбілісі), що вривається у живе тіло Європи. З другого боку, йому в противагу розбудовано ОПАН у формі кліщів із зворотньою віссю в Парижі (головна квартира ВШАПЕ), північним важелем в Осло і південним важелем в Анкарі, розбудованими, як окремі оборонні флангові позиції. Важелі кліщів розбудовані, як гострі ікла кліщів, що їх можна натискати з Пентагону, як центру оборони і центру стратегічних резерв. Центр советського протиатлантийського клина, складеного з танкерних частин (63 танкових дивізій), тактичного летунства (22 000 машин) та мільйонів збройних мас, із центром у Москві.

Такі стратегічні рямки дає геополітичне положення Європи. Життя надає цій стратегічній картині щойно воєнна концепція, що, неначе фарба в малярю, дає зміст, оживлює, урештємлює цілу картину.

Воєнна концепція може бути дефензивна і офензивна. Яку концепцію доведеться застосовувати одній або другій стороні, це вже питання політики. Штаби, однак, мусять мати один і другий плян. Обговорювати тепер такі пляни — значило б бавитись у пророка. Ми обмежимося ли-

ше загальною характеристикою воєнних доктрин, які дають напрямні для стратегічних концепцій.

Дві воєнні доктрини

Воєнна доктрина США, морської країни, будує воєнні концепції на ідеях британської морської стратегії, концепції американського адмірала Мегана та летунській доктрині італійського генерала Довгета. Політично, під поточний смак, її вмотивували ген. Мек-Артур та сенатор Тефт, висуваючи вимоги обмежити оборону США обороною «периферій». Це мав би бути мінімальний плян оборони.

Концепція Мегана (книжка — «Вплив морської сили на історію») базується на двох таких вихідних тезах:

1) Держави, які опановують моря, є завжди сильніші, ніж держави, які опановують континенти.

2) Народи земної кулі є узалежнені від морських доріг, бо вони вможливають зв'язок із світовими центрами, що сприяє розвитку духової і господарської співпраці.

Теорія Довгета, як звісно, приймає, що летунство є вирішальною зброєю у війні.

На основі цих теорій постала американська стратегія «глобальних кру-

Л. О. Ортинський

Нові завдання

Перший етап праці Братства добігає кінця. Під час цього етапу ми побудували нашу організаційну схему, розбудували клітини, допасували до вимог життя організаційно-структуральні форми нашого Товариства, створюючи Крайові Управи, що перебрали тягар ведення праці по місцях нашого перебування. Наладнано видавничу діяльність, володіємо власним журналом, виходять книжки. Ми вже навіть не згадуємо про успішну імпрезову діяльність, велику популярність наших з'їздів і товариських зустрічей. Все це стало самозрозумілим і є тільки показником нашої організованості і розмаху. Теж не доводиться згадувати про такі самозрозумілі речі, як допомога нашим інвалідам і іншим потребуючим.

Саме тільки збереження існуючого стану розвитку нашого Товариства аж ніяк не може вистачити. Очевидно, існуючі форми і цілі Братства мусять бути збережені, а старі — виконувати. Але життя не стоїть і самим учорашнім не можна жити. Треба нових цілей, нових реальних завдань, які дали б Братству і його членству поштовх до праці, відновили б наснагу і стимулювали б нову енергію.

Такими новими цілями Братства, на нашу думку, повинні стати такі дві справи: 1. опіка над молоддю і 2. нав'язання зв'язків з чужинецькими комбатантськими організаціями країн нашого поселення.

Коли мовимо про опіку над молоддю, не маємо на гадці роблення конкуренції вже існуючим молодечим організаціям — СУМ чи Пласт. Ці організації мають свій терен діяння і нам втручатися в їхні справи нічого. Натомість наше завдання — впливати

опікуватись молоддю по військовій лінії. Ми маємо їм насамперед передати наш особистий і наших попередників досвід. Нам це легко зробити, легше як старшій генерації комбатантів, бо ми ще «свіжі», наші переживання і досвіди ще більш безпосередні. Ми повинні передати нашим молодим друзям наш досвід, ми повинні вказувати їм на наші успіхи і неуспіхи і говорити де причини одних і інших. Ми маємо сказати, чого вони мають берегтися й уникати, щоб не робити наших помилок.

Шляхів до досягнення цієї цілі багато і ми не будемо їх деталізувати. Ми хочемо лише підкреслити, що не вільно нам замкнутися в нашому тісному колі. Мусимо вийти з нього, мусимо сповнитися той обов'язок, що його на нас накладає обставина, що ми наймолодші українські комбатанти. Багато в нашому політично-військовому минулому було помилок; чи не найбільша була та, що сливе не кожна генерація починала історію від себе, не знала досвідів минулого і повторювала вже раз зроблені помилки. Такий стан далі тривати не може, він мусить бути змінений. Коли йдеться про військовий сектор — це має бути наше велике завдання. Треба про ті справи усвідомляти молодь всіма доступними шляхами. І, ще раз підкреслюємо, давати їй правильний образ недавнього минулого, наших позитивів і негативів.

Друга ціль, що повинна бути нами зреалізована, — це нав'язання і плікання зв'язків з чужинецькими комбатантами. Ми ще ніколи не мали такої сприяючої цієї справи нагоди, як саме тепер. Ми живемо тепер у

всіх важливіших державах світу, живемо не одинцем, а великими гуртами. Є між нами товариші, що з уваги на своє знання чи позиції, які їм вдалося в чужих середовищах здобути, можуть прийти з великою допомогою при нав'язуванні зв'язків з чужинецькими комбатантами. А де таких немає, там треба пошукати за способами і шляхами, щоб такі зв'язки налаштувати. При цій справі слід мати на увазі такі два аспекти: особисті знайомства, про корисність, доцільність і конечність яких детальніше не треба говорити, і другий аспект — використання можливостей, що їх можуть дати зв'язки з чужинецькими організаціями для поглиблення наших військових знань.

На цьому відтинку в нас ще досить мало пророблено і тому годі сподіватися відразу великих успіхів. Послідовність і терпеливість — це найкраща метода при веденні цих, як і інших, справ.

Не забуваймо, що ґрунт під такі зв'язки в основному вже поставлений. Західний світ вже більш чи менш зорієнтований в нашій проблематиці на всякий випадок краще, ніж це було за наших попередників, учасників визвольних змагань першої світової війни, коли вони вийшли на чужину.

В нашій роботі по тій лінії ми повинні обмежитися до малого відтинку, залишаючи все інше покликаним до того українським чинником. Тільки таким способом зможемо досягнути максимальні висліди. Вони довгий час може навіть не будуть великі, але тим не сміємо розгаровуватись. Головне, щоб ми почали щось у тому напрямі робити і щоб була тяглість.

Дальші уточнення тут теж неможливі, бо йдеться про таку мозаїку країн і відмінних умови, що про доцільність того чи іншого заміру можуть вирішувати тільки місцеві Крайові Управи, які слід простудіювавши ситуацію в країні їхнього перебування. Головне — треба негайно взятися за виконання тих важливих завдань.

ЄВРОПА НА РОЗДОРІЖЖІ

гів». Ця стратегічна концепція приймає, що ядро оборони складають збройні сили США, задумані, як стратегічна резерва на терені США. Внутрішній круг складають Атлантийський і Тихий океани, з базами зв'язку і постачання. Зовнішній круг складають т. зв. «периферії», які організує, і фінансує, сприяючи їх організації, США. Європа в цій стратегічній концепції складає перший зовнішній круг і є охоплена під назвою ОПАП. Роля цього зовнішнього круга могла б бути як **офензивною**, так і **дефензивною**. В останньому часі в Європі висловлюють різні побоювання: одні побоюються, що роля, яку приписується Європі, може стати офензивною, а інші — що ці пляни не забезпечують оборони Західної Європи в її теперішніх кордонах, і що Європу треба було б щойно в другій фазі визволяти. Коли йдеться про озброєння, то цей зовнішній круг мають боронити автохтонні національні чи коаліційні армії при допомозі США. В цьому крузі мають бути стаціонавані летунські збройні сили США, ракетна і атомово зброя, як т. зв. «летунські й морські опірні пункти». Коли автохтонні сили матимуть

відповідну власну оборонну силу, США виведуть свої війська з Європи.

Коли йдеться про СРСР, то він є типовою континентальною потугою. Його стратегія базується на силі наземних армій і тактичному летунства. В останніх часах советський генеральний штаб наполегливо старається здобути доступ до морів, розбудувати військову флоту і стратегічне летунство, щоб достосуватись до свого суперника. Та покищо СРСР лишається типово континентальною силою. Сила СРСР лежить в її наземних арміях, танках і тактичному летунстві, які становлять безпосередню загрозу Західній Європі. Сила Заходу — в якості зброї, силі вогню, летунства, флоту і атомової зброї, які безпосередньо не захищають Європи, але відстрашують від агресії, бо є спроможні забезпечити вигравш війни.

Майбутня війна, на думку багатьох, буде **атомовою війною**, про яку ще ніхто не має точного уявлення. В майбутній війні, як показує геополітичне і стратегічне положення Європи, вона покищо, розшматована і безсилна, стоїть на роздоріжжі двох світів.

ЧОРТКІВСЬКА ОФЕНЗИВА

Анонімного автора опис відомої, світлої сторінки Української Галицької Армії — чортківської офензиви. Пролом ворожих ліній, бравурний марш вперед за втікаючим у паніці ворогом, ентузіазм вояцтва й населення.

Видання Братства кол. вояків
1. УД-УНА, 40 стор. друку, 2 шкі-
ци офензиви.

Замовляти в Адміністрації «Вістей»

ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ

„ВІСТІ“

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКО-
ВИЙ ЖУРНАЛ!

Р. Бойцун (Австралія)
сот. 1. УД

Курінь фюзелірів 1. УД УНА під Бродами

Властива організація куріня фюзелірів 1. УД УНА припадає на положення березня 1944 р. Місцем організації був — Hindenburg-Lager, частина цілості табору Нойгаммер. Саме в тому часі перенесено Дивізію з табору «Гайделегер» до Нойгаммеру, на основний перевишкіл. — Частинний командний склад куреня зорганізовано ще в грудні 1943 р. в Гайделегері, де призначено командирів 1 і 4 сотень та приділено коло 20 вояків до 1 сотні. Щойно в березні 1944 р. протягом кількох днів поновлено чи пак зорганізовано цілий курінь. Вояцтво куреня перебувало в повному складі, згідно з найновішими організаційними листками щодо складу подієвих бойових частин, виданими зверхнім командуванням німецької армії. Рівночасно з приділенням вояцтва до куреня, приділено командний підстаршинський склад та двох командирів сотень — 2-ої і 3-ої. Завданням куреня було — перейти бойовий вишкіл, бо ж вояцтво вже перейшло рекрутський вишкіл при вермахті. Пригляньмося з близька до тих людей, що становили склад цього куреня. Вояцтво — це передусім молодий та наскрізь здоровий, як під фізичним оглядом, так і під моральним — елемент, свідомий хвилини і положення до нього завдання.

Підстаршини — це молоді учні середніх шкіл, які покинули школу, студенти університету, та сільські хлопці, які вже в перших днях рекрутського вишколу своєю поставою привернули до себе увагу своїх зверхників та зістали вислані до підстаршинських шкіл.

А старшини — командири сотень? Один з УГА, один з колишньої польської армії та двос з Легіону. Кожний з них мав військову минушину та фронтовий досвід.

Вишкіл

Почався вишкіл. Відчувалося у вишкілі незрозумілу напруженість та штивність. Колишні товариші з однієї шкільної лавки знайшлися в ролі підвладних і тих, що наказують. Декотрі зуміли вже в першому дні перебороти в собі ці нездорові амбіції, інші дорогою наказу та повчень увійшли в роллю вояків. Всякі непорозуміння усувалось з місця, так що по короткому часі запримітилось гармонію в співжитті.

Скоро по зорганізуванні куреня перекинено його до Штрансу — вишкільного табору, віддаленого на 17 км. від Нойгаммеру, який був однією з частин цілості Truppenübungsplatz Neuhammer, де курінь задержався аж до самого виїзду на фронт. До диспозиції куреня у вишкілі була ціла частина вишкільного поля, яке належало до Штрансу. Курінь користувався великим вибором площ під польові вправи, бо ж курінь фюзелірів був тоді одинокою частиною в таборі Штранс, який легко міг вмістити піхотну дивізію в її повному складі. Майже повний приділ зброї вможли-

вив воякам куреня вповні її опанувати, а ідеальний підбір терену до вправ навчив застосовувати її в різних родах терену. Приділ гострої амуніції до польових вправ навчив вояка «звикнути до запаху пороху», а вправи з гострою амуніцією відбувались 2, 3 рази на тиждень. — Завершенням вишколу було: переведення атаки на «ворожий бункер» при співучасті всієї легкої та важкої піхотної зброї курення, піхотних гармат, 1 чоти протипанцерних гармат та однієї батареї артилерії. Атакою керував тодішній поручник Степан Гуляк, ком. 3. сотні. Вдале переведення вправи додало бойового запалу воякам та показало присутнім, що час призначений на вишкіл не пішов надаремно, що кожний потрактував справу поважно. Якщо деколи під час вишколу доходило до крайностей у навчанні, то не тому, щоб дати воякові «по кулях», але щоб потім на фронті заощадити воякові поту та крові. Кожна крапля поту на вишкілі заощаджувала кров нашого вояка на фронті.

З кінцем червня 1944 р. Дивізія відїжджає поодинокими частинами на фронт.

Під Бродами

Курінь фюзелірів відїхав двома транспортами. Першим транспортом відїхав штаб куреня та 1, 2, 3, сотні. 4. сотня, найчисленніша щодо свого складу та бойової й пакункової валки, виїхала особим транспортом, в купі з однією сотнею куреня піонірів 1. УД. — Вже 30. 6. 1944 р. курінь у цілості був «під Бродами». Маршрут куреня на фронт був: Neuhammer — Sagan — Breslau — Краків — Перемишль — Львів — Красне і Ожидів, як кінцева станція. 3. 6., о год. 3.30 ранку, останній вояк куреня залишив «транспортний» поїзд. — 1. липня 1944 р. вранці командири куреня, тодішній сотник Брістот, разом з командирами сотень, оглядає відтинок призначений для куреня та розділяє його поміж сотні. Відтинок куреня є висушений на 3, 5 км. перед відтинком Дивізії за лінією шосе Броди, Золочів, Гаї Суходольські.

Відтинок розділено зліва направо так: 3. сотня — тодішнього поручника Степана Гуляка, 2. сотня — пор. Михайла Дуди, і 1. сотня пор. Миколи Городиського, як праве крило. До кожної із згаданих сотень приділено по одній чоті тяжких скорострілів (42); із 4. сотні; 4. чота 4. сотні, себто чота полкових гранатометів, займає становище за селом Глушин, саме посередині відтинку куреня, коло 800-1000 м. за лінією куреня, звідки в разі потреби можна покрити вогнем всі призначені їй вогневі пункти. — Штаб куреня міститься (з ланкою зв'язку) в селі Глушин. Бойові ланки кожної сотні — при сотнях, пакункова ланка куреня та сотень і курінне постачання — в селі Гаї Дубецькі (віддалі не пригадую).

Розбудова другої лінії

В такому стані курінь фюзелірів опинився на становищах безпосередньо за першою лінією. Окопи розбудовано по можності найкраще, маючи на увазі те, що в разі прориву першої лінії цілий тягар оборони припав би насамперед на курінь фюзелірів. Командування числилось з можливістю кожноточасного прориву першої лінії більшовиками, тому заздалегідь вида-ло наказ у цій справі, який звучав: «В разі прориву першої лінії більшовиками цілий тягар оборони припадає в першій випадку на курінь фюзелірів 1. УД. Завданням куреня є — боронити лінію до останнього чоловіка. Втягнути в оборону лінії всіх вояків із першої (прорваної) лінії. Нікого не пропустити назад! Вразі відмови або спротиву — стріляти на місці».

В першій декаді липня більшовицька артилерія обстрілювала два рази артилерійські становища німецької першої лінії, які були відразу перед лінією фюзелірів. І перший і другий раз, кожний чекав на наступ більшовиків. — На одній з відправ командирів сотень та командира куреня (12 або 13 липня) цей останній заявив, що командування чекає на генеральний більшовицький наступ між 15 і 20 липня. Як властиво виглядав фронт на цьому відтинку, де містилася Дивізія, — ніхто цього не знав. Одно явище давало багато до думання: увечорі чи вночі кожний міг уявити собі вигляд фронту по вистрілюваних на фронті ракетах. Перша лінія вистрілюваних ракет промовляла на користь більшовиків. Дивізія та інші, що були там, частини наче перебували в мішку. (Це слова хор. Івана Вербицького, який у тому часі був приділений до куреня фюзелірів з 1. чотою протипанцерних гармат).

Зміна становищ

16. липня о год. 7-8 ранку, курінь одержав наказ від свого командира — відразу залишити теперішні становища та відійти на нові. Відчувалося важливість хвилини та поспіх, бо навіть залишено телефонічні дроті: Не було часу їх звинуті. Сотні відмаршували до села Гаї Дубецькі, звідки, того самого дня увечорі, до села Зарки. — З прибуттям 4. чоти 4. сотні до села Зарки (рано 17. 6., коло 5 год.), командири сотень по одержанні наказів, відправляють сотні в напрямку Гута Пиняцька, а самі відїжджають із командиром куреня в тому самому напрямі, щоб оглянути призначений відтинок.

Гута Пиняцька — село вповні знищене, із знищеним костелом посередині, оточене лісом. Саме село міститься в долині, терен підноситься рівномірно на всі боки та становить певного роду хребет, а опісля опадає вже в сторону лісу. Оборону села тримає одна сотня куреня піонірів 1. УД. Немає жадної оборонної лінії. Все вояцтво — згуртоване навколо знищеного костела, і звідси «роблять полювання» на більшовиків, які досить «зухвало» господарять на згаданому хребті.

Від Гути до Підгорець

По огляненні терену і перевірці ситуації, командир куреня розподіляє терен поміж сотнями та наказує 2.

сотні наступом зайняли хребет опанований більшовиками, щоб у цей спосіб заволодіти тереном і мати вгляд у ворожий терен. Протягом дня хребет переходив 3 чи 4 рази з рук до рук. Курінь зазнає великих втрат, як в людях, так і в матеріалі. Завдяки 4. чоті 4. сот. (полкові гранатомети) вдається куріневі вдержатись на тих становищах аж до наказаної зміни становищ. 18. липня, в передобідній порі, курінь відходить на Гуту Шклянну і тут займає становища в лісі. Лінія проходить уздовж лісової дороги, і віддалі між лінією куреня а більшовицькою лінією в деяких місцях складає заледве 30-40 метрів. Того самого дня ранено командира 3. сотні Степана Гуляка, і сотню перебрав хор. Ярослав Лавка, курінний старшина до доручень. Рівно ж наказом командира куреня 2. сотню перебирає ком. 4. сотні пор. Роман Бойцун. Ком. 2. сотні пор. Михайло Дуда заломився морально і дістав нервово потрясення. На цих становищах курінь залишається аж до 3. год. ранку 19. липня. Ще вночі командир куреня, на відправі командирів сотень, наказує залишити з світанком становища та маршувати через Майдан Пиняцький до лісу, в напрямі села Підгірці. Особливу увагу він привертає на затримання тиші та порядку. Із світанком курінь залишає становища. Більшовики помічають це та переслідують його. Постає паніка. Вояки — перемучені та голодні — кидають амуніцію та зброю, аби цим прискіпити крок. Жадні перестороги не допомагають. Курінь залишає ліс, переходить із перешкодами Майдан Пиняцький (більшовицько-польські партизани) і дістається в ліс, в напрямі села Підгірці. І тут щойно помічається безвихідність ситуації. На відтинку в півкілометра міститься курінь і весь 31. полк. Кожний дістає наказ окопатись, і кожний це робить, не маючи поняття, де ворог. Один копає становище проти другого. На запит одного старшини — де ворог? — ком. 31 полку підполк. Герме вказує напрям — там! А командир куреня піонерів (ім'я не пригадую) каже — ні! — і вказує в цілком протилежному напрямі. Чути стрілянину навколо. Одні кажуть — це партизанка, інші — це лінія. Приходять ранені, і знов нові групи людей, і ніхто вже навіть не питає — звідки ви, з якої частини? — На щастя, куріневі фюзелірів не доводиться довго чекати. Ком. курення, що виїхав був до дивізійного штабу вернувся і дав сотням нові завдання. 1. сотня відходить до села Підгірці, 3. сотня — до села Загірці, 2. сотня — до села Хватів, де має створити оборонну лінію. З 2. сотню відходить 4. чота 4. сотні (полкові гранатомети). 2. сотня переходить село Підгірці під обстрілом більшовицьких гранатометів та маршує на Хватів. Коли сотні довідуються, що Хватів вже зайнято більшовиками, залишається одинока рада, це — зайняти гору між Олеськом і Хватовом і там утворити протипанцерну оборону. Сотня зайняла відтинок гори по обох сторонах польової дороги, що веде від села Хватів до дороги Підгірці-Олесько. Чота полкових гранатометів займає становища на підніжжі гори (колишнє місце осідку дивізійного штабу).

Оце коло 3 год. пополудні. Спокійно, від часу до часу — легка перестрілка. Коло 4 год. пополудні починається збільшений автомашинний та піший рух по дорозі Підгірці — Олесько. Паніка — втеча людей в напрямку Підгірці. Вермахт кидає зброю, вигукуючи, що кінець війни, та заохочуючи вояків дивізії робити те саме. Авта повні вояків, в більшості — без зброї. Між іншим помічається там і наших. 1. і 3. сотні куреня фюзелірів також відступають, але з зброєю й за наказами командира куреня та командира 1. сотні. Ком. 3. сотні чот. Я. Лавка зник. Сотні затримуються коло становищ 2. сотні, організуються в одну бойову групу, на чолі з командиром 1. сотні, та відходять в напрямку села Підгірці, яке вже зайняте більшовиками. З групою відходить рівно ж і ком. куреня. Тим часом до диспозиції 2. сотні, яка залишилася для протипанцерної оборони на горі, польова жандармерія скеровує те вояцтво, яке виявляється без командування. Під вечір того дня вертаються ранені з тієї групи куреня, яка відійшла була перед тим на Підгірці. З'являється сам командир куреня, ранений. Передає командування куренем командирові 4. сотні, який тепер командує 2. сотню та наказує по змозі якнайшвидше нав'язати зв'язок із тими людьми, що є в Підгірцях. Справа групи в Підгірцях виглядає дуже кепсько. Група осягнула була Підгірці без перешкод. Завданням групи було — зайняти замок, який вже був зайнятий перед тим більшовиками. Група знищила 4 більшовицькі танки та осягнула алеї, що вели до замку.

Другого дня вранці (20. 7.) група, в зменшеному числі, відійшла лісом у напрямі Олеська, не бачачи жадного сенсу далі там лишатись і забравши з собою важко раненого в живіт і ноги командира сотні.

3 900 — осталося 53

Тим часом 2. сотня в поновленому людськи з інших частин складі, залишилась боронити гору перед Хватовом. Протягом ночі з 19. на 20. липня обсаджують рівнож і частини куреня сот. Бригідира (з 29. полку) та сотня протипанцерних гармат пор. Чучкевича. — Ще увечері 19 липня повідомлено командира 2. сотні, що Дивізія перебуває в оточені, і що завдання сотні — за всяку ціну тримати ту гору до полудня 20. липня. Протягом ночі панцерна бригада старатиметься прорвати кільце та дати змогу всім, що оточені вирватися з нього. (Факт, що німецька панцерна бригада прорвала кільце коло Золочева, та й сама залишилась в оточені, бо більшовики зуміли відразу залатати прогалину, яку зробили німецькі панцерні частини).

20. липня: більшовики починають наступ на гору, коло 6.45 ранку. Наступ відбито, і протягом половини дня більшовики за всяку ціну стараються сфорсувати гору, щоб мати вільну дорогу до Олеська. Коло 11 год. дня, 9 більшовицьких панцерників проривають оборону гори коло шосе Кути-Олесько, займають околиці містечка Олесько та обстрілюють його. Щойно коло 12 год. більшовики кидають більшу кількість війська та вповні проривають оборону гори. Оборонці гори залишають свої становища та відходять у напрямі Золочева, щоб уникнути оточення в оточені. Протягом половини дня впало багато вояків куреня фюзелірів.

З моментом залишення становищ на горі курінь, як бойова одиниця, перестав існувати. Кожний брав долю у власні руки, рятувався як міг, шукав різних способів вирватися з оточення. Одиницям пощастило, більшість впала.

Склад куреня під Бродами становив коло 800-900 чоловік (8 старшин), із цього повернулися 3 старшини (двоє з них ранені) і коло 50 вояків.

Є. ЗАГАУЄВСЬКИЙ

СПОГАДИ ФРОНТОВИКА

Спішіть з замовленнями
книжки

„СПОГАДИ ФРОНТОВИКА”

Видання Братства
кол. Вояків
Першої Української Дивізії

Книжку можна замовляти в представників «Вістей» або в Адміністрації Братства. Ціна книжки:
Австралія — 8/6, Австрія — 18 шил.,
Англія — 6/0, Бельгія — 35 фр.,
Франція — 240 фр., Канада —
1,40 дол., Німеччина — 3 нм., США
— 1,40 дол.

сот. А. Микулин (Німеччина)

Чи тільки кадри?

— «...Слово «боротьба» не сходить з наших уст, і якже інакше, — лише боротьбою хочемо здобути нашу державність... Ми на еміграції не можемо виставити ніякої поважнішої військової формації, що мала б будь-яке стратегічне, та навіть тактичне значення. Не можемо виставити однієї повної модерної дивізії — так пише д-р Л. О. Ортинський у «Вістях» ч. 9-10, вересень-жовтень 1953 р., в статті «Використаймо нагоду». Дуже слушні й реальні зауваги в своїй статті зробив Л. О. Ортинський. Тож і вказує він в статті, де є можливості підготовки і самопідготовки українських військових кадрів на еміграції, та які для цього існують реальні можливості.

Ніхто не може заперечити, що вояки-українці всіляких формацій, чи то власних українських, чи чужинських, здають собі справу, що для здобуття Україні самостійності і державності обов'язково треба мати власні збройні сили. Українській державі, під час національно-визвольної революції, без війська не обійтись.

В згаданій статті автор висвітлив лише стан і справу наших українських кадрів на еміграції, вказуючи шляхи, якими потрібно готувати на еміграції майбутні кадри для нашої української національно-визвольної армії, яка без сумніву мусить постати лише на українських рідних землях.

В кожній армії величезну роль, в першу чергу, відіграють її кадри. Армія мусить не тільки бути забезпечена постійними кадрами, але в часи війни систематично поповнювати свої кадри, як рядовим вояцким, так і старшинським складом. Вже це одно перешкоджає творити українську армію на еміграції. Еміграція не в силі постачати людським складом армію, як це відбувається в державі. Але, крім людського резерву, людських контингентів, є ще й інші дуже важливі чинники, яких не в спроможі втворити еміграція.

Досвід минулого

Кожна війна дає великий досвід, як треба і як не треба воювати. Досвід з війни дуже докладно вивчаються генеральними штабами армії та враховуються в планах підготовки до наступних війн. Опрацьовується нова стратегія, тактика, методика боїв, вдосконалюється зброя, винаходиться нова, реорганізується військова промисловість, шляхи сполучення, мобілізаційні плани, постачання армії, управління, вишкіл і т. і.

Сучасні війни — це війни тотальні. В тотальних війнах воює все населення. Воює промисловість, сільське господарство, фінанси, банки — все господарство країни. Воюють: одні на фронті, інші в заплілі. В сучасних тотальних війнах всюди однаково, і на фронті, і в заплілі. Заплілля перебуває на такому ж «фронті», як і фронт, що фізично нищить ворога. Вже в другій світовій війні розуміння фронту набрало іншого значення, ніж воно мало в першу світову війну. Сьо-

годні лінії фронту можуть проходити на фронті і в заплілі. Воюючи держави нестимуть однакові жертви як в заплілі, так і на фронті. Напр., тактичне застосування атомових бомб на фронті нищитиме ворога лише локально, але стратегічне застосування атомових бомб знищить десятки, а то й сотки тисяч населення, цілі області, низку промислових споруд і підприємств. Тож іще невідомо, де більше буде жертв — на фронті чи в заплілі.

Минуло вже 8 років, як скінчилась друга світова війна, але ні одна держава не оголосила до публічного відома, як працювала для війни її промисловість, якими способами перевозилась мобілізація армії та контингентів населення, як постачалось фронтів, які існували теоретичні й практичні норми постачання зброї, набоїв, збройно-вогневих середників, харчів, механічних середників сполучення, танків, авт, скільки військ перевозив на добу транспорт, які економічні заходи вживались у той чи інший момент під час війни, як працювало для війни все господарство країни і т. і. Таких відомостей не може ні одна держава оголосити, бо це належить до державних таємниць, за якими стежать усі військові розвідки всіх держав.

Світ сьогодні не знає ще технічно-економічних відомостей про другу світову війну. Дуже мало оголошено їх і про першу світову війну. Відомості про першу війну можна знайти лише у військових архівах, а відомості про другу нині опрацьовується в генеральних штабах армії. Там же опрацьовується й відомості з корейської війни.

Хоч перша світова війна вже давно минула і була зовсім відмінна характером від другої, але вона теж може виявити нам, яке величезне напруження переносить кожна держава в часи війни. Відомості з першої світової війни досить довго вивчалися всіма арміями, особливо советською армією, в зв'язку з чим так гарячково й кинулись большевики розбудовувати всю промисловість СССР, колективізувати сільське господарство, мілітаризувати все населення і економіку країни. Отже індустріялізація та колективізація СССР, з військового погляду, не є ніякою «благодаттю» комуністичної влади, чи засобом до переходу в СССР від капіталізму до комунізму. Колективізація та індустріялізація СССР — це похідні економічні заходи володарів Кремля в здійснюванні власної мети — за панування над усім світом. Це наслідки відвічної московської імперіалістичної політики.

Початок першої світової війни і перебудова промисловості

Всі архівні матеріали про економічний стан кол. царської Росії свідчать про те, що вона до війни не була підготована. Уряд не мав наперед ніякого опрацьованого мобілізаційного плану для всього господарства країни, а особливо для промисловості і

сільського господарства. Розрахунків і надія уряду покладались на мобілізаційні нагромадження за т. зв. «мирного часу». Російська промисловість, а особливо — кольорова промисловість, машино- і автобудівництво, чорна металургія, тяжке машинобудівництво, електропромисловість — зовсім не були пристосовані до потреб війни. Вона набагато відставала від Західної Європи в своєму розвитку та була у великій залежності від закордону.

Мобілізація населення до армії та військові перевози порушили правильність функціонування всього транспорту в Росії. Транспортні середники Росії були не розвинені. В першу мобілізацію до армії було змобілізовано 5 мільйонів населення. Промисловість зазнала відразу ж кризи щодо робітників. Низка товарів, сировини, машин, устаткування, а особливо — сировини конче потрібної для військових потреб, що імпортувалась з-закордону до Росії, від початку війни не довозилось. Текстильні підприємства в перші ж тижні війни скоротили продукцію на 60%. В перші місяці війни Росія втратила важливі для неї промислові райони Польщу. В 1915 році по всій Росії кількість робітників скоротилася з 2.319 тис. до 1.922 тис.

Військові дії вимагали евакуювання промисловості в глибину країни.

Евакуювання вимагало величезних фінансових витрат. З міста Рига потрібно було евакуювати більше за 150 підприємств, а до кінця 1915 року треба було евакуювати 689 підприємств.

Ми знаємо, що перша світова війна відбувалась лише на західних кордонах кол. царської Росії. Вона не посунулась в глибину країни, як це було за часів другої світової війни. Але й така війна викликала величезне напруження господарства країни. Валки втікачів, що посунули з заходу, особливо в глибину України, вимагали розміщення, zatrudнення і утримання їх.

Війна, як правило, вимагає мобілізації промисловості. А мобілізація промисловості мілітаризує її. Як раз в СССР уся промисловість і є мілітаризована, незалежно від того, чи СССР воює, а чи перебуває в «мирному» стані. Але царська Росія не спромоглась на мілітаризацію всієї промисловості. Вона змілітаризувала промисловість лише частинно. Англія, Франція, США а особливо Німеччина — всю промисловість не лише змобілізували, але й змілітаризували.

Пристосовуючи промисловість до військових потреб, царський уряд не враховує того, що тим самим виключається скорочення, а то й припинення товарів потрібних для кінцевого задоволення життєвих потреб населення. Великі підприємства Росії перебували у володінні приватників. Одержуючи військові замовлення, а через них — величезні прибутки, підприємці почали перебудовувати і пристосовувати власні підприємства до військових потреб. В сільському господарстві країни не вистачало робочих рук. Площа засіву всіх сільсько-господарських культур різко зменшилась. Життєвий стандарт населення значно знизився.

Розпочалась нестача харчових продуктів. Ціни піднесли. З 9.750 підприємців зовсім припинили працю 1.062, а лише 2.082 підприємства працювали до кінця війни з повним навантаженням.

В 1915 році на підприємствах було затруджено: чоловіків — 43,6%; жінок — 47,7%; підлітків — 11,2% та військовополонених — 1,5%. В сільському господарстві, особливо в Україні, на Донщині й Кубанщині, стан із робочою силою був зовсім катастрофальний.

Уряд у першу чергу звертав увагу на будову нових та поширення вже існуючих, так зв. «казонних» державних заводів. Також були створені державні (урядові) установи регулювання народного господарства. Але й ці засоби не рятували. **Рятувати уряд, державу та «матушку-Росію» кинувся сам російський народ.** Російські купці, фабриканти, поміщики та міщанство за власною ініціативою мобілізували промисловість і сільське господарство на потреби війни. Були також ними створені і «громадські» організації для регулювання господарства країни та постачання фронтів.

Міністерство хліборобства (міністер Рітх) опрацювало проект примусового вилучення хліба від селян у кількості 12,6 міль. тон. З них на Україну (на «Південь Росії») припадало 8,97 міль.

Бойове постачання російської армії в першу світову війну

Статистичні відомості про бойове постачання армії є яскравим прикладом того, чого потребує кожна армія, коли розпочинається війна, та як треба її забезпечувати. Російська армія за чисельним складом вже в 1913 році була збільшена на 39%. Отже ще за мирного часу, коли вже питання про війну з якоюсь державою вирішено, армія поступово збільшується, доводячи свою чисельність до військового стану, потрібного на перший удар. В той час, коли йде перший зуд, всередині країни негайно переводиться мобілізація. Армія на війні вимагає безперервного поповнення своєї чисельності. Війна не збільшує, а зменшує чисельність кожної чоти, сотні, куреня, полку, дивізії, корпусу, цілої армії. На фронті вояків убивають, ранять, беруть до полону, вони пропадають без вісти, дезертують, хворіють, вмирають. Отже творення всякої збройної формації в першу чергу вимагає відповідних резервів, за рахунок яких формація поповнюватиметься весь час аж до самого кінця війни.

Мобілізаційні плани кожної держави ще за мирних часів ураховують можливі втрати — під час війни — людських сил, способи їх поповнення, як у кількісному, так і в якісному відношенні, контингенти і річки покликання до армії з молоді, з резерви, заступлення живої сили озброєнням та вогневиими середниками, природній приріст населення і т. і. (Під час війни, як установила статистика, цілком природньо, що нормальний приріст населення значно зменшується). Отже, на вимогу Франції, крім кількісного збільшення чисельного складу російської армії, царський уряд мусів переозброїти всю артилерію. Плани передбачували, що російська ар-

мія мала 9 587 артилерійських гармат, на що потрібно було витратити 500 міль. карбованців. На початок війни артилерійське переозброєння російської армії ще не скінчилось було.

Поряд із тим, була також зроблена зміна в стратегічному розгорненні армії, яка в засаді змінила мобілізаційний розпис опрацьований в 1912 році. Зміна ця полягала в тому, що терміни нагромадження військових сил, які мали діяти проти Німеччини, скорочувалися на 6-13 днів. В засаді комплектування та розгорнення російської армії в часи війни, лежав принцип чисельної переваги її над ворогом. За штатами 1914 року на початок війни в армії перебувало 1.423 тисячі вояків (всього складу). Мобілізацією від 31 червня 1914 року покликано до армії 3.115 тисяч рядовиків та 800 тисяч «ратників 1-го розряду». Таким чином російська армія на кінець першої мобілізації нараховувала вже 5.338 тис. вояків, з яких лише 400 тис. були військово не вишколені. Але мобілізація та спрямування вояків на фронт вимагає певного часу, тому на 1. 9. 1914 року на фронті проти німців було лише 2.780 тис. вояків. Війна приймала «затяжний» характер. Фронт мав величезні втрати. Царський уряд був змушений кожні 2-3 місяці робити нову мобілізацію. За всю війну (по 1917 р., лютий місяць) в армію змобілізовано 15,1 міль. осіб, при чисельності населення Росії в 150 міль., тобто 10% населення. Мобілізаційні плани передбачали в 1917 році покликати до армії дотерміново молодь народження 1899 та 1900 років, що дало б для армії до 1,2 міль. вояків. До 1. серпня 1917 року в армію змобілізовано від початку війни 1,6 міль. чоловіків, а жінок — до 1,5 міль. Крім того, так званого «вснیزованого» (цивільного) урядового складу нараховувалося до 5 міль. Таким чином весь склад російської армії до кінця війни, від її початку, поставив на військову службу 22,5 міль. Такої армії в першу світову війну не мала ні одна воююча країна.

Але при такому величезному чисельному складі російської армії, відсоток використання населення до війни був, в порівнянні з іншими країнами, дуже низький; напр., Німеччини, з армією в 790 тис. вояків мирного часу, покликала по першій мобілізації 3.840 тис. осіб і досягла на кінець війни, армії в 14 міль. при населенні в 68 міль. Відсоток використання населення для війни в Росії дорівнював 15%, а в Німеччині — 20,5%. Вирішальним моментом була не чисельність армії, а її якість та озброєння.

Генеральний штаб російської армії зробив величезні помилки щодо постачання армії. Якісно російське озброєння не було фактично гірше за німецьке, щодо т. зв. «основних» видів зброї. Кулемети системи «Максим», гвинтівка взірця 1891 року, 3- і 6-дюймові гармати, гранати і т. ін. не були гіршими за німецькі. Але багатьох різних видів зброї не вироблялось в російській промисловості, а привозилося з-за кордону; а те, що вироблялось, було в замалій кількості, щоб задовольнити потреби фронту. В цьому якраз і виявилась технічна відсталість Росії від Заходу. На це якраз і звернули увагу большевики.

Російське воєнне міністерство в своїх розрахунках виходило з досвіду російсько-японської війни, не враховуючи нових напрямів воєнної тактики і підготовки до війни, які час до часу з'являлись в німецьких виданнях і публікаціях. Коли, напр., російське артилерійське управління запропонувало створити дворічні резерви металевих, хемічних, кольорових та інших військових матеріалів, а також пального, на випадок війни, то ці пляни були заперечені, за відсутністю фінансових ресурсів та «невідомості», чи ще буде війна. Мідь, напр., з якої робилось гармати, майже перед самим початком війни продано за 69 коп. за кілограм Німеччині, а під час війни її довелося купувати за кордоном по 1 карб. 60 коп.

З початком війни виявились величезні витрати гарматних стрілен, набоїв, гвинтівок, кулеметів, гармат і іншого військового озброєння та тих матеріалів, яких не було в резервах і яких не могла виробити промисловість. За військовими плянами передбачалося на початок війни мати 4 міль. гвинтівок, а на витрати під час війни — по 2,6 міль. на рік. Але коли до армії були змобілізовані до 11 міль. рядових вояків, то виявилось, що фронт вимагає щомісячно по 200 тис. гвинтівок, а на всю війну — 17,7 міль., на поповнення витрат. Бракувало 11,1 мільйонів.

Російські військові заводи, що продукували кріси, були розраховані на продукування 525 тис. крісів на рік, тобто 44 тис. на місяць, а фронт вже в перший місяць війни вимагав 120 тис. крісів, а в 1916 році — 225 тисяч на місяць. Продукційність російських заводів була доведена на кінець війни лише до 130 тис. крісів на місяць. За 1914-1917 рр. на російських заводах виготовлено лише 3,3 міль. гвинтівок і карабінів. За кордоном замовлено 4,2 міль. (Канада і Америка). З них доставлено до Росії 2,5 міль. Союзники Росії передали їй 1,8 міль. крісів, але аж 10 різних систем. За весь час війни витрачено 19,2 міль. крісів, а 5 разів більше, ніж передбачали мобілізаційні пляни.

Справа постачання набоїв виглядала ще гірше. За царських часів, російських заводів, які виготовляли набої, було лише 3. За мирних часів вони продукували до 290 міль. набоїв на рік. В перший рік війни продукційність досягла 675 міль. на рік, а в кінці війни — 1.210 міль. Але війна вже в перші місяці вимагала до 200 міль. набоїв. Мобілізаційні пляни передбачали норму запасу в 3.346 міль., в дійсності ж було в запасі лише 1.600 міль. В червні 1914 року норму запасу доведено до 2.248 міль. Вони були витрачені в перші ж місяці війни. Відразу ж дефіцит у набоях виявився в 2 мільярди набоїв, замовлено за кордоном 28 мільярдів, витрачено за всю війну 23 мільярди, тобто в 7 разів більше передбачених мобілізаційними плянами.

Російська армія кулеметами розпочала масово озброюватись тільки після російсько-японської війни. На початок 1. світової війни в російській армії нараховувалося 4.288 кулеметів. Мобілізаційні пляни передбачали 4.990. Всього існувало 4 російських армій. Отже на кожну припадало менше за 1000 кулеметів. За весь час

війни вироблено заводами Росії 28 тис. кулеметів. Цього для 5 армій було замало. Кожна армія вимагала щонайменше 10 тис. кулеметів. За кордоном замовлено 48 тис. важких та 30 тис. легких кулеметів. Одержано 25 тис. важких та 17 тис. легких кулеметів. За всю війну втрачено 52 тис. кулеметів — майже в 11 разів більше, ніж передбачалось мобілізаційними планами.

Мобілізаційний план передбачав 7.088 гармат різних систем (на всю війну). Поповнення втрат на рік розраховувалось на 997 гармат. Генеральний штаб російської армії відразу ж вимагав 14.400 гармат, а поповнення втрат кожного року обраховував на 12.800 гармат. До таких вимог фронту ані російське воєнне міністерство, ані російська військова промисловість не були приготовані. Мінометів, гранатометів, ручних гранат в російській армії майже не було. Німеччина з самого початку війни застосувала ці, нові на той час, види зброї.

Катастрофальне становище було з вогнеприпасами та артстрільними. Норми мирного часу передбачали 1.000-1.200 стрілів на одну 3-дюймову гармату. З цих норм виходило воєнне міністерство при розраховуванні резерв артстрілен. Передбачалось на випадок війни мати в запасі 7,6 міль. артстрілен. Але перші ж місяці війни зужили всі резерви артилерійських стрілен. На південнозахідному фронті приділені фронтові запаси були витрачені за 19 днів, а всі запаси стрілен — за 4 місяці. Німці, нап., робили по 3 тисячі стрілів за якийсь певний час, російська ж артилерія за той самий час могла зробити лише 300 стрілів.

Хемічна промисловість Росії абсолютно не задовільняла потреб війни. Основна і коксобензолна промисловість, яка дає основний продукт для вироблення пороху, квасів, отруйних речовин, експлозійних матеріалів, в Росії була майже в початкових стадіях розвитку. Салитру привозилося з Чиле. Під час війни, салитру з Чиле не можна було привозити. В 1915 році побудовано невеликий завод салитри, що виробляв її з повітря. Продукційність його була до 900 тонн на місяць. Війна ж вимагала 371 тис. тонн

на місяць. Лише під кінець війни вироблялось в Росії тротиль, толь, толюоль, піроксиліну, бензол, феноль, сірчані кваси, — але в таких розмірах, що фронт завжди мав у них величезний дефіцит.

Російська авіація нарахувала на початок війни тільки 202 військові літаки. Під кінець війни вона виросла до 1.120 літаків. Німеччина мала 4.600 літаків. В російській армії в кінці війни нарахувалось 16 тис. автомашин різних конструкцій, як вантажних, так і пасажирських. Німеччина мала їх до 48 тисяч.

За всі роки війни фронт щорічно вимагав по 97.600 тонн колючого дроту, 49 тис. кирко-мотик, 7.800 кухонь, 2,7 міль. підків, 1.502 тис. гранат і т. і.

Ці сухі статистичні цифри говорять дуже багато кожному військовикові, який їх продумає і проаналізує. Вони показують, які відповідальні завдання ставить кожна військова формація перед промисловістю та сільським господарством країни. Наприклад, російська армія щомісячно потребувала по 500 тис. тонн печеного хліба, не згадуючи вже про інші продукти харчування. Армію треба було одягати, взувати, харчувати і т. і.

Такі самі завдання стоять перед Українською Державою під час закріплення її кордонів. Економіка війни вимагатиме чіткості, плановості, передбачливості, безперервності постачання і поповнення всіх потреб армії.

Отже, чи дійсно лише кадри відіграватимуть основну роль під час військових дій, а чи й інші чинники? Зрозуміло, що кадри на фронті, в промисловості, в сільському господарстві, в державних військових і цивільних установах відіграватимуть найголовнішу роль. Від їхньої здібності, вміння, винахідливості, спритності залежатиме перебіг війни, постачання армії, організація промисловості і сільського господарства, створення нормальних умовин життя для населення України під час збройних змагань. Але в наші часи не сам тільки фронт перемагає, — перемагає вся економіка країни, все населення. Підготовка кадрів за кордоном — питання яке заторкнув Л. О. Оргинський у своїй статті — це питання першочер-

гової ваги. Але кожний з нас, військовиків, мусить задуматись над тими сухими цифрами, які подано в оцій статті, і ясно усвідомити, що створення якоїсь **самостійної** української формації на еміграції, з кол. вояків-українців, коли ми не маємо підставових економічних ресурс, абсолютно не можливе. Воювати в чужій армії, за чужі цілі, ми не будемо. Але **готувати себе до майбутніх збройних сил** — в чужих арміях, військових школах, університетах, інститутах — студіювати військову справу, організацію промисловості, економічні науки — це наше першочергове завдання на еміграції, якщо хочемо ще колись бути українськими вояками. З другого ж боку, кожний, хто застановиться на наведених в оцій статті статистичних цифрах із часів першої світової війни, здасть собі справу, якої мусіла бути величезної потуги праця промисловості і сільського господарства під час другої світової війни коли, нап., за один день витрачалось стільки набоїв, скільки в першій світової війни за місяць. Маємо надію, що кожний читач зрозуміє тепер, чому московсько-комуністична влада так шалено кинулась розбудовувати промисловість СССР та колективізувати сільське господарство. Як видно, технічно-економічні показники з другої світової війни ще не говорять за те, що СССР є підготована до третьої світової війни. Тому СССР і пропонує справу миру, щоб виграти на часі. Наше завдання — готувати себе на еміграції до реальних дій і справ у майбутніх українських національно-революційних збройних силах. Розраховувати, що «якось то воно буде», чи чекати на поміч «чужих дядів» — аж ніяк не розумно. Треба «використовувати нагоди» і самому приготуватись до військового діла.

Матеріали для статті послужили: «Вісті», Видання Головної Управи Братства, вересень-жовтень 1953 р., стаття Л. О. Оргинського: «Використаймо нагоду»; С. Н. Прокопович: «Війна і народне господарство», стор. 165; «Росія в світовій війні — Видання ЦСУ, 1925 р. «Впливи війни на економічне життя країни» — Видання Міністерства Фінансів (Росії). Петроград, 1916, стор. 216-245).

Є. Стахів (США)

«Добровільний» поліційний курінь в м. Сталіно в 1942-1943

Літом 1942 р. німці почали організовувати поліційні відділи по більших містах окупованої України. Роблено це головню в прифронтовій смузі, рекрутуючи кандидатів з полонених советської армії. Яка була доля червоноармійців у німецькому полоні — відомо. Голод, пошесті, поголовна смерть сотень тисяч. Поставлені перед дилемою — голодова смерть в полоні або «добровільне» вступлення до німецького війська чи поліційної формації, — хто лише міг вибирав це друге, ратуючи життя хай навіть і на деякий час. А втім — ніхто й не думав, що буде далі, аби тільки вирватися за дріт та одержати кусок хліба.

Хто бачив уже хоча б із-за дроту страхіття німецького полону, що його переживали советські вояки, той не може дивуватися такому наставленню. На тлі голоду, канбалізму, тисяч трупів, що їх виношено або вже й не виношено з нор, які служили приміщенням для полонених, — використання всякої нагоди, щоб зберегти життя є самозрозумілим і людським.

Організували ці «добровольчі» відділи прифронтові військові частини, називаючи перебраних у дрантиву форму колишніх червоноармійців — «Ti-Bi» (Hi-Wi*) або «Ti-Ba» (Hi-Wa**). З бігом часу ця назва набрала специфічного забарвлення, до речі —

образливої й принизливої. Слід теж відмітити, що ідея організування з полонених військових формацій вийшла від фронтових командирів, які довгий час не відважувались навіть звітувати своєму найвищому командуванню про існування таких відділів. Ішлося, отже, спочатку про «приватні підприємства» командирів відтинків і щойно вже по місяцях існування цілу акцію сяк так залягализовано.

Згодом, коли фронтові частини німецької армії посувалися вперед, вони брали деякі відділи з собою охочі «Ti-Bi»* чи «Ti-Ba»** залишаючи другу

*) Hilfswilliger.

**) Hilfs-Wachmannschaften.

частину для послуг «Ортскомандатур» чи німецької охоронної поліції («Шуц-поліцай»). Порівняно багато таких відділів мали німці на Півкавказзі й на Донщині. З них створено в 1943 р. перші козацькі дивізії, що їх відтак очолив ген. Краснов (виданий в 1945 р. разом з тисячами козаків і нім. генералом фон Панневіц і його штабом більшовикам в містечку Шпіталь і Ліенц в Австрії).

В грудні 1942 р. в місті Сталіно з тих то «Гі-ві» і «Гі-ва» (йшлося головним чином про кавказців і кубанців) створено поліційний курінь, під командою німецької Шуцполіції. Курінним перекладачем був Роман Антонюк, українець родом з Перемищани.

Я саме повернувся був, по відсидженні кількох місяців у в'язниці на Лондського у Львові, до Сталіно і вневдовзі зустрівся з Антонюком. Ми якраз плянували розгорнення нашої підпільної роботи і тому я роздивлявся за підходящими людьми до праці. З такою пропозицією звернувся я й до Антонюка. Спочатку це його досить збентежило, але врешті погодився; прозив лише втримати сувору конспірацію. Він деє роздобув для мене нічліг, на скраю міста, в одного місцевого українця, що з ним він уже довгий час знався і пізнав його як щирого українського патріота. Його житлова квартира була недалеко касарні, де стояла частина Антонюка і це дуже влегшувало мені зв'язок з Антонюком. За короткий час я познайомився, через Антонюка, ще з іншими старшинами куреня, українцями. Були це уродженці Кубані, жадібні до політичного знання і дії. На наш новий 1943 рік, я з ними провів дуже милий вечір. Ми спочатку обмінювалися спогадами. Оповідав високий лйитнант, киявлянин, про своє перебування на Зеленому Кліні, згадували кубанці свій гарний край, старі козацькі звичаї, що збереглися в їхніх станицях ще з часів Запорізької Січі. У всіх їх було щире бажання допомогти українській визвольній справі. Їх поклонила ідея боротьби за волю України, так, як це можуть переживати тільки неофіти.

Довідавшись, що я живу в підпіллі, вони порадили мені користуватися німецькою формою і німецькими військовими документами, що їх мені вони справді дуже швидко роздобули. Коли в мене вже була німецька шинеля, а в кишені військові документи, вони «офіційно» запровадили мене до хати одного дядька, а лйитнант наказав відвести мені квартиру. Мовляв: прибув до куреня новий вояк, треба для нього квартири. Таким чином за дуже короткий час я повністю оформився: мав військову форму, документи і ще до того квартиру. Але й на цьому не був кінець. Раз я вояк з документами, — значить мені належить військовий харч. З лйитнантом пішли ми до місцевої німецької команди і я на фальшивий «маршбефель» вибрав харчі. Туди заходив я нераз, аж якось німцям стало щось підозріле і ми, не чекаючи вияснення, «дали ногам знати», залишаючи вже наповнений мішок всякого добра.

Почалася наша підпільна робота. Завдяки посвяті згаданих вище стар-

шин і ще інших вояків, які згодом приєдналися до нашої групи, по цілій околиці з'явилися наші летючки; роздавано літературу, йшло інтенсивне освідлювання в політичній ситуації і завданнях української революції місцевого населення.

На жаль, робота мусіла бути швидко перервана, бо наближався фронт. 4. лютого 1943 р. більшовики зайняли Славянськ, 6. лютого Краматорськ, а там Лозову і Павлогород. Більшевицьке крило загналося ген аж під Дніпропетровськ. З півдня, знову ж, сунула теж большевицька армія, що наблизилась до Маріуполю. Прийшов час на евакуювання Сталіно. 16. лютого довго радились на моїй квартирі старшини куреня і свідомі вояки. Ми рішили звільнити курінь від німецької команди, яку на випадок спротиву, треба було унешкідливити і швидким маршем перекинути курінь під команду Антонюка до Холодного Яру і там розпочати партизанські дії. Антонюкові дав я зв'язкові адреси до наших людей в Запоріжжі і подав зв'язок до нашого революційного штабу в Дніпропетровську.

Але не так сталося, як ми плянували. Хтось прозрадив наш задум, в курені зчинився великий рух, а німецька рамова команда вже вночі втікла. Ранком також порозбігалась більшість чужого елементу куреня, так, що при Антонюкові залишилось тільки 27 українців. Між ними три старшини советської армії. Послугувуючись тактикою рейдуючої повстанської частини, група 20. лютого осягнула Дніпра.

В той саме час німці повели сильну контратаку і відперли більшовиків за Дінець, а на півдні за Міус. Переправи на Дніпрі були вже пильновані німецькою полевую жандармерією і проковзнути непомітно було досить тяжко. Все ж Антонюкові вдається з 12 людьми переправитись через Дніпро і дійти до Дніпропетровська, де вже з'єднався з нашим штабом. Сам він був негайно висланий революційним штабом до Кривоного, а його дванадцять вояків відіслані до відділів УПА на Волинь. Решта з 27 вернулася назад до Сталіно і зголосилася в мене. Я примістив їх на одному радоспі, що ним завідував наш великий симпатик і добродій. Потім вони були відіслані до нашого штабу в Маріуполі; там більшість з них спрямовано для ведення підпільної роботи на Кубані.

Натомість трагічною була доля Антонюка. В червні того ж року він був спійманий ґештапом, жорстоко скатований. Хотіли, щоб він прозрадив організаційні таємниці. Антонюк, боючись, що під впливом дальших тортур може заламатися, заподіяв самогубство, підрізуючи собі жилу на руках.

✱

Минає від того часу десять років. Передімною, як живий, стоїть мій вірний друг Роман Антонюк, що його пам'яті хочу присвятити ось цю маленьку згадку про один епізод нашої революційної боротьби під час другої світової війни. Я хочу теж згадати і тих моїх дорогих друзів, синів Кубані, киявлян, а головне — деяких жителів Сталіно, Дніпропетровського,

з якими мені довелося спільно працювати в підпіллі. Я вихований на революційних традиціях західно-українського краю — Галичини. Те, що я пережив на наших східних землях, головне на Дніпропетровщині і в Сталіно, навчило мене, що там революційна посвята і жертвність українських патріотів може навіть перевищила західні землі. Багато можна б подавати прізвищ, багато фактів і справді героїських вчинків місцевого населення. Але про них ще не можна сьогодні писати. Я хочу згадати про це і вірю, що колись буде змога подати це до прилюдного відома.

Оксана ЛЯТУРИНСКА

У ДНІ ГРОІВ

«Let them in, Peter, they are very tired. Give them the couches, where the angels sleep...»

(Впусти їх, Петре, вони втомлені дуже. Відступи їм місце, де ангели сплять...)

(Із напису на вояцькому кладовищі в Англії)

Деся інде з лук, із саду рож вони прийдуть під райські брами. Ключарю-Петре, явна лож, як буду твердити те саме!

Бозна, чи криє їх земля, бозна, коли і де упали. І без імен лягли тіла, і рвали людські їх шакали.

Не клали їх до огорож, де гіркне верес і цикорій, й ні напис і ні сад із рож, ніщо про них нам не говорить.

Мені ніяково для них просити подушки й джазбани, дівчат та інше з райських втіх. Хіба ж це лік на їхні рани?

Прийдуть під брами, мов з сухит, самі кістливці, голі й босі. Та Батьківщини чудний мит горить в серцях, мабуть, і досі.

Прийдуть без слави, без відзнак, і не на те: — війну забути! Прийдуть вони на сурми знак і по зюд-ост-маршруту.

Там їхні друзі. Голіруч ідуть на смерть, у тюрми... Ключарю-Петре, вийми ключ, і хай Архангел сурмить!

інж. Ю. Крохмалюк (Аргентина)

Українське військо часів Богдана Хмельницького

„Українське військо часів Хмельницького” — це вступ до великої монографії про військо і бої Хмельницького, складеної інж. Ю. Крохмалюком, що незабаром з'явиться книжкою в нашому видавництві.

Редакція

1. Характеристика

Українське військо Хмельницького — це була незвичайна велика ударна сила; а її військову вартість і всі з нею пов'язані моменти слід докладно досліджувати на тлі тогочасних мирних та воєнних обставин.

Українські військові частини визначились непересічним фанатизмом, відвагою, витривалістю. Моральну вартість війська — його гін до перемоги, — бачимо не лише в регулярних чи теж напіврегулярних частинах, але й серед повстанців перших років воєн Хмельницького. Живе здорове серце, величезна національна і релігійна спаяність і зосередження уваги на єдину найвищу ціль — перемогу — оце були ті елементи, що то завдяки геніальному прововоді створили з українців у половині XVII сторіччя — непоборну, одну з-поміж найкращих тогочасних армій в Європі.

Коли на війну в Європі людей треба було вербувати, стягати їх обіцянками жалування (жолду), грабунку й вільного життя, тоді в Україні стягались усі добровільно, готові на важкі воєнні труди, погорджуючи смертю. Ніхто про них не старався якось особливо. «Сили на коні й поїхали» — і ці чотири слова XVII сторіччя слушно характеризують настрої українського війська. Невибagliвість війська, відома зрештою з усяких визвольних змагань, давала багато можливостей гетьманові, що вів зразу зорганізувати все те, що потрібно багатотисячній армії. З цією невибагливістю зв'язана теж незвичайна видержливість, що її слід приписати ще й твердим життєвим умовам тодішніх часів. Постійна загроза життя зродила тип української людини, яка не визнавала перепонов фізичної природи. В степах козацтво почувалося, як у себе вдома. Голод, спека, спрага — ці тверді природні умовини тодішньої степової України — десятиквально чужі, незагартовані на все те військо (напр., московське військо в поході на Крим 1736 р.). Для козацтва були це буденні труднощі, що на них і не звертали уваги.

Незнана деінде в тому часі військової дисципліни — це дальша характеристична особливість війська Хмельницького. В кожній війні, в кожній революції, дуже від'ємний прояв — це нищення чужого майна — не тільки для самого грабунку й особистої добути, але й для знищення ворога та для спільної воєнної добути. Таке нищення витворює хаос і дезорганізацію у війську. Хмельницький, од-

нак, вмів спинити військо перед безвідповідальним грабунком ворожого майна, а який звичайно приходив після переможного бою. Силою свого авторитету гетьман добивається того, що після боїв під Корсунем і під Пилипцями поділ добути проходить організовано. Частину добутого польського майна гетьман залишає на потреби держави, частину відсилає на Запоріжжя, а рештою обділяє своїх козаків. За вияв незвичайної дисципліни слід вважати й те, що не лише козацькі, але й наймані татарські війська не поважились після піддачі Львова увійти і грабувати хоча б навіть львівські передмістя. Така була сила гетьманового наказу і внутрішня дисципліна українського війська. Навіть вороги, поляки, з подивом висловлювались про нечувану досі ди-

кої, де при проголошенні наказу додавали все ще й висоту кари, що грозила за невиконання цього наказу.

Тільки дисципліна, що її джерелом були не означені цифрами моральні чинники українського війська, — могла зродити такі бойові чини, як от Любів 1649 р. де тисячі борців ішли на втрачені становища, свідомі, того, що єдиним виходом була тут героїчна смерть.

Немає сумніву, що основами тієї дисципліни були з давен виплекані чесноти українського народу: честь і хоробрість.

«Хто хоче, щоб його за віру Христову на палі вбивали, четвертували, виліли в колесо, стояли й жакливо мучили, хто хоче гордо для Христа святого, життя віддати, хто цієї смерті не боїться, хай іде з нами». Цими

Юрій Нарбут

Козак

сципліну й послух у частинах Хмельницького.

Без сумніву, впливала тут на це й незвичайно тверда рука гетьманської влади. Для неслухняних не було пощади: «Багато голів товаришів наших ми застали на полях навкруги міст українських». Так ліквідував Хмельницький українську криволику. Не був це деспотизм, але необхідна серед таких обставин воєнна суворість, продиктована konieczністю єдності дії. У війську немає місця ні на деспотизм чи терор, ні на рабство. Є лише підпорядкування збірній дії, а в ній немислимим є відмінне життя такої одиниці, що діє проти потреб і вимог єдиної дії.

Дисципліна у війську — це явище новочасне, безладдя — середньовічне. На грані обох епох, Хмельницький — це один із перших творців військової дисципліни. По інших східноєвропейських збройних силах на перші сліди дисципліни трапляємо ледве в половині XVIII сторіччя, та й то та-

словами, за прадавнім звичаєм, закликали козаки молодих вояків.

А ось описи українських вояків, подані польським очевидцем великих подій:

«Хлопи всі однакові, в сірім одязі, рідко хто в синім або червоному. Шкіра на тілі, як кора на дереві, і зневага життя незвичайна. Є що бачити!»

«Кількадесят, роздягнувшись до нага, перепливали Дніпро з голими щаблями, підійшли під ворожі шанці й повбивали там багато народу.»

Пруський посол Вайнберг пише кільканадцять років перед Хмельницьким (1634 р.):

«Це немолоді, хоробрі чоловіки, на добрих конях, кожний з довгою рушницею, на зразок шотландських... Цілим серцем прагнуть бою».

В нашій історії, в історичних думках, переказах, зустрічаємо багато героїчних вчинків, — але ж як мало пов'язано з ними прізвиська історичних постатей, історичних подій! Хороб-

рість була таким самозрозумілим проявом, що загалом присвячувано їй небагато уваги. Було очевидне, що в потребі слід «класти голову» та героїчному, в бою чи на муках, віддати своє життя. Відомі в історії Хмельниччини, напр., випадки, коли поодинокі козаки зумисне перед боєм попадали в польський полон, щоб на тортурах подати ворогам фальшиві дані про положення, чисельність і склад українського війська.

Були вони горді — оці наші предки: «бий-стріляй мене просто в груди, а я оцю саму кулю тобі й назад

А коли в Україні народжувався син, то батько сипав у купіль порошу — щоб син був хоробрий і твердий.

2. Козацьке військо — національне військо

До Хмельницького українське військо — це були запорізькі козаки, що ходили походами проти татар і турків, проти Москви і Польщі. В повстаннях проти Польщі запорожці скріплювали свої сотні й полки ще багатьма «луговиками», що проживали на Низу, але ж до «низового війська» не зараховувались, як теж при-

(хлопи) і відповідає лише класовому способу думання тогочасного польського шляхтича. Українське ж військо розрізняло такі організаційні ступені:

1. гетьман,
2. старшина, включно з сотниками,
3. давні козаки або товариші,
4. рядове козацтво, військові служби і невишколене поповнення,
5. нерегулярні і не охоплені організаційно принагідні повстанчі групи.

Деякі козаки або товариші — це були визначні й заслужені козаки,

Е. Козак

Січ

відкину». Тож не диво, що інші не рідко вважали їх, головню ж запоріжців, за «характерників», а їхню хоробрість — за «українські чари». Звідси й зрозумілими стають панічні втечі поляків, головню ж — посполитого рушення, з поля бою (як от під Пилявцями).

«Понасипали в чоботи запорізької землі, взяли в руки по кущеві терну, посідали на коней і йдуть по ляцькому шляху, а ляхи думають, що вони (козаки) ще в своїй землі. Тоді як уже підберуться до самісеньких ляхів, як крикнуть усі відразу, як зашвищать у суремки! ...І пойдуть собі запоріжці геть, а їм (ляхам) все здається, що ті суремки далі грають.»

Так-то, бувало, лякали польське військо. Цікавий тут факт маскуванн — ще тоді — галузками і старий звичай насипати рідної землі в чоботи, коли вибиралися далеко поза свої кордони.

нагідними охотницькими загонами повстанців із сіл і міст. Ці повстанці в боях, головню ж у випадку переваги польського війська, виявлялись недорослими до вимог важкого бою і нерідко ставали причиною невдач чи то бодай послабленням бойової дисципліни. Хмельницький основно змінив дотогочасний спосіб набору війська.

Ядром його нової збройної сили були:

1. довірені старшини,
2. реєстрові,
3. запорізьке військо,
4. повстанчі загони.

Всупереч деяким нинішнім поглядам, ні Хмельницький, ні тогочасні військові не признавали у війську класового поділу на «козаків» і «чернь», як це сьогодні дехто схильний думати. Це органічно чужий нам поділ, що випливає з станового протиставлення «шляхта — мужики»

що намічувалися на старшин, але за недостатню етату чи з інших причин ще тих функцій не мали.

Рядове козацтво, військові служби і невишколене поповнення, включене в регулярні частини, — популярно звались черню. Черню звались теж відділи, зорганізовані з виписників і ще не вишколених повстанців. У провід таких відділів стояли запорізькі або ж колишні реєстрові старшини.

Зате незорганізовані повстанчі загони, що формувалися час до часу для зліквідування розбитих польських груп, для зламання осередків дрібного спротиву, головню по шляхетських дворах — загалом не рахувались приналежними до військової організації. Вже тоді їх стали називати гайдамаками. Козацьке військо здебільша мало з ними тільки небагато спільного:

«Не є ви козаки, є ви гайдамаки», — каже народня пісня. На початку

повстання Хмельницького черню називано теж і гайдамацькі загони, що в пору приходили гетьманів з невеликою допомогою, дезорганізуючи в запіллі польське життя; вони спричинили й швидке поширення повстання на всю Україну; вони й були спершу одиницею серйознішим бойовим матеріалом гетьмана. Тому Хмельницький і сказав: «Чернь — права рука наша».

Згодом, коли гетьман став уже унормовувати державне життя, коли повстання перетворилось на регулярну війну, коли одні воювали, інші розбудовували адміністрацію молодій державі, — тоді годі було відривати масу селян від її нормального життя. Тоді стало доходити й до сутичок із тим покозаченим селянством, що інколи не хотіло вертатись до свого попереднього життя.

Інше завдання мали повстанці загони, самі або з невеликим числом приділених старшин. Вживав їх гетьман особливо для охорони пограниччя та до дрібних місцевих акцій. В регулярному бою вони здебільша не витримували в критичній ситуації і нерідко доводили до хаосу й паніки. Їхнім ділом були відомі до Хмельницького видавання старшин в небезпеці, мовляв — «нехай твоя голова за всі наші голови». Тому Хмельницький не радо приймав охотницьких повстанців у лави тих відділів, що мали перед собою важкі, криваві бої з регулярною польською армією. Все ж таки на початку повстанці прислужились Хмельницькому немало. Спільна акція регулярних українських частин і повстанців давала гарні успіхи.

«Ні козак без мужикової поради, ні мужик без козакової сили встоятись не можуть», — казали тогочасні поляки.

Військо Хмельницького — це не якимсь відірвана й чужа народова сила. Недолі й успіхи війська переживала й відчувала вся нація. Бо українське військо — це не найманці — ані не вибранці — це був вияв найвищого збройного зусилля нації, це всі, хто лише міг носити зброю в руках і міг звільнитись від праці на ріллі без шкідливих наслідків для господарських потреб української держави. Мобілізація не обмежувалась тільки zagrożеною територією, але охоплювала всю державу, воєнні кошти несла також ціла Україна, включно навіть із західним Поліссям і далекими північними землями.

«Колико у Малой Росії людей, толико і Козаков; их не треба нужно собирать, яко по иных чужоземских странах, не треба найму общевати: речи старійши слово или реймент державий на охотника, и абие сколько треба воинства, аки трава соберется; и добре речено Турскому Царю на вопрос о количества Козацкого войска: в нас (рече), Турский Царю, что лоза Козак, а где байрак, то по сто и по двести Козаков там. И всі тіи на войні зило храбри. Тако бо о них пишется:

Росси багатство веліе мают,
Хитрость и храбрость до войны

[знают.

О которых и Солтан Турский изрек:
когда окрестініе панства на мя воз-

стают, я на обидві уши сплю, а о Козаках мушу единым ухом слухати».
(З літопису Г. Грабянки).

Отже військо й нація творили одне тіло, подібно, зрештою, як таким одним тілом були всі прошарки населення України. Хмельницький виразно зрівняв, у воєнних обов'язках супроти української держави, селянина з найвищими верствами шляхти, і тим самим поклав кінець тим впливам польської культури, що виявлялися в класовому антагонізмі між членами однієї нації. Тому Хмельницький — це творець не лише національного війська, але також і доктори народу в зброї, єдності війська і нації.

Маючи виразні приклади 30-річної війни і напевно теж і теоретичний досвід військових студій, Хмельницький саме проб зберегти ту єдність в армії не доповнював своїх військових частин полоненими чужої національності. Він віддавав їх у ясир татарам як часткову сплату за союз, деяких чільніших полонених викуплював і звільнював чи то вимінював за своїх, — а коли вимагала того тактична потреба, просто наказував вирубувати (під Батогом). Так гетьман зберігав українське військо від засмічення бездушним і безідейним елементом та втримував високу духовну цінність війська. Окремі відділи найманих чужинців, що появлялися доволі пізно та й то в невеличкому числі, були різько відділені від національно-українських частин.

У склад українського війська входили всі суспільні прошарки українського громадянства. Козаки — запоріжці, реєстрові, селяни, міщани, шляхта й духовенство — напливали до військових частин або ставали на службу військовій справі.

«Дістати з-поміж цієї Руси шпигунів дуже важко, бо вони всі зрадники» — писали тогочасні поляки.

Козак «милішої офіри в тому часі не міг Богові скласти, як, ляцке плем'я вибивши, звільнити від нього землю руську», — пише «Satyr Podgorski w roku 1654 zjawiony».

Мясковский подає, що до українського війська вступають навіть дівчата: «до козаків уходять utrisque sexes, панни навіть».

Очевидно польська шляхта старалася розбити цю єдність українського народу. Вона сіє незгоду, головню ж поміж селянством та українською шляхтою; та це підчас такого національного підйому залишилося безсупинним.

Боротьба українського народу «contra Catholicos et Polonos» притягла була навіть і ту українську шляхту, що то змінила була віру та для матеріальних користей перейшла була на польську сторону. Кунаков нараховує в 1649 р. українського війська — 40 000, татар — 20 000, і польської та литовської шляхти — 6 000. Під Замістям було в війську Хмельницького, за польськими джерелами, — 7 000 польської шляхти, «поляків». Тут треба зазначити, що тогочасні поляки, — у відрізненні від українців, — називали шляхту, без уваги на її національність, — «коронною» («польською») або «литовською», «коронними» або «польськими» силами, очевидно, в державнім, і не націо-

нальним розумінні. Як би там не було, але в Хмельницького була заступлена й шляхта, коли в зборівському, і згодом у гадяцькому договорах були включені пункти, якими запевнено шляхті деякі права.

Польський історик Шайноха пише: «Так, як багато шляхти добровільно гостило в козаків, так теж з-поміж польських посольств, які бували в козаків, чимало шляхти втікало до козацтва; також не бракувало і полонених, що то, діставшись в наслідок війни в полон, не хотіли більше повертатися до дому».

Все воно вказує на те, що необгрунтована думка деякого з-поміж польських істориків, мовляв, війни Хмельницького мали виключно соціальний характер, мовляв, це був якийсь «бунт підданих», чи навіть «боротьба дичі з цивілізацією й культурою».

Проти такої думки промовляють слова козаків із часів походу Остраниці в 1638 р., що козаки це «корінь, твердиня честі та вікопомної слави», або ж слова з меморіалу православних владик до короля в 1621 р., які кажуть про козаків;

«Це плем'я славного народу руського з Яфетового насіння, що державу грецьку Чорним морем і суходолом воювало. Це військо з того покоління, яке за Олега, монарха руського, в своїх моносілах Царгород здобувало. Вони то за Володимира Святого, монарха руського, Грецію, Македонію та Іллірію найжджали».

Найвищим військовим начальником був гетьман. Перед Хмельницьким гетьмани були лише в Запорізькій Січі як начальники запорізького війська. За часів Хмельницького і після нього гетьманська військова й адміністративна влада охоплювала всю Україну; отже гетьман був головою держави. На Січі начальником Запорізького війська — звався вже кошовим отаманом.

Становище січового гетьмана до часів Хмельницького було подібне до уряду польських гетьманів: коронного й польового. Тому давніше й на Січі траплялися назви: гетьман бунчужний (у поляків — польовий). Аж Хмельницький переорганізував і цей найвищий уряд, переймаючи в свої руки всю керму державою.

Якщо йдеться про військово-організацію, то гетьман мав провід і не обмежену ініціативу в бойових рішеннях. У своїх універсалах він застосовував часом усю силу свого наказу, вживаючи отаких хоча б зворотів: «напоминаю і під горлом наказую».

Коли гетьман не міг особисто керувати військовою дією на всьому фронті чи то на якомусь відтинкові, тоді назначував своїм наступником найвищачиншого старшину, що й звався тоді наказним гетьманом. Наказним гетьманом був, напр., полковник Михайло Кричевський, коли керував операціями під Лоевом 1649 р.

У важливіших справах, або теж коли гетьман вважав це потрібним, то скликавав раду старшин, а ті вже розглядали питання, поставлені гетьманом. Тоді гетьман ухвалив рішення чи листи, обговорені на нараді, підписував з додатком: «з військом запорізьким». Згодом увійшло в звичай отак підписувати писма без уваги на те, чи такі рішення були схвалені на

нарадах старшин чи теж були рішеннями тільки самого гетьмана.

Насправді ради, ці перші військові центральні установи, — існували ще перед Хмельницьким, але оформив їх і специфічного значення надав їм аж великий гетьман. Здебільша Хмельницький рішав сам, а раді представляв уже готові проекти й рішення, від яких не могло бути ніяких істотних відступлень. Повновласті гетьмана постійно зростали так, що врешті Хмельницький довів гетьманат майже до диктаторської влади. Так, наприклад, під Замістям на воєнній нараді своїм полковникам він сказав:

„Панове полковники! Тут на війні мій один голос — усім наказ! До послухенства всі і ждали моїх наказів!»

Та все ж таки Хмельницький від своїх військових начальників вимагав ініціативності і безоглядно усував слабких і нерішучих підвладних старшин.

Ради бували постійні або доривочні — скликувані в конечній потребі.

Постійні ради старшин відбувалися на Різдо, Йордан і на Великдень, дуже рідко на Покрову.

Витворилося три роди старшинських рад:

1. Збори колегії гетьманських дорадників, — що відбувалися дуже часто, майже щоденно;

2. Ширші збори старшин — старшинська рада з участю всіх старшин, включаючи й сотників, часто з представниками українських міст, війтами й бурмистрами.

Раду старшин гетьман скликав звичайно універсально або особливими підсланнями. Гетьман уклав порядок нарад і відкликав раду.

Перед ширшою радою відбувалася таємна рада в малому гурті довірених дорадників гетьмана, т. зв. совітників. В 1649 р. на генеральній раді, що відбулася в травні, виступав вже перший гетьманський совітник, «луччий (найвизначніший) полковник Федір Якубович» (Вешняк).

Крім старшин участь у генеральній раді брало також часто «військове товариство», себто заслужені козаки, що не мали відповідної ранги й становили запас на генеральних і полкових старшин. В війську Хмельницького поруч старшин розрізняли ще й «товариство» і «козаків», але ж не з класового погляду, і тільки за воєнними заслугами, вчинками та досвідом.

Та не всі старшини брали участь у раді. Були випадки, що з різних причин декого з-поміж старшин не кликали на раду або й виключали з неї. Такий випадок траплявся був напр., на раді під Замістям 1648 р., коли туди приїхав польський посол Смаровський, особистий ворог полковника Кривоноса. Через те й не було Кривоноса на раді.

Вислід нарад повинен був бути одноголосний і цього вимагав гетьман дуже соворо. Але ж бували на радах і гострі дискусії та гострі гетьманські відповіді. В XVIII сторіччі не відчували люди потреби приховувати свої пристрасті, а життя було таке, що ще підсливало вибуховість людської вдачі. То ж не диво, що гострота дискусії переходила межі, — тимбільше, що Хмельницький подрібно ніколи не вивчав мотивів своїх рішень, і

старшини дуже часто не розуміли діл і поведінки гетьмана та гостро йому дорікали.

Так напр., під Замістям Чорнота дорікає гетьманові за його безоглядність; в 1653 р. полковник Ясько заявив, що «не потрібно нам чужої землі обороняти, а свою без остерегання метать», — натякаючи на воєнні наміри гетьмана. Дискусія набрала такої гостроти, що Хмельницький шаблею порубав полковника в ліву руку.

Але ухвали ради мусіли бути одноголосні, як казали: «єдиногласною всіх обраною і ухвалою», чи теж «общим і єдиногласним всея старшини совітом».

Ухвал ради не записували, бо не проваджено тоді канцелярського діловодства. Тому й трудно нині відтворити рішення та накази гетьмана чи його рад, тому так трудно реконструювати бойові чини великого гетьмана.

Генеральна старшина це здебільша твір гетьмана Хмельницького. Але деякі старшинські ранги існували вже раніше, встановлені ще Сагайдачним. Отже це в 1625 р. існував **військовий обозний**, що був начальником артилерії*).

Генеральний обозний)**, начальник усієї артилерії, був найвищим старшиною після гетьмана й заступав його в часі його несприятливості. В 1648 р. генеральним обозним був Чорнота, 1649 — Ф. Лобода, 1650 — знову Чорнота, в 1657 — Носач. Інколи генеральний обозний мав ще й інші відповідальні функції, як от команданта залогів тощо.

Генеральний суддя це чергова ранга запорізького війська. Звичайно були два судді, гетьманські радники, що й засідали в генеральній раді.

Генеральний підскарбій, або гетьманський підскарбій, військовий уряд, встановлений Хмельницьким, що появляється вперше в 1653 р.

Генеральний писар це незвичайно впливовий уряд. У Хмельницького писарями були полковник Кричевський і опісля Витовський. Крім писаря був ще інший уряд — «гетьманський старший подинок». Генеральний писар сповняв теж функції начальника гетьманського штабу.

Генеральні осавули. Осавул це одна з найдавніших запорізьких ранг; її описує це Лясота. Згодом ця назва прийнялася в городових козаків і означала також територіально-адміністративного урядника.

Генеральних осавулів було два — один старший і другий молодший; обидва близькі, довірені мужі гетьмана. Їхні функції можна б порівняти з нинішніми функціями ад'ютантів, але тоді ті становища були відповідальні. Осавули часто виступали, як «наказні» гетьмани (з наказу гетьмана), і зрештою діставали ще різноманітні військові й дипломатичні доручення. В 1651 р. генеральним осавулом був Демко.

Генеральний хорунжий (теж хорунжий) було це другорядне становище

*) Обозний у польському війську закладав воєнний табір, дбав про земляні укріплення тощо. Начальником артилерії був там генерал артилерії.

**) Ранги подано за чергою — від найвищої до найнижчої.

серед генеральної старшини. Його поміщували часто між старшиною того полку, що з його генеральний хорунжий вийшов. Рангою він нижчий від полковника й часто буває підвищений до полковника. Його функція за часів Хмельницького невідома*).

Генеральний бунчужний (теж бунчужний) мав дипломатичні функції, а зрештою обов'язок зберігати гетьманський бунчук**). На війні і в святкових хвилинах бунчук несли два бунчукові товариші, а з ними ішов генеральний бунчужний та ще інші «бунчукові товариші». Бунчуковими товаришами командував «товариш старший». Бунчук виносили на раду перед гетьмана. На столі звичайно тоді лежала гетьманська булава й печатка.

Хмельницький зорганізував генеральну старшину й раду як державний орган, що вирішував важливі справи. Та згодом в останніх роках Хмельницький правив вже без генеральної, а може, й без старшинської ради.

Військо було поділене на полки, а в них була така полкова старшина: полковник, полковий обозний, полковий суддя, полковий писар, полковий хорунжий, полкові осавули, сотники, отамани. Решта полка поділялася на: «товариство» (незаслужених козаків без ранги) та на козаків.

Можливо, що були ще й нижчі ранги від отамана, та про те немає певних даних. Тогочасних полковників можна порівняти до сьогочасних командирів корпусів. Полк часів Хмельницького — це була самостійна бойова формація, складена з усіх родів тогочасної зброї. Вона часто виконувала самостійні завдання, як напр., Кричевський під Лосвом, Богун на Поділлі тощо.

Організація війська була поставлена Хмельницьким відразу на нових основах. Тоді, як давніше, ядром збройної сили України були запорожці, — тепер справа ґрунтовно міняється. Назва «військо запорізьке» зберігається ще для традиції, хоч самі запоріжці числово губляться в морі козацької збройної сили. Ще якийсь час сліди впливу запоріжців і реєстрованих, які створюють для української збройної сили підставу її бойової активності й військового знання. Алеж впродовж років війни все те вирівнюється і врешті помічасом вже лише однієї полки як самостійні бойові одиниці в розумінні сьогоднішніх дивізій чи корпусів. То ж нашу характеристику поодиноких організаційних елементів козацької збройної сили слід стосувати лише до початкових років хмельниччини; згодом же ця організація зазнала нових змін.

В мирний час полк складався звичайно з 500 козаків, поділених на 5 сотень, по 100 козаків кожна, з сотником у провіді. Сотня була тактичною одиницею і ділилася на десять

*) У XVIII ст. він носив військову хоругву попереду відділу, що звався «надвірною хоругою».

**) Гетьманський бунчук із 1676 р. виглядав ось як: мичка кінського білого волосся, зверху обшита волоссяним плетеним шнурком; держак закінчений вгорі мідяним позолоченим яблуком.

чот або куренів, по десять козаків з десятником чи отаманом у проводі. При сотнях були теж сотенні осавули.

Під час воєн число козаків в полку дуже зростало. Звичайно полк налічував 1000—4000 козаків, а то й більше. Причиною такого збільшеного стану людей в полках було велике число молодих козаків, що впродовж перших трьох років служби звалися новиками або молодиками, і під час миру сповняли всіляку допоміжну, не раз і доволі важку, службу. Після трьох років новики ставали справжніми козаками. У походах їх приділювали на їх власне бажання до різних куренів так, що отаман мав під собою звичайно крім дев'яти козаків, ще й кільканадцятьох новиків. Через те чисельний стан куренів не завжди бував однаковий.

У війнах Хмельницького полки зростали в наслідок припливу великого числа охотників, селян-повстанців, що їх теж приділювано до різних куренів. В початках були навіть окремі повстанчі полки з особітими народними полководцями; та гетьман скоро зліквідував ті полки, розділивши, людей поміж регулярні військові частини.

Запоріжці — або «славне військо запорізьке низове» — панували неподільно на «Диких полях» і дніпрових островах. Хоч ті райони теоретично й належали Польщі, та там часто гуляли татарські загони, і насправді влада там належала запорожцям із їх центром — українською Січчю. Відомі своєю відвагою, витривалістю, хоробрістю, вигадливістю в боях і незвичайною силою волі — вони викликували зацікавлення і подив усієї Європи; польське військо уважало запоріжців «характерниками» — й радо вітало їх як союзників в боротьбі проти татар. Самі ж запоріжці вважали себе нащадками княжих «воїв», підкреслювали це часто і навіть своє походження (як і всього українського народу) та своє воєнне знання виводили від стараних римлян. Поміж собою називали себе товаришами, товариством, лицарством.

Запоріжці були нежонаті і жінкам було заборонено заходити на Січ. Хто оженився, осідав у степу і вже не зараховувався до товариства. Запорожцем міг стати кожен, хто пройшов певний окремих вишкіл і своєю поведінкою, знаннями й характером був гідний доступити цієї високої почеси. За прізвиськом не питали і звичайно надавали собі різні імення, які й характеризували запоріжців. Самі вони гордились своєю безіменністю: «хоч дивись на мене, та ба — не вгадаєш, звідкіль родом і як звуть — нічичирк не визнаєш; або: «У мене імення не одне, а єсть їх до ката, — так звуть, як набіжиш на якого свата».

Заслужених козаків звали «стариками». Вони й мали величезний вплив на ціле січове товариство, яке на своїх радах часто-густо, не маючи належної політичної освіти, ставало наперекір і найкращим задумам своїх начальників, скоро тільки ці задуми якось розходились з інтересами запорізької маси. «Старики» тоді не раз рятували становище й недопускали до непередуманих рішень запорізької ради.

Люблених досвідчених козаків зва-

ли «батьками». І бувало таке, що 20-літній козак був «батьком», а старий козарлюга «синочком».

У проводі запоріжців стояв гетьман або кошовий отаман. Військо поділялося на курені — під наказами куріньких отаманів, а далі на сотні — з сотниками й на десятки — з десятниками. У більших походах, головню ж проти Польщі, формовано полки з похідними полковниками. Військові старшини були теж титулярні, зрештою ж січова організація не набагато різнилася від організації реєстрових козаків чи то й війська Хмельницького.

Коли ж бувало, що число запорізь-

стійно пересліджувані поляками й покритивдені польськими законами, перші відгукнулися на поклик Хмельницького. Реєстровими проводили комісарі-поляки чи загалом шляхтичі. Начального комісара звали козаки «на волості старший». За свою службу реєстрові діставали плату — «жолд», але дуже нерівномірно, бо держава не раз роками залягала з заплатою жалування. І аж коли надходила війна, тоді реєстровані — щоб охотніше рушали в похід — діставали частину залеглої заплати. Комісара реєстрових назначувало на соймі в Варшаві. Там іменовано і вищих старшин. Нижчих старшин назнача-

Облога Кафи. З „Віршів на жалосний погреб гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного” 1622 р.

кого війська надмірно зростало, — а це траплялося головню після спільних козацько-польських походів, — Польща намагалася заново зменшити цю і для неї небезпечну силу. Для цього заведено реєстри козаків та створено окрему організацію реєстрових козаків або «лейстровиків». Реєстровими козаками, що були розташовані головню по містах України, командували польські старшини, отже це було польське військо, складене з українців. Решта козаків, що не попадали в реєстр, звалися «запорізькими одставленими» або «виписниками». Вони втратили всі права козаків і Польща постійно намагалася повернути їх у підданство панів. Але ж в разі небезпеки поляки вербували їх на війну знову, обіцяючи всякі пільги й «вольності». Очевидно після війни обіцянки скоро забувалися. Але виписники рідко коли давали себе повернути в підданні. Вони постійно проживали в дніпрових плавнях і луках, Звідси й звали їх «луговикиами», «дніпрового голотою» тощо. Проживали вони скрито він ока королівських урядовців, мовляв, «щоб і птах не бачив», та час-до-часу ходили в походи проти татар. Луговики, по-

вали вже самі старшини — поляки. Комісар для особистої безпеки втримував біля себе власну гвардію. Гвардія — це була сотня-дві польських або чужинецьких найманих вояків.

Очевидно, нереєстрові не признавали комісара й не звали його гетьманом, навіть тоді, коли реєстрові зайняли Січ. «Гетьман — казали, — не має бути наданий королем, а обраний військом при гарматі й інших клейнотах». Та невдоволені були не лише виписники. Самі реєстрові добре відчували своє незavidне становище, бо ніякі заслуги перед Польщею не приносили покращання їх долі. Навпаки, що далі, то все більш затіснявся зашморг і вони все більш втрачали своє значення й свободи. Довго йшла боротьба за те, хто має «сидіти» на Січі. Виписники вступитися не хотіли: «щоб звичай наш давній і вольності, кров'ю здобуті предками нашими, не гинули». Та це не багато помагало. Шляхта із розростом і поплатністю, рільної господарки хотіла мати якнайбільше робочих сил на наданих їм королем землях України, і тому зменшувала число реєстрових та не допускала зростати на силах «своєвільним» козакам.

майор Л. Василів (Німеччина)

Завдання модерної піхоти

ВСТУП

В наслідок впровадження танків на велику скалю в бойові операції, вже в початках II світової війни почали виринати сумніви, щодо домінуючої ролі піхоти на майбутнє. Але практика показала, що танк не зможе заступити піхоти на полі бою; він становить тільки її підтримку, і успіх його дії залежить цілком від тісної співпраці з піхотою.

Завдання піхоти — це безпосередній удар з ворогом, знищення його та обсадження здобутих об'єктів. Ані танки, ані артилерія, самі по собі не можуть цього доконати. Самі танки не можуть викинути оборони з її становищ і не можуть вдержати здобутих теренів. Так само артилерія не в спроможності змусити ворога до залишення його становищ або задержати наступаючого ворога. Тільки піхота здібна власними вогневими засобами досягнути ворога в кожному пункті, а при обороні — затримати наступаючого ворога. Правда, при співпраці всієї зброї покорення ворога є легшим і вимагає менших страт; а все ж таки остаточний успіх досягається тільки дією піхоти.

Сучасна піхота вже не вирішує штурму багнетом, бо проти багнета противник приставить тепер автоматичну зброю (автоматична пістоля, штурмовий карабін тощо), а тому страх перед багнетом зник. Кожний, хто мав нагоду стріляти на близьку віддаль в озброєного ворога, завжди відчував бажання стріляти якнайшвидше, щоб попередити ворога в його замірах. Тому перевага стрільця озброєного автоматичною зброєю, є незаперечна. В сучасному бою близька вирішує цей бій якнайбільша кількість стрілів, вистрілена в найкоротшому часі.

Розвій автоматичної зброї, а зокрема — автоматичної пістолі, дав те, що, сила вогня цієї зброї, добре вкритої в терені та на відповідному становищі, може перешкодити рухові більших від неї сил. Якщо додамо до цього ручну ракетову протипанцерну зброю, що проти неї не встоять руїни й муровані будівлі, то побачимо надзвичайну здібність сучасної піхоти навіть із за малою вкриття (завдяки малій величині зброї) успішно оперувати навіть проти далеко більших об'єктів. З цього бачимо, що піхота грає головну роль не тільки при обороні, але також і при наступі.

Бій модерної піхоти можемо поділити на три фази: 1) нав'язання контакту з ворогом; 2) бій; 3) штурм.

Сучасний бій піхоти, так у наступі, як і в обороні, є босм вогневим, тобто змаганням за вогневу перевагу. Ми ж знаємо, що метою кожного вогню є знищення ворога і його вогневих засобів. Тому керування піхотою мусить бути еластичне та мусить бути ведене на підставі всталеного плану.

Завдання, що ставляться сучасній піхоті, є дуже великі. Від неї вимагається знання форм бою, та докладного підготування командирів і виконавців, бо прискорений темп війни примушує не тільки командирів, але й стрільців до швидкого думання та діяння.

Думаю, що всі ці засадничі думки зрозумілі для кожного старшини піхоти, тому покиньмо теорію та помаршуймо разом із піхотою на поле бою.

НАСТУП

Піхота розпочинає наступ рухом передніх частин стрілецьких сотень, що вирушають із становищ поготівля. В першій фазі наступаюча піхота зустріне вогнем стрімкострільної зброї оборони, серед якої переважатимуть гранатомети; час від часу наступ зустрічатиметься рівно ж із кількома стрілами самобійної гармати, що стріляє з короткої віддалі і після кількох стрілів швидко змінює становище. Цю зброю оборона захоче на пізніші фази бою, коли наступаюча піхота підійде ближче, і цілі будуть для оборони виразніші. Ведення вогню в такий спосіб зробить на наступаючого враження, що вогневі становища оборони широко розкриті в терені, а керування вогнем є децентралізоване.

Треба звернути увагу на те, що дрібні цілі оборона майже не буде обстрілювати, тільки на більші скупчення та згурпування вона відкриє вогонь з різних сторін і — як часто трапляється — з того часу не виявлених становищ. Але наступаюча піхота мусить пам'ятати, що оборона може довший час зовсім не відкривати вогню. Така вогнева тактика оборони може мати негативні наслідки для наступаючого, а саме:

1) Стрілець, що наступає в таких обставинах, нерується і перебуває під враженням, що за кожним укриттям причаївся легкий кулемет або снайпер.

2) Командир, що керує наступом і спостерігає розвій подій, може зробити помилкові висновки, що ворог відступив і залишив лише вогневі засоби та невеличкі групи піхоти для ослони відступу. Це може викликати відпруження та послаблення готовості реагувати на кожну несподіванку.

3) Артилерія скорочує час тривання обстрілу та ощаджує амуніцію на пізніші цілі.

4) Відділи піхоти вирушають з вихідної бази далі, ніж цього вимагає смуга безпеки.

Звичайно, в залежності від пори та інших обставин, перебіг початкових фаз наступу може бути інший. З досвіду знаємо, що кінцева фаза наступу, тобто штурм, визначається такими моментами: коли наступаюча піхота наблизиться до лінії оборони на 50-100 м., або коли перейде цю лінію, то джерела вогню оборони несподівано відізвуться. Цей вогонь оборони, якщо не спричинить поважних утрат у наступаючій піхоті, то, щонайменше, примусить її приземлитись або шукати захисту, і тим самим відбере спроможність успішної реакції проти дії приготованого до оборони противника та змусить наступаючу піхоту чекати на допомогу від вищого командування. Але вище командування буде дуже часто безсиле. Його вогневі засоби не зможуть діяти, бо вцілять у власну піхоту, і якщо обставини не дозвлять йому допомогти в інший спосіб, то наступаюча піхота буде зму-

шена перебувати під близьким вогнем оборони аж до часу, коли наступить темрява. Тоді вона зможе поновити наступ або відступити. Інколи розвій подій може бути ще менш сприятливим для наступаючої піхоти; це тоді, коли оборона спроможеться на противдар. Якщо такий противдар оборони виявиться успішним, то наступ, у своєму остаточному висліді, буде тільки коштовним розпізнанням, що на його підставі можна буде змонтувати дійсний наступ.

Беручи це все під увагу, приходимо до таких висновків:

1) для устійнення та вироблення плану наступу обов'язковим є докладне розпізнання угруповання оборони. Розпізнання складатиметься: а) з розпізнання головного поля бою та його положення в терені; б) з розпізнання зброї оборони, гнізд, пунктів опору; в) з розпізнання підходів та г) перешкод. Розпізнання це, що повинне вистачально подати вище згадані відомості, мусить бути виконане невеличкими стежами, що зможуть просякнуту в угруповання оборони без зайвих утрат та, по виконанні завдання, відійти на віддаль, що дозволила б вогневим засобам наступаючої піхоти дійсне приготування і підтримку вдару.

2) При наступі на ворога, добре приготованого до оборони, вогнева підтримка не може закінчитись на смугі безпеки вогню власної артилерії. Останні 200 метрів є найтрудніші для наступаючої піхоти. Щоб їх пройти, треба мати підтримку бездоганно функціонуючих вогневих засобів, що були б спроможні цільними стрілами знищити або здепримувати вогневі джерела оборони. Доконати цього можливо тільки безпосереднім вогнем. Становища цього вогню є наразені на викриття далеко більш, ніж становища стрімкострільної зброї. Тому, якщо вогневі джерела наступаючої піхоти мають діяти бездоганно, то вони не повинні бути викриті передчасно.

3) Мимо всіх передбачень, треба бути приготованим на несподіванки з боку оборони. Ці несподіванки — не виявлені джерела вогню оборони — є тяжкі до розпізнання для командира куреня тому, що, з огляду на ширше завдання та на труднощі, зв'язані з укриттям диспозиційного вираду, він командує з більшої глибини. В такому випадку, повинен допомогти наступаючому піхотинцеві той командир, що міститься найближче до нього і через це найкраще зорєнтований в ситуації. Цей командир повинен задержати таку віддаль свого становища від наступаючих відділів, щоб запевнити собі свободу дії та не наразитись на найбільш скупчений вогонь оборони. Таким командиром є командир сотні. Досвід показав, що командир сотні має мати в своїй диспозиції потрібні вогневі засоби, що повинні міститись на такому місці, звідки можна б їх найуспішніше вжити. Не йдеться тут про велику кількість стрілів, але про цільність і швидкість їх. Зброя, що може б виконати, повинна міститись на близькій віддалі від штур-

муючого піхотинця, щоб найшвидше потрапити на здобуті становища та забезпечити їх втримання.

4) Піхота, що наступає вдень, не повинна становити собою великих цілей для вогню оборони, бо в такому разі вона непотрібно зазнає великих утрат. Піхота повинна просякати малими групами, використовуючи підступи, та хоронитись від вогню оборони, а для остаточного штурму вона повинна скупчуватися в сильні групи на заздалегідь розпізнаних підставах. Вогневі джерела оборони треба нищити вмілими та рішучими діями власних вогневих засобів. Треба завжди пам'ятати, що кров вояка є цінна, і не належить вживати її для заливання вогневих джерел оборони.

Вище згадані висновки не відбігають від засад, що добре знані вишколеному піхотинцеві; треба їх тільки у властивий й послідовний спосіб уміти застосувати на полі бою. Щоб це виконати, плян наступу повинен бути докладно продуманий, дбайливо приготований та рішуче впроваджений в дію. Все це вимагає часу, а час цей працює на користь оборони. Розуміється, на приготування наступу треба присвятити певний час, але є недоцільним марнувати цей час на застосування занадто великих середників обережності, бо це дає обороні свободу дії і в кінцевих вислідах некорисно відбивається на операціях наступаючого. Час треба витратити осядно, бо на війні за страчений час платиться кров'ю вояка. Існує декілька підставових чинників, що приспішують дію та не наражають на легковажне проливання крові:

а) Першим чинником є провідна думка командира. Командир вищого ступеня повинен на підставі оперативних відомостей устійнити, де й коли є доцільним наступати. Командир на тактичному ступені повинен, на підставі звідомлень та розпізнання терену, устійнити таке: де та в яких межах оплачується та обережність, на яку він витратить час.

б) Другим чинником є засоби розпізнання, що швидко подавали б відомості командирові. Летунство, легкі панцерні автомашини — це середники, що здобувають відомості в значно скорішому часі, ніж піша розвідка, і тим самим заощаджують час і приспішують рішення командира. Але можуть трапитись випадки, коли тільки піша розвідка виконає своє завдання та заощадить час для приготування наступу.

в) Третім чинником є заскочення оборони. Якщо з'явиться можливість заскочити ворога, використовуючи неборонені підходи, непогоду, особливий терен та інші обставини, то ці можливості треба негайно використати.

ОБОРОНА

Завданням піхоти в обороні є утримання становищ на протязі такого часу, яке командування для певних цілей визначило за необхідне.

Оборона це дія сильного плянового вогню всіх родів зброї. Численність усіх родів зброї підносить успіх оборони. Використання терену, укріплення його та маскування проти наземної й повітряної обсервації противника має велике значення. Наступаючий противник під вогнем усієї зброї

оборони повинен заломитись або настільки ослабнути, щоб в остаточному бою зблизья можна було його викінчити. Незломна воля до задержання позиції і віра в допомогу власних резерв, навіть при найтяжчому положенні, повинна дати обороні моральні підстави до витривалості.

Найважливішими передумовами для оборони є:

1) Організація вогню тяжкої зброї в такий спосіб, щоб ворожий наступ заломився ще перед головною лінією оборони. Цього можна досягнути дбайливим приготуванням пляну вогню. На важливі пункти й ті частини терену, що наступаючий ворог може використати для наближення, треба приготувати сконцентрований вогонь більшості різної зброї. Що ближче противник наблизиться до головної лінії оборони, то густішим повинен бути вогонь. Якщо вже буде призначено, де має бути скупчений вогонь усієї зброї, треба устійнити, де вважити обсерваційний пункт для зброї, і де мають міститися становища всієї зброї.

2) Другою важливою передумовою для оборони є добре замаскування вогневих засобів та цілого пляну оборони.

В своїй тактиці піхота повинна бути подібна до доброго грача, що має слабі карти і до останньої хвилини не хоче цього зрадити, але рівночасно уважно стежить за помилками й нерозважним поступанням партнера, щоб при першій нагоді використати це. Тому можемо вважати, що відкриття вогню з далекої віддалі і, до того, зброєю, що стріляє безпосереднім вогнем, зраджує та наражує її на знищення або обезсилення сильнішим вогнем наступаючого противника. З цих причин відмови від далекого вогню, веденого задля сумнівних користей, є логічним висновком. Тому піхота, для добра оборони, повинна докладно дотримуватись вище згаданих засад.

Але така тактика є зумовлена психологічним і моральним станом піхотинця. Бо піхотинець для доцільної оборони повинен не тільки виконувати наказ з огляду на дисципліну, але він мусить вірити в доцільність даного наказу, бо інакше він не виконає його з належним переконанням та точністю. Хто мав нагоду спостерігати піхоту в обороні, той переконався, що віра в наказ здобувається через заусаднення його. Для цього провідна думка наказу для оборони повинна відповідати матеріальним, фізичним та моральним можливостям цієї піхоти. Плянування співдії зброї повинне бути докладно розроблена. Можливості терену мусять бути якнайкраще використані. Вояк повинен вірити в доцільність усіх заряджень і наказів для оборони і не вважати себе за жертву, яка присвячена на загибелю. Піхотинець в обороні повинен думати категоріями мисливця, що терпеливо чекає, аж звірина зловиться в наставлену пастку.

3) Третім важливим чинником оборонної тактики є безперечно цільність та несподіваність вогню на найближчій віддалі. Такий спосіб ведення вогню є несподіванкою для наступаючого ворога, і наслідки його є такі позитивні, що з надвишкою вирівнюють спізнання вогню.

Мірою наближення наступаючого ворога до лінії оборони — з огляду на безпеку його власної піхоти — обмежуються його вогневі можливості. Це дає обороні вигру на часі, чого дуже важко досягнути при інших способах дії. Але щоб із цього оборона могла мати успіх, вона мусить допустити ворога на найближчу віддал. Така тактика, при всіх своїх плюсах, має й від'ємні сторони, а саме:

Якщо обороні йдеться тільки про вигру на часі, а пасивне заховання наступаючого ворога дозволить дочекатись на темноту або іншу сприятливу обставину, та відступити без більших утрат, то це не буде тяжке до переведення. Ясно, що втрати при цьому будуть, але тому, що при таких обставинах ситуація наступаючого є гірша, то обороні ті втрати оплачуються.

Але якщо наступаючий ворог знайде якийнебудь спосіб (обхід, посунання вперед, сильний вогонь), що підтримує штурм, та змусить оборону, прийняти бій ще перед темрявою, а вона, через слабкість своєї піхоти, не зможе рішуче zareagувати, то для неї наступить момент кризи — вона мусить прийняти бій і загинути, або відступити з дуже великими втратами. Якщо оборона з якихнебудь причин мусить триматись на своїх становищах, то їй конче треба знайти спосіб, що дозволив би їй опанувати ситуації.

Найкращим способом може бути противдар, якщо його переведеться в обставинах, що дозволять слабшому досягнути переваги. Але, думаю, що момент штурму, або короткий час, що наступить по ньому, не є відповідним моментом для противдaru оборони. Правда, цей момент є моментом дезорганізації в угрупуванні наступаючого противника, але така сама дезорганізація наступає й в обороні з причин втрати становищ. Звичайно, обидві сторони вживатимуть заходів для опанування ситуації, але перші успіхи наступаючого противника дають йому моральну перевагу. Моментом найбільшої слабости в наступаючого противника є хвилини (часом досить довгі), коли він лежить безпосередньо на переділлі оборонної лінії, прибитий до землі близьким вогнем приготованої і добре вкритої оборони, та не має можливості одержати підтримку від власної зброї. В ці критичні хвилини нервово напруження в наступаючого противника доходить кульмінаційного пункту. Пригломшений вогнем невиявленої заздалегідь зброї оборони, противник може остаточно заломитись в наступі. Скільки противників не вдасться впровадити в дію доцільних засобів підтримки наступу, то в такий момент противдар резерв оборони може спричинити, що противник не витримає цього вдару, бо тоді сили оборони переважно бувають ще в доброму стані, і обсада першої лінії, завдяки доброму вкриттю й окопанню, ще не відчуває болюче наслідків переважаючого вогню наступаючого ворога. В такому моменті обсада першої лінії оборони, баючи безпорадність ворога, може взяти також участь у противдарі своїх резерв. І якщо оборона зможе доцільно й максимально використати свої резервові сили для цього противдaru, то противник опиниться в найкориснішій для себе ситуації. Така дія є

найкращим розв'язанням для досягнення тактичного успіху.

На підставі вище згаданого, спробуймо устійнити деякі засади оборонної тактики:

1) Обсада першої лінії оборони повинна стріляти тільки на близьку відстань — меншу, ніж смуга безпеки артилерії наступаючого ворога.

2) Обсада повинна бути добре вкрита і замаскована аж до хвилини відкриття вогню.

3) Вогонь обсади повинен бути якнайцілішшим.

4) На велику віддаль повинна діяти стріmkострільна зброя, але треба подбати, щоб вона не була передчасно виявлена й обезсилена сильнішим вогнем наступаючого ворога, і щоб вона могла підтримувати оборону від початкової до останньої фази бою. Рівно ж для далекого вогню може бути вжита частина пласкострільної зброї, але за умовою, щоб це не зраділо дійсного угруповання та намірів оборони, виявивши її становища. Властивим завданням цієї зброї буде — внеможливити або, щонайменше, утруднити дії розвідки наступаючої піхоти та змилити її командирів.

5) Провідною думкою оборони повинне бути: викликання кризи в наступаючої піхоти або, принаймні, в її першій лінії та забезпечення сприятливих обставин для противдари резерви, що має використати цю кризу. Для цього треба:

а) Затримати досить сильну резерву, що могла б запобігти несподіванкам з боку наступаючого ворога та доконала б вирішального вдару. Дія ця не є тяжкою для виконання тому, що не вимагає великих засобів для вогневого бою.

б) Вибирати для вирішального вдару такий терен, що утруднював би втручання глибших ліній противника, а головню — всієї його зброї. Ця вимога буде згідна з тактикою вжиття першої вогневої лінії. Вона не потребує глибокого передпілля. Тому найкращим тереном для кінцевої фази бою буде протиспад. Розгнана на близькій віддалі передня лінія горбків може бути використана, як ослоблююча лінія.

До вище сказаного можна зробити застереження, а саме: при застосуванні такої тактики, оборона зможе завдати поразки тільки певній частині сил наступаючого противника. А противник цю поразку може використати як розпізнання, що правда, занадто коштовне, але зате докладне. Здобути в такий спосіб відомості наступаючий противник може використати для поновлення вдару і, в остаточному, досягнути своєї мети.

Застосовуючи оборону в тактичному розумінні, не можна досягнути розв'язання. Цей рід бою є дією допоміжною — для якоїсь вирішальної дії. Саме втручання терену не є метою оборони, а тільки засобом для створення відповідних обставин, що потрібні оперативному командирові. Тільки цей командир може сказати, коли завдання оборони є виконане. Вираз «боронитись на місці» означає:

а) для виконавця — втримати терен

О. Лисяк

Мати вояків

Не думайте, що вояки вмирають з грімким: «Слава!» на устах. Бравурний порив атаки, грімкі вигуки бою, запеклість і завзяття кінчаються і їх заступають важкі останні хвилини на цій землі. Санітети, медсестри, лікарі і духовники не одне могли б сказати про вояцьку смерть. Не грімкі вигуки, не завзяті поклики, а тихе останнє: «Скажіть моїй мамі...» або просте, звичайне: «Мамо...» — завмирають на устах бійця, коли тріскає з останнім віддыхом остання кривава повітряна булька в кутику його губ.

«Мамо...», — так як в днях, коли ти був ще маленький і приходив до хати з розбитим коліном або коли інший, більший «недобрий хлопець» розбив тобі носа.

«Мамо моя...», — так як тоді, коли так важко було знайти правильний вихід у перших життєвих конфліктах, а твоя хлоп'яча гордість не дозволяла тобі признатись до цього.

«Поможи мені, Мамо...», — так як тоді, коли ти безрадний стояв перед надто важким завданням і ніхто, ніхто на світі не зміг би допомогти тобі — крім неї.

І так ішли роки за роками, завдання приходили щораз важчі, «недобрий хлопець» набрав вигляду ворожого жандарма, життєві конфлікти ставали щораз більш і більш скомпліковані, з малого хлоп'яти ти став юнаком, а там і дорослою людиною.

А вона була завжди та сама, завжди однакова. Вона — «Мама»...

Вона так не переносила вигляду крові — вона завжди підбадьорувала тебе коли вона завивала твої хлоп'ячі рани. «Мій син терпеливий, не буде плакати...» — правило тобі за найбільшу підтримку і ти закушував губи.

Вона так не розумілась на твоєму улюбленому спорті, — а проте тихцем читала спортові звідомлення і ходила навіть на змагання, на яких ти виступав, щоб потай бути ще ближче біля тебе, щоб ще краще тебе розуміти.

Вона — бязлива і боїться всілякої зброї. Але хто ж, як не вона, зуміє винести на грудях револьвер, коли ворожі жандарми переведуть ревізію в хаті і перевертають хату догори дном?...

Вона ніколи «не любить політики» і ніколи не декламує патріотичних фраз. Але вона готова стрибнути до очей навіть і власному братові, коли він зачепив би це що ти, її син, починаєш і за що ти готов іти на ешафот чи — «до бою, темної ночі...»

Вона, врешті, дуже не любить війська і її зовсім не захоплюють бравурні марші, що їх грають військові

так довго, аж старший командир вирішить, що мету оборони досягнуто;

б) для вищого командира — вимагати задержання терену так довго, як довго неминучі втрати оплачуються з огляду на остаточну мету.

(Далі буде)

оркестри, коли відділи проходять вулицями, а люди кидають квіти під ноги тим, що маршкують. Вона стискає тоді у руці твою руку і її рука тремтить. Вона — знає.

Вона, мати, знає, що прийде той день і ти підеш. Підеш, одягнеш уніформу, в якій ти станеш раптом чужий навіть сам собі і такі інші. Ти підеш і візьмеш в руки холодний метал зброї, твоїм домом стане сіра казарма, а потім і поле бою, а твій куток в хаті залишиться порожнім. Вона відведе тебе на станцію і намагасться не плакати. Вона ціле своє життя знала, що цей день прийде.

Перед твоїми очима лишається постать, що стояла на порозі хати чи на площадці залізничного двірця і ти вже ніколи не забудеш цього образу. В кишені вояцької шинелі в тебе заховане фото, і коли ви обміняєтесь з добрим товаришами найприхованішими переживаннями, ти витягаєш це фото зі словами: «А це моя мама...»

Часто приходять від неї листи. В них говориться про все: про хату, про сусідів, про те, що листя в парку вже зів'яло, або пуп'янки квітів у вашому саду вже знову розквітли. І завжди на кінці — останнє, невідкличне: «Вважай, сину, на себе... Ти усміхаєшся і думаєш: «Коли б Ти, Мамо, знала!»

Але вона хіба мусить знати? Напевно знає, бо хто ж інший міг би виласкувати у Бога ласку витримати фронтне пекло, хто ж інший допоміг би тобі не втратити нервів у хвилину, коли затнеться твій кулемет, а ворожі обличчя ось уже лиш на пару кроків; хто ж інший молитесь за тебе, коли ворожі стрільна розриваються так близько, а ти лежиш втулений цілим тілом в пориту кулями землею! Лише вона, та що вчила тебе твоєї першої молитви, що перевивала твої перші рани, що стояла завжди за тобою, і що пам'ять про неї — живу чи мертву — не залишить тебе і в цій хвилині, коли прийде твоя вояцька смерть у вояцькій однострої.

То ж не дивуйтесь, що не грімким: «Слава!», не патетичним вигуком прощається боець із світом. Останнім його словом, що кінчатиме все дочасне, буде завжди: «Мама!»...

Петро Мірчук

**Українська Повстанська
Армія — 1942-1952**

рік видання 1953, Мюнхен,
319 стор.

*Щойно вийшла з друку об-
миста книга про постання
і дії Української Повстансь-
кої Армії. Книга має чоти-
ри великі розділи, багато
зняток і фотокопій підпіль-
них видань.*

П. С. Малюжин (Франція)

Советська армія в майбутній війні

(Стаття дискусійна)

Доки існує московсько-комуністична держава СССР, доки існує єдина і неподільна Росія — миру на світі бути не може. Наближається удар двох світів. Цей удар обов'язково буде, згідно з законами логіки, — хоч того світ чи не хоче.

На 19-му З'їзді партії Маленков у своєму звіті сказав: «.....СССР ураховує наявність загрози нової агресії з боку підпалювачів нової війни. Радянський Союз зміцнював і буде зміцнювати свою обороноздатність. СССР не боїться загроз підпалювачів війни. Наш нарід має досвід боротьби з агресорами і йому не звикати бити агресорів. Він бив їх ще в громадянській війні, коли Советська держава була ще молода і слаба, бив їх у другу світову, буде бити і далі, якщо агресори осміляться напасти на нашу Батьківщину...»

...Завдання партії: 4) Неухильно зміцнювати оборонну міць Радянської держави і підвищувати нашу готовість до нищівного удару для перших-ліпших агресорів... (Доповідь Маленкова — «Звіт 19-му З'їздові партії про працю ЦК ВКП(б)').

Російські комуністи, російська советська влада на вітер слів не кидає. Маленков так і сказав, що весь світ переконався в тому, що наша партія слів на вітер не кидає. Отже, цілком зрозуміло, що СССР без перерви готується до війни, як готувалася від початків свого існування. Готувався він і під час другої світової війни, готується і далі — тепер. Вже під час другої світової війни військові комісари і політруки готували советське офіцерство у всю советську армію до третьої світової війни, — проти Англії і Америки. Ось зразок одного «викладу» на політнавчання з советським офіцерством, що його довелось слухати авторові цієї статті: «Закінчення війни безперечно несе нам перемогу. Коли закінчиться війна — невідомо, але справа не в тому. Кінець війни не вирішує низки міжнародних питань. З мирового договору, який ми підпишемо разом з Англією і США, **видніє конкретна і близька можливість нової війни...** Наші інтереси після закінчення війни будуть абсолютно протилежні інтересам наших союзників. Завоювання Європи в цій війні — є підготовкою одного з пляндармів майбутньої війни, останньої рішучої битви... Важко сказати, яку ми будемо мати перерву від другої до третьої війни, але ми до всього готові. Наша партія вже сьогодні готується і має вже дещо підготоване до третьої війни, незалежно, що ми ще не закінчили другу».

Не є жадною тасмницею, що СССР весь час перебуває в стані військового поготівля.

Скептики подумають: «Знаємо ми цю готовість. СССР був весь час готовий до другої світової війни, але при перших ударах німців «дряпав» на схід і вся армія розвалилась. Так буде і тепер».

В те, що так буде й тепер, я не дуже вірю. Хоч би вже тому, що КП

СССР враховує і враховувала досвід другої світової війни, а в Кремлі сидять не дурні. Отже, цілком зрозуміло, що від кінця другої світової війни аж дотепер советська армія реорганізовується. Сама назва «советська», а не «червона» армія вже говорить за те. Створення найглибшого запліла десь у сибірській тайзі, в горах Середньої Азії, на Далекій Півночі, — це є стратегічні наміри великої ваги. Для советів не важить хто винайшов чи удосконалив якусь нову зброю чи атомову бомбу: Америка чи Австралія. Людство всього світу вже давно зараховано до складу СССР. Існують лише капіталісти, яких треба знищити. Отже що хто і де не винайшов — все те є советське. Така логіка комунізму. А тому шпигунство для советів — це теж, свого роду, «дело честі, доблесті й героїства». Всі оті, сказати б, «нові курси» советської внутрішньої політики, всілякі звільнення лікарів-диверсантів, послаблення тиску на громадян, поступлення в національний політиці і т. д., а зрештою і арешт Берії, — все це є далекосяглі стратегічні наміри на майбутнє, щоб під час третьої світової війни не потворився отой великий «дряп» на схід, який був у другу світову війну. Зрештою — «офіцерство, пагони, відзнаки, воєнна каста» і т. д., — це теж одно з заходів змінення армії.

Отже, чи буде советська армія в третій світовій війні воювати за партію, за СССР? Росіяни на еміграції побудували цілі теорії, що армія за уряд і партію воювати не буде, а за «Родіну» буде. Це розуміння явно хибне. Хто воює за батьківщину, той тим самим воює вже силою фактів за уряд. Хіба лише армія винищить спочатку уряд, а потім буде воювати за батьківщину. Таких фактів військова історія ще не знає. Отже, советська армія в третій світовій війні **воювати буде!** Інша справа, що в процесі війни можуть бути різні зміни, нехтї національного неросійського елементу воювати за ту «Родіну», перехід його до полону, перехід в революційно-визвольні національні армії і т. д. Але московська влада і це враховує, особливо саме цей фактор. І будемо певні, що в советській армії вже мають низку заходів, як протиставитися тим явищам.

Відзначаємо той фактор, що людський армійський континент, який пройшов другу світову війну, не весь надійний, щоб міг приймати участь у третій світовій війні. Отже, він тепер став уже майже весь вилучений і замінений новим. В армії залишається вірне офіцерство, яке за свої привілеї і становище воювати буде. Російський народ залишився надійним опертям радянської влади і на майбутнє. Тому його Сталін і проголосив «старшим братом».

Отже, як бачимо, сталінівці зовсім зігнорували усіх т. зв. «нацменів» і на них перестали числити. Заходи Маленкова лише зміцнюють ці висновки. Маленков хитро маневрує, а тому Берія став черговим жетрвен-

ним козлом, щоб малenkівщина заручилась підтримкою народу, навіть у «нацменів». Ті зміни на Кавказі чи в Україні, які немов би проробив Берія, — це не є беріївщина. Сам від себе Берія в СССР нічого не міг зробити. Робилося це з благословення уряду, партії, Маленкова. Малenkівщина не впроваджує якогось НЕП-у і в партії не йде до якогось переродження. Всі оті «матеріальні поліпшення» для народу говорять за те, що советська армія вже до війни готова, що підготовані стратегічні бази, стратегічні накопичення, а тепер взялись за народ. Уявимо собі, що народ голодує 30 років, а тепер за один рік може мати всього досить: їсть, одягається, п'є, одержує добру платню... Хіба в такому випадку народ не піде воювати проти «капіталістів», щоб не терпіти знову голод у їхньому «ярмі»?... Зрештою, дуже наївно гадати, що советський народ знає, як добре живуть американці. Того він не знає, а советська пропаганда своє робить. Армія вишколює воюка, щоб воював. Отже, якщо б радянська влада не вишколювала армію для війни і не була б впевнена в її силу, ми були б упевнені, що її зовнішня політика не була б така агресивна. Це цілком логічно. Вишкіл, казарма, накази, офіцерство, політбюра, автоматизм, психологічне наставлення, — це все моменти, що дають право керувати воюком і примусити його воювати. Проти уряду советська армія не збунтується. Пробували вже бунтуватись. Висліді були дуже гіркі. Покладається на високу національну свідомість «нацменів» не має чого. Національна свідомість є. Ніхто її не заперечить. Але вона так переплетена з советською пропагандою, советськими партійними концепціями, що звичайному українському селянинові, робітникові дуже важко розібратися в тому складному лабіринті. Для прикладу: в сільській школі вчать дітей української мови, читати і писати, святкують свято Шевченка, Франка, читають Кобзаря, друкують українські книжки про героїстичну українського народу в другій світовій війні, ставлять вистави, співають українські пісні, носять вишиті сорочки... а разом з тим якогось учителя заарештовують за український **буржуазний націоналізм**... Чи в таких складних лабіринтах розбереться советська мова, зокрема та, яка народилась в 1933 році, голоду не пам'ятає, бо була дитиною. Знає лише з оповідань, а тепер в 1953 році служить в советській армії? «На заході буржуї», — і молоді піде воювати. Корея для большевиків є певною пробою — експериментальною лабораторією для випробовування бойових якостей власних азійських резервів. Не потрібно забувати за «жовту небезпечку». Вона залле всю Європу, а підсоветські «нацмени» будуть кинуті далеко на схід. Ми впевнені, що у третій світовій війні українці не будуть воювати на Україні. Вже в другій половині другої світової війни українці були кинуті на північний та середній західний фронт. На Україні воювали росіяни. Цей досвід буде врахований і в час третьої світової війни. Отже, советська армія воювати в третій світовій війні буде. В першу чергу будуть воювати росіяни, а з ними всі

полк. Г. Ловчовські

Джерела відваги і побороювання страху

В польському військово-історичному кварталнику «Белльона», зошит 3, вересень-жовтень 1953 р., вміщено цікаву студію повищого заголовку, що її містимо в скороченні.

Редакція

Стара військова істина звучить: «хто є боягузом і назовні виявляє страх — не може бути командиром». Коли б я сьогодні формулював цю стару засаду, я висловився б так: не можу виявити страху і бути боягузом, бо, як командир, мушу бути зразком і моральною опорою для моїх підлеглих; мушу вміти побороювати страх, якщо він постає в моєму відділі, знаючи, що страх провадить до поразки й ганьби.

Історія воєн учить нас, що куди більше було битв, в яких загроза з флянгу чи паніка призвела до поразки, а куди менше таких, де вояки, на взір героїв Тернопілів, бились до останнього. На це складається багато причин, але найосновнішою є страх перед смертю. Самозаховний інстинкт людини часто сильніший за її волю. Тому теж треба слабим помагати.

Видана в 1946 р. інструкція Головного Штабу (польського еміграційного уряду — прим. перекладача), під заголовком «Командир», ділить людей, коли йдеться про відвагу, на такі п'ять груп:

1. Люди, що не відчувають небезпеки.
2. Ті, що відчувають її, але так уміють себе опанувати, що назовні цього не впізнають.
3. Ті, що відчувають страх, уміють його опанувати, однак так, що це помітно назовні.
4. Опановані страхом у такій мірі, що вони виявляють це назовні і заломлюються в битві.
5. Здорові фізично люди, що з стра-

наші «малороси». Все це мусимо врахувати і свою роботу в краю і на еміграції провадити так, щоб не літати в мріях, в безповітряному просторі з різними ілюзіями, а вивчати всю підсоветську дійсність, бути логічними до кінця, враховувати наставлення й психіку мас і допомогти їм очиститись від советського намулу.

Наші дії мусять бути міцно пов'язані з Краєм, з українським народом. На нас, українських вояків, лежить оте важливе завдання, бо ми є не лише вояки, але й організатори нового національного українського життя в майбутній Українській Самостійній Соборній Державі. А таке життя мусимо організовувати не після закінчення війни, а під час бойових дій, під час війни. Українське життя мусить будуватись під кутом нашої української національної ідеї, — в умовах психіки українського народу, що прожив під советами десяти років і має вже зовсім відмінний процес думання та наставлення, особливо молоді, як це дехто думає на еміграції.

ху за своє життя відтягаються від участі в битві, отже боягузи.

Заки перейдемо до обговорення поодиноких груп, застановимося ще над питанням, як страх взагалі постає, і які його прояви.

Звідкіля береться страх

Природа обдарувала людину самозаховним інстинктом, що зберігає її від небезпеки. Цей великий дар природи стає на війні ворогом вояка, бо спричиняє страх. Страх постає тоді, коли до свідомості людини доходить відчуття, що певне явище грозить її життю або здоров'ю. Деколи навіть велика, але невідома небезпека не викликає страху. Знову ж небезпека, що може й не загрожує безпосередньо, але усвідомлена вояком, викликає страх. Що більша уява людини, то більша свідомість небезпеки, що знову родить відчуття страху.

Уява людини — це вроджена прикмета; а все ж таки вона росте з її інтелектуальним розвитком. Людина, що працює фізично і не має освіти, має уяву слабшу від такої людини, що працює розумово. Людина без великої уяви часто відчуває страх шойно під впливом болю. Легший доступ має страх до інтелігента. Але цей останній може його теж легше опанувати. Бо відчувати страх і виявляти його назовні — це дві різні речі.

Які є зовнішні вияви страху?

Страх відбивається в першу чергу на обличчі людини і є помітний через характеристичне мімічне корення м'язів обличчя та блідність, що постає в наслідок корення підшкірних кровоносних судин. Рівночасно змінюється ритм биття серця і глибокість віддику. Щоб дати повний образ фізіологічних перемін, викликаних почуттям страху, гляньмо на висліди дослідів переведених під час 2. світової війни в американській армії.

Досліди переведено в чотирьох дивізіях піхоти американської армії, при чому роздавалось воякам стрілецьких сотень формуляри до анонімного виповнення. Висліди підсумовані для кожної дивізії зокрема бути такі:

1. відчувати биття серця	68%-84%
2. відчуття порожнечі в шлунку	60%-68%
3. гарячка в цілому тілі	39%-69%
4. зимний піт	39%-56%
5. відчуття ослаблення і умлявання	34%-49%
6. блювання	8%-27%
7. втрата контролю над заднім проходом	4%-21%
8. втрата контролю над сечопусканням	3%-10%

З наведеної таблиці бачимо, який великий відсоток вояків відчуває зовнішні вияви страху. Це ствердження є дуже важливе для тактичного командування. Страх утруднює воякам бій, відбирає конечний для дії спокій, а нерідко й перемінюється на боягузтво, що знову ж призводить до колізії з воєнним законом. Страх у сполуді з стадними інстинктами пере-

творюється на паніку, що її причини виявляються дуже часто неузасадненими, коли брати цілу справу спокійно.

П'ять груп

З черги перейдемо до обговорення зазначених угорі п'яти груп. Перша група, цебо люди, що не відчувають страху, є, за словами лорда Морана («Анатомія відваги»), в стадії заникання її представниками в британському війську є рільні робітники з тих околиць, куди ще не дійшла цивілізація нашої технічної епохи. Цей тип людини майже повністю позбавлений уяви, і шойно смерть найближчих товаришів викликає в ньому страх. Тоді багатьох із них огортає нагло страх, і вони заломлюються морально.

В 1920 р. я сам мав змогу пригледатись представникові цієї групи в нашому (польському — Перекл.) війську. Був це простий сільський ластишок, анальфавет, що справляв враження дурника. Був чудовим стрільцем і дуже бойовим вояком. Призначений на бойове становище, стріляв дуже спокійно і був цілком байдужий до всього, що діялось навколо нього. Навіть вид ранених і вбитих його товаришів не справляв на нього найменшого враження.

До цієї групи треба зачислити також молодих вояків з вищайтково розвиненим самозаховним інстинктом. Цей інстинкт у них такий сильний, що взагалі не допускає в них навіть думки, що ім може грозити небезпека смерті. Цей стан переросту самозаховного інстинкту може, якщо війна довго триває, зникнути.

Друга, найбільше серед вояків поширена група, — це тип людини, що вміє опанувати страх і не виявляти його назовні. Цікаво буде розглянути, звідки береться в них сила волі, щоб не тільки виконувати свій обов'язок, але й опанувати страх, не зважаючи на те, що їхнє уявлення небезпеки є повне.

Чоловік бореться від віків за безпеку для своєї жінки й дитини, далі — в обороні своєї громади, а ще далі — національної спільноти. Це вже також вроджений, а потім у школі і вихованням розвинений своєрідний інстинкт. Другим джерелом їхньої відваги є їхні товариші і бажання не посоромитись перед ними. Тут відіграє велику роль почуття групової зіграності й товарищескості. Доказом на це є хоча б факт, що по розбитті якоїсь частини приділені одинцем до чужого відділу вояки — розбитки звичайно б'ються зле. Але коли їх вже хоча б рій чи чота, вони ні трохи не різняться від решти відділу.

На тіх психічних відчуттях спільноти спирається більша вартість старих, із собою всередині зжитих відділів над молодими, шойно зформованими.

Дальшим джерелом відваги є традиції частини, куреня, полку, дивізії. Це той дух відділу — «esprit du corps». Гордонці за минуле відділу, бажання не посоромити його світлич традицій, виправдати покладені на частину надії — все це витворює цей дух і відповідну атмосферу, що скоро уділюється всім членам формації. На цьому чиннику спирає, головним чином,

свою бойову вартість Чужинецький Леґіон, що не може вимагати від своїх вояків почувань іншого порядку.

Врешті, найвищим джерелом відваги є патріотизм вояка, його розуміння справи і konieczности обороняти її.

Як бачимо, маємо цілу гаму стимулів, що їх, залежно від вояка, може вжити командир, щоб побороти страх вояцтва і скріпити його відвагу.

Третя група — **вояки, що не можуть опанувати назовні почуття страху** але виконують обов'язки — є порівняно рідка. Звичайно вояк старається якось сховати свій страх і далі виконувати накази.

Четверта група — **вояки опановані страхом у такій мірі, що вони не здібні до бою** — траплялась колись дуже рідко. Під час першої світової війни зголосився до польських леґіонів американець польського походження. Вже в першій битві він дістав такого нервового шоку, що мусів бути відставлений в запілля. Про подібну історію оповідав мені один французький старшина: під час боїв у Франції 1940 р. перший стрілець однієї скорострільної ланки французької сотні, попри свої попередні бойові заслуги, нагло заломився морально і не був здібний виконувати свої обов'язки.

П'ята група — це **боягузи**, що уникають боротьби. Цією категорією займемось ближче.

Боягузтво

Згідно з усіма воєнними кодексами, той, хто під впливом страху опускає поле бою під час битви, є боягузом і йде під польовий суд. На втікаючого з бойової лінії спрямовується зброю і силою змушується його лишитися на ній.

Таке поступування є конечно, бо страх — дуже заразлива річ, і одиниця може потягнути за собою цілу групу вояцтва.

Але справа з боягузтвом не є така проста. Бо є боягузи, що попри те, що вони трясуться з страху на цілому тілі, все ж лишаються на фронті і виконують свої обов'язки, з другої сторони, не бракує в жадному війську вояків, що, завдяки чи то протекції, чи то свому спиртові, роками викручуються від фронтової служби. Коли б можна читати з людських душ і збагнути людські думки, то не один, хто офіційно визнаний «героєм», мусів би відступити цю почесність саме тому, хто має марку боягуза.

Одним із своєрідних виявів боягузтва було самопошкодження тіла. Це вимагає дещо відваги і є сполучене з болем. Доволі часті випадки самопошкодження тіла були в австрійській армії, де було багато вояків різних національностей, що вороже ставились до австрійської монархії. Лікарі відразу розпізнавали, що йдеться про самопошкодження, і вояків віддавалось під суд. Тому інші потім стріляли в себе через буханець хліба.

Вислідом страху є також самовбивство на фронті. Його часто поповнюють командири в безвихідних положеннях. Різко можна собі пояснювати причини такої поведінки; все ж таке поступування теж треба зачислити до боягузтва. Очевидно, не з кожної си-

туації можна вийти з життям, але з кожної — з честю. Вистачає, щоб той, хто рішився на самогубство, спрямував пістолю на ворожого вояка. Напевне він буде застрілений і загине з честю. Самогубство — це втеча перед відповідальністю.

Від самогубства, як акту розпачі і страху, треба відрізнити певні військові випадки, коли причина самогубства — абсолютно іншої природи.

Дозволю собі зачитувати оповідання пор. Грус-Костецького про випадок, що трапився під час варшавського повстання. На становищі, що його треба було опустити, лежав ранений в череву сотник. Він рукою підтримує свої нутрощі, винести його немає змоги; спроби зроблені в цьому напрямі, закінчились кількома вбитими. Вояки все ж таки не хочуть залишити свого старшину. Тоді цей, використовуючи хвиливе відвернення від нього уваги своїх вояків, витягає пістолю і кінчить із собою. В цьому випадку самогубство — не тільки не вплив боягузтва, а навпаки — героїзм. Воно врятувало кільком людям життя.

Як поборювати страх

Щоб побороти в собі почуття страху і протиставитись самозахвальному інстинктові, треба відкликатись до волі. Людина сильного характеру, що вміє себе опанувати і надати своїй поведінці бажаних форм, виходить на поле бою з великими завдатками на перемогу. Головно командири мусять уміти «тримати нерви на посторонках», не вільно їм виявити перед своїми вояками найменшого вияву страху, бо інакше вони втратять кончаний авторитет.

Коли на людину наводить страх, вона мусить зайняти свою уязву якоюсь думкою, а тіло — працею — байдуже, якою, аби тільки відвернути свою увагу від почуття страху. Ще найкращою філософією в такі моменти є: «якось то буде; що має статись, те й прийде».

Проведена серед американських фронтовиків другої світової війни анкета-опит на тему — яка думка найбільше помагала воякам опанувати страх — дала такі висліди: 80 % рядових вояків і 60 % старшин відповіли — «молитва», 60 % вояків і аж 83 % старшин ствердили: «думка, що можу пошкодити іншим». «Ненависть до ворога», «воєнні цілі», «потреба скінчити війну» і т. і. — зайняли дуже малий відсоток відповідей.

Як видно, стара засада — «як тривога, то до Бога» — відіграє ще й нині, в наймодернішій армії, велике значення. Хто має аби крихітку віри в Бога, той поспішно віддає свою долю в Його руки. Для глибоко віруючих вояків молитва це бальзам і сильна остоja під час великих небезпек.

Думка, що можна пошкодити іншим, характеристична, головню, для старшин. Це самозрозуміло, бо старшина в першу чергу відповідає за своїх підлеглих і в цьому дусі його школять.

Довгий час вишкіл вояків і старшин проходить у тому напрямі, що страх і боягузтво відкидалось, як щось не гідне доброго вояка. Модерна

військова педагогія йде іншими шляхами. Тут дуже характеристичні інструкції американської армії і тому процитуємо їх повністю:

Під час другої світової війни американські вояки одержували на вишкільній школі такі інструкції: «Будеш боятись, це певне. Ще заки увійдеш в огонь, тебе опанує страх перед непевністю і смертю. Чи це щось трудне, чи знаєш, що робити? Якщо ти твердитимеш, що не боїшся, будеш зарозумілим дурнем. Не допусти, щоб тебе називали боягузом, коли признаєшся відверто до страху. Страх перед розпочатком бойових дій — це звичайна емоційна реакція. Це остання приготівка стадії перед боем, що її не знаєш, попри весь вишкіл. Коли при звичайшій до образу поля бою і до тих вражень, зміниться твоє психічне наставлення. Пригадаєш собі все, чого навчився під час вишколу. Мине перша боротьба, що її мусиш звести... з собою самим, а тоді прийде на чергу ворог».

Боротьба з страхом і допомога командира воякам

а) Виключення з військової служби людей нервово неопанованих. Командир повинен інформувати лікаря про пороблені під час вправ, головню гострого стріляння і кидання гранат, спостереження, пам'ятаючи, що хвора психічно людина — це небезпека для цілого відділу.

б) Відповідно проваджені військової вправи і вишкіл взагалі.

До цієї категорії належать: вихозна праця в частині, впоювання військових традицій частини, почуття чести і обов'язку, відверте змальовування всіх небезпек поля бою і способів їх поборювання.

Затаювання фронтових небезпек є дуже шкідливе щодо наслідків, і його треба абсолютно визбуватись. Сьогоднішній вояк настільки поінформований про війну, що його не вільно зле інформувати. Він мусить довідатись правди і пізнати методи поборювання небезпек.

в) Багато чого залежить від поведінки командира на полі бою. Дуже добрий вплив під час бою має на вояцтво влучний жарт, особисте звернення командира до вояків, його рішучість і спокій.

Пам'ятаймо, що страх — це найгірший ворог вояка. Кожний командир мусить бути приготований на вияв страху серед своїх вояків і повинен вміти зарадити цьому. Засобів для цього багато; йдеться тільки про те, щоб знайти у відповідний час відповідний підхід. Непрошеним гріхом було б — залишити вояків в ілюзійній уяві про війну і її страхіття. Немає чуда, ані надлюдей! Треба знати небезпеку і приготуватись до її поборювання. Переповів Л. К.

Джерела:

Лорд Моран: «Анатомія відваги»; пор. Ліска і пор. Жебровські: «Записки з війни 1939»; Стефан Белей: «Нариси психології»; «The American Soldier. Studies in Social Psychology in World War II.»

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

Сучасна Советська воєнна флота

Відомості подано на підставі британської підручної книжки для флоту «Jane's Fighting Ships».

По закінченні другої світової війни Советський Союз з особливою увагою приступив до розбудови власних збройних сил, узгаднюючи ті недоліки, які виявилися в часі ведення війни. СССР приготувавшись до завоювання світу, зрозумів свою слабкість щодо браку відповідного летунства і воєнної флоту. Совети, як континентальна потуга, зрозуміли вагу летунства і воєнної флоту, тому з найбільшим зусиллям приступили до розбудови згаданих двох родів зброї. Таким чином совети виявили свою експанзивну політику в повітрі і на водах. Застановимось над станом сучасної советської воєнної флоту.

Насьогодні советська воєнна флота є великою загатою для потуг західного світу. Американські й британські експерти ставлять советську флоту на друге місце. На особливу увагу заслуговують підводні човни советської флоту, чие число вже, мабуть, доходить до 500; при цьому в плянах розбудови дуже часто згадується про 1000 підводних човнів. Західні потуги пока диспонує такою кількістю підводної флоту: США — 170 підводних човнів, Великобританія — 57.

Советська підводна флота складається з 3-ох родів підводних човнів. Група перша — це човни типу «М» (малі) 1.560 тонн, з дуже малим промінням дій. Швидкість тих човнів — понад 32 км/год. під водою і 41 км/год. над водою. Призначення цих човнів — оборона побережжя СССР. Згадані човни є тим практичні, що їх можна частинами перекинути в чужі води і там легко змонтувати. Друга група — це підводні човни з витиском води в 500-800 тонн. Цими човнами можна оперувати по морях. Третя група — це човни з витиском води в 1000 тонн, з дуже великими оперативними можливостями.

Щодо кількості наводних кораблів, совети займають тепер третє місце. Перед десятима роками СССР був на сьомому місці. Причини такого зросту наводних сил советів є такі: 1. вилітання воєнної флоту Німеччини і Японії, 2. втрата в часі другої світової війни, яких зазнала французька і італійська воєнна флота, 3. титулом воєнних репарацій совети одержали від Німеччини, Японії і Італії багато різних кораблів, 4. совети у власних доках, вже по закінченні війни вибудували деяку кількість кораблів. Советська наводна флота складається з таких одиниць: 2 панцерники (третій в будові), 14-15 крейсерів, 60 контрторпедівців, 33 торпедівців, 28 ледоломів, кілька фрегатів (кількість невідома), різних допоміжних кораблів (кількість невідома), малих швидких кораблів (кількість невідома, оцінюють на кілька сотень), велика кількість старих кораблів, яких іще можна вживати.

Слабою стороною советської флоту є її розчленування по чотирьох морях, а саме: Арктика, Балтійське море, Чорне море і Тихий Океан. Крім цього, советська флота не має авіаносців, які під терепішно пору і в майбутній війні відіграватимуть дуже важливу роль, обороняти воєнну флоту перед летунством противника.

До найбезпечніших морських баз СССР належать такі:

1. Морська база Петропавловськ, з якої советська флота може загрожувати комунікаційним шляхам США на Тихому Океані.
2. Владівосток, як найбільша морська база на Японському морі, з якої також може советська флота загрожувати водним шляхам США.
3. Курільські острови, які передано советам в 1945 р. Ці острови лежать до водних шляхів США на Тихому океані ближче за Петропавловськ.
4. Морська база Порт-Амур.
5. Морсько-летунська база Шангай.

Як бачимо, на Далекому Сході СССР посідає поважну кількість морських баз, але в них тепер немає великих морських сил.

В Європі совети мають такі морські бази: Ленінград, Калінінград, Мурманськ, Петсамо в Арктиці, Севастопіль і Новоросійськ на Чорному морі. Всі згадані морські бази є бльоковані географічними бар'єрами.

Ядром советської воєнної флоту є група зложена з нових панцерників, крейсерів, контрторпедівців і 100 підводних човнів. Ця група перебуває на водах Балтійського моря, і її совети можуть вжити в трьох випадках:

1. Ця група може бути кинена проти Швеції, для знеутралізування значно слабших морських сил цієї держави, для попереї червоної армії артилерійським вогнем при операціях вздовж Ютландського півострова.
2. Для переведення інвазії в Норвегію і атакуювання північного крила сил НАТО.
3. По виконанні згаданих завдань, ця флота могла б бути вжита для бльокування комунікаційних шляхів Заходу.

Советська флота на водах Чорного моря є зложена з перестарілих воєнних кораблів, але все ж таки вона є сильніша за турецьку. Завданням цієї флоту було б непокоїти побережжя Туреччини та евентуально атакою продертись крізь Дарданелли.

На окрему увагу заслуговує висунена советська база над Адриатичьким морем в Альбанії — Сасено. Загально-знаним є, що Альбанія для советів є найдаліше висуненою на південь базою. В зв'язку з советськими замірами ширшого стратегічного розуміння, СССР вже тепер приготує Альбанію для своєї офензивно-експанзивної політики. За найновішими джерелами, відомим є, що совети перебрали над Альбанією гостру контро-

лю, її в останньому часі ще більше скріплено. В парі з тим щораз більше надсилають совети до цієї країни зброї та амуніції. Рівночасно відомим стало, що коло 100 альбанців перебувають на високих студіях в СССР і Польщі. Тут ідеться про військові і індустріальні спеціальні вишколи. Кількість советських старшин в Альбанії стало зростає, отже є підстава припускати, що база Сасено може бути використана для офензивних дій СССР на півдні.

Советська воєнна флота, в порівнянні з флотою США, є заслабою, щоб протиставитись цій останній. На особливу увагу заслуговує брак у советській воєнній флоті літаконосців — головної оборонної сили перед офензивними діями дуже сильного летунства Заходу (США вже мають 100 літаконосців). Переважає воєнна флота советів підводними човнами, тому Захід вже сьогодні з особливою увагою слідкує за розбудовою цієї підводної сили советів та щораз більше винаходить і вдосконалює різні види зброї для її нищення.

Ф. Кордуба

Кількість атомових бомб в СССР

ЕВК — подало за «New York Herald Tribune», що Совети вже мають около 100 атомових бомб кожна по 80 кілотон. Один кілотон відповідає розривній силі 1000 тонн трінітотолу. Скинені атомові бомби на Нагасакі і Гірошіму мали всего 20 кілотон.

ЕВК — Білгород. Під час осінніх маневрів югославської армії, на яких були присутні американські генерали стверджено, що збройні сили Югославії під оглядом вишколу є дуже добрі. В часі маневрів, в яких брало уділ понад 65 000 воєнків, була показана боева справність повітряних сил, спадунів, панцирних з'єднань, тяжкої артилерії і інших родів зброї. На пресовій конференції марш. Тіто заявив, що Югославія тепер має 2 армії, крім цього до диспозиції є відповідні резерви, які мають досвід партизанських боїв. Марш. Тіто звернув увагу, що й в майбутній війні партизани відіграватимуть дуже поважну роль.

Як відомо Югославія разом з Грецією і Туреччиною творять Балканський Пакт, яким замкнено Советам безпосередню дію на півд. Балкани. В зв'язку з створенням Балканського Пакту до деякої міри покращало загальне політично-стратегічне положення Італії, яка є дуже сильно інфільтрована большевицькою пропагандою.

Маневри повітряних сил СССР в Полярному районі

Недавно Советські повітряні сили відбули свої маневри в Полярному районі недалеко кордонів Канади. Цими маневрами Совети продемонстрували зокрема перед США свої сили та показали, що за їх допомогою вони можуть виконати кожнотчасно з повітря інвазію на американський континент. Американські військові частини вже дуже поважно числяться з того рода нападом зі сторони СССР.

Нові радаро-алармові спорядження на північному бігуні.

ЕВК — Експерименти з новим радаровим автоматом в Арктиці виявились в практиці добрими. Такі радарові автомати вже будуть застосовані на віддалі 1900 км. від півн. бігуна. Вони автоматично будуть алармувати про ворожий налет на щонайменше 6 годин перед появою першої фази ворожих бомбардувальників. Радарові автомати виконує фірма: «Western Electric Company» в США.

Збройні сили Червоного Китаю — найбільші в світі

ЕВК — Нью-Йорк. Комуністична армія Китаю згідно з інформацією «US News and World Report» є найбільшою в світі. Около 1 млн. вояків, добровільно зголошених, виконує військову службу в Кореї. Постійно в червоній армії Китаю служить 2 млн. вояків, до того окремо доходить ще 3 млн. вояків регулярної територіальної армії. Загально оцінюється силу збройних сил комуністичного Китаю на 13 млн. вояків. Незалежно від того є ще охорона служба, яка начислює понад 6 млн. вояків.

Загалом збройні сили червоного Китаю виносять понад 19 млн.

Збройні сили Китаю в переважаючій частині є озброєні зброєю, яку постачає ССРСР.

У війні на Кореї армія червоного Китаю втратила вбитими, раненими і пропавшими около 835 000 вояків.

Покликання нового річника до військової повинності

Радіо Москва — Дня 5. 9. 1953 р. Радіо Москва подала, що до виконання військової повинності в ССРСР покликано річник 1934. Крім цього, до військової повинності покликано всіх тих, які попередньо від такої повинності були звільнені.

Рівночасно появився приказ за підписом маршала Булганіна, яким звільняється від виконання військової повинності деякі річники, які вже відбули військовою повинність.

Збройні сили Італії.

ЕВК — Наземні війська:

- 10 піхотних дивізій,
- 5 гірських бригад,
- 3 панцирні дивізії,
- Армійні і арміно-корпусні з'єднання (фюзелір-батальйон) протилетунської оборони, піонірські батальйони і т. п.

Разом 185 000 вояків під зброєю.

Морська флота:

- 2 лінійні кораблі,
- 3 кружляки,
- 10 винищувачів, з того 4 в будові,
- 5 супровідних кораблів (2 в будові),
- 9 торпедових човнів,
- 23 корвет,
- 66 виловлювачів мін, з того 12 в будові,
- 41 торпедових швидких човнів,
- 6 допоміжних гарматних човнів,
- 26 допоміжних човнів для високих озер,

- 53 прибережних допоміжних човнів,
- 2 підводні човни,
- 81 допоміжних човнів для локального вжитку.

Повітряні сили:

- 6 винищувальних швадронів,
- 2 групи розвідувальних літаків морського флоту,

- 1 армійна розвідувальна штафля,
- 2 транспортні швадрони.

До того ще доходять зв'язкові літаки, вишкільні, допоміжні і для вправ. Разом повітряні сили Італії мають 25 000 летунів.

Загалом збройні сили Італії сягають 235 000 вояків.

Годинник атомового озброєння поспішає

6. листопада 1947 р., приблизно два роки після скинення першої американської атомової бомби на Гірошіму в Японії, міністер закордонних справ ССРСР Молотов подав ревелюційну вістку, що ССРСР теж посідає таємницю атомової бомби. Півтора року опісля, президент Трумен ствердив на одній пресовій конференції, що, дійсно, на терені Советського Союзу відбулась експлозія атомової бомби. Перегони в атомовому озброєнні почались. Совети намагаються наздігнати американців, ті ж знову стараються задержати перед. Щораз подають раз Вашингтон, раз Москва, про нові вдосконалення атомової зброї, про щораз більшу нищівну силу своїх винаходів.

Труднощі транспорту

Атомові бомба, що її скинено 1945 р. на Гірошіму, була ще дуже «примітивна» і вимагала спеціального транспорту. Її можна було перевезити тільки в літаку при задержанні повільного лету. І взагалі, вона була дуже чуйна. В тій стадії розвитку, побороювання атомової зброї було відносно легке, бо повільний лет транспортуючого літака давав змогу знищити його. Ще складніша справа з перевозом на місце призначення водневої бомби. Вона вимагає ще й сьогодні дуже прецизних і скомплікованих транспортних умовин. Ці транспортні труднощі змусили американців шукати нових, досконаліших способів транспортування бомби. Коли йдеться про звичайну атомову бомбу, такий спосіб вже знайдено. Відколи стало можливим «транспортувати» атомові ладунки за допомогою автоматичних сарошних ракет, одинокою зброєю проти них є... перешкодити їхньому вистрілові. Іншого середника оборони покищо немає!

Принцип німецької V-зброї

Очевидно, все, що стосується до атомової зброї і ракетних стрілен, оповите сьогодні тяжким серпанком чутання фахової преси і студій можна собі уявити про стан і розвоєві тенденції цього нового роду зброї — доволі скупе. Все ж з майже цілковитою певністю можна твердити, що в основу нового «транспортного» середника атомової бомби лягли принципи застосовані при будові німецької V-зброї (див. «Вісті», ч. 29-30 — Р. Гаєцький: «Німецька V-зброя і її розвиток»). Американці здобули щось біля 50 готових стрілен V-зброї, перевезли їх до себе і весь час працюють над їх удосконаленням.

«Ніке»

— так називається, за грецьким ім'ям богині перемоги, нова протилетунська ракета, щойно сконструйова-

на в США і побудована на принципі V-зброї. За відомостями поданими генералом Бредлі, вона досягає 18.000 м. висоти і розвиває швидкість, якої ще не має жадний відомий в світі літак, керований живою людиною. Таким чином вже наче є зброя проти всякого типу керованих людиною літаків. Це означає можливість успішного побороювання також і атомової зброї. Вийнятом лишається покищо ракета, як «середник транспортування» атомової бомби. Як ми вже підкреслили, покищо немає на цю зброю протизброї, хібащо недопущення її вистрілу. Очевидно, скорше чи пізніше і на цю зброю знайдеться успішна протизброя. На це йдуть «тяжкі» мільйони з бюджету сильних цього світу.

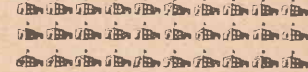
Ю. П.

ОДИН ТЯЖКИЙ БОМБАРДУВАЛЬНИК КОШТУЄ

СТІЛЬКИ Ж ЯК:

30
ШКІЛ

АБО

ДВІ
ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ

АБО

ДВА
ШПИТАЛІ

АБО

80 КМ
БЕТОНОВОЇ
АВТОСТРАДИ

ОДИН МИСЛІВСЬКИЙ ЛІТАК

ВАРТИЙ:

ПІВ МІЛЬ-
ЙОНА
БУШЛІВ ПШЕНИЦІ (40 МІЛЬ ГАЛЬОНІВ)

ОДИН ВИНИЩУВАЧ КОШТУЄ

СТІЛЬКИ Ж ЯК:

НОВІ
МЕШКАННЯ
НА 8000
ЛЮДЕЙ

АЛЕ: БЕЗ ЗБРОЇ НЕМА ВОЛІ
І ВСІХ ТИХ БЛАГ!

З КНИЖОК І ПРЕСИ

Albert Kesselring, Generalfeldmarschal a. D.: Soldat bis zum Letzten Tag. Athenäum Verlag, Bonn, 1953.

Звільнений цього року з в'язниці у Верль (в'язниця в Райнлянді, де перебувають засуджені англійськими судами німців), фельдмаршал А. Кессельрінг, видав оце свої просторі спомини про німецьке летунство (люфт-ваффе) під час другої світової війни.

Кессельрінг прийшов до німецького летунства доволі пізно, бо аж в 1933 р., будучи перед тим полковником артилерії. Все ж йому скоро вдається опанувати стратегію і тактику летунства, він вчиться літати і в 1936 р стає шефом німецького летунства в Берліні. Службові і приватні розходження з ген. Мілхом мало не призвели його до виступлення з летунства, і тільки інгеренція Герінга залягодила справу. Він перебирає командування «люфтвайсу III — Дрезден» а потім командує «люфтвайсою I — Берлін».

Спомини Кессельрінга овіяні боєм по програній війні, критичними, не все об'єктивними твердженнями (багато терпких слів під адресу переможців). Кессельрінг в першу чергу воєн, що має тільки одно завдання: точно виконати наказ, сповнити свій обов'язок.

На його думку, німці не були як слід підготовані до війни. Не була до неї приготована, головню, летунська сила. Як довго війна проходила в європейських розмірах, вона повністю виконувала своє завдання. Перемога над Польщею і Францією — це левина заслуга саме німецького летунства. Гірше натомість виявилась справа з акцією проти Англії. Німецьке летунство одержало завдання, що їх не могло подолати, так з причин своєї недостатньої чисельності, як теж і через величину завдань. Та все ж таки повних 9 місяців німці панували в повітряних просторах над Англією. Очевидно, самим тільки летунством годі було її здобути. Для того треба було мати ще морські сили, що їх німцям не доставало. Теж підготовка до війни проти Східного Союзу надала цілій англійській кампанії радше периферійного характеру.

Про дії німецького летунства на східному фронті Кессельрінг не пише багато, але його заповідання є дуже цікаві. На цьому фронті він перебував до листопада 1941 р., перебравши командування групи «Південь». Відтоді аж до капітуляції Кессельрінг перебував в Італії.

Отже проти советів німці кинули всього 1800 бових літаків, сподіваючись мати проти себе яких 4-5 тисяч. Пізніше виявилось, що їх було приблизно 8 тисяч. Та не зважаючи на таку кольосальну перевагу, советське летунство весь час війни не було серйозним противником для німців. Вже три дні після розпочаття воєнних дій проти советів, німецьке летунство повністю опанувало повітряні простори східного фронту, завдаючи дошкульних ударів не тільки в прифронтовій полосі, але пенетруючи глибоко в советське замілля.

Дуже вдалою виявилась акція переведена ранком 22 червня 1941 р. Тоді вилетіли ескадри німецьких літаків і знищили на летовищах готові до старту советські машини. За підрахунком зробленим опісля, вже по окупації теренів, начислено 2800 знищених на землі советських машин. Про вартість советського летунства висловлюється Кессельрінг якнайгірше. Він вважає, що не зважаючи на велику кількість, советське летунство не доросло до такого позему, щоби ставити чоло модерному летунству. Незграбні, тяжкі машини, зле вишколений, хоча жертвенний літаючий персонал, брак модерної летунської тактики взагалі. Тому теж німецьке летунство вчиняло правдиве спустошення, збиваючи кожного дня десятки, а то й сотні машин. За весь час східної кампанії советське летунство не спромоглося на жадну більшу тактичну, не говорячи вже про стратегічну, акцію.

Даючи оцінку німецького летунства, Кессельрінг відмічає такі головні недомогання: 1) Німецьке летунство було подумане, як зброя, що мала оперувати в європейських просторах, і аж ніяк не була підготована до т. зв. глобальної війни, що нею була по суті 2. світова війна, головню, в своїй другій стадії. 2). Засадниче завдання німецького летунства було вможливлення переведення т. зв. «бліцкригу». Це завдання сповнено. Не спромоглося натомість німецьке летунство на широко закреслені стратегічні дії. Починаючи з літа 1942 р., вона траїть значення і до голосу приходить повітряна сила західних альянтів, що всевладно опановує німецький повітряний простір.

Велику помилку зробило німецьке командування, а головню Герінг, коли вирішили дати першенство в розбудові бомбардувальникам. Таким чином німецьке летунство було позбавлене достаточної кількості а там і якости модерних ловецьких машин і не мало чим поборювати масових налетів західних альянтів. На думку автора, ситуація, коли йдеться про німецьке летунство, могла ще бути врятована на початку 1943 р., коли б на чолі міністерства летунства став був ген. Мілх чи хто інший. Герінг від 1942 р., відколи попав в неласку Гітлера, перестав цікавитись летунством, лишаючи все на плечах своїх помічників.

Спомини Кессельрінга поперетикані суб'єктивними кваліфікаціями, характеристиками цільних людей тодішньої Німеччини і визначних військовиків. Їх вартість, як причинок до висвітлення німецької збройної сили під час другої світової війни, велика, але тільки — як думки і осуди одного з визначних військовиків. Поверховність, деколи неточність фактажу і з легкої руки роблені власні кваліфікації зменшують їх історичне значення в дослівному того слова розумінні. Теж доволі побіжна його аналіза німецької летунської тактики, як теж бракує заповідань про летунську техніку німців і противників.

Л. К-т.

Robert Raid: Wenn die Russen Kommen... Dikreiter Verlagsgesellschaft m. b. h. Freiburg i. Br. — Frankfurt a. M. ss. 668.

Вперше по війні з'явилась німецькою мовою простора книга естонського автора про справжнє обличчя російського большевизму. Нам справді не відома якась інша публікація тих розмірів, що книга Райда, яка так відверто, а разом і речево, розкривала б перед чужинецьким читачем суть російського імперіялізму, яка сухими історичними фактами, численними цитатами з таких самих російських істориків і письменників розкривала б нагу правду про російську деспотію, імперіяльну підбій, про цілу скалю метод і тактики поневолення і нищення підбитих народів.

Треба дійсно подивляти відвагу автора, що йдучи проти течії свого оточення, і всупереч русофільському тенденціям деяких балтійців «поставив крапку над і», завдав собі труду і дав західному читачеві надзвичайно ґрунтовну студію про російський імперіялізм. Розбиття російської імперії на національні, суверенні держави уярмлених Московю народів — це кінцеві висновки книги, що є разом її провідною концепцією.

Книга — як же ж інакше? — стрінулася з скаженою люттю російських «недільців», що вже повели непереміжну кампанію проти неї. Та не зважаючи на це, 11 закордонних видавництв вже звернулось до німецького видавництва з офертами купити право на переклад і видання.

Книжка Райда заслуговує на нашу повну піддержку. Замовлення на книгу слати на адресу видавництва (Frankfurt a/M., Schaumainkai 41).

Arnold J. Toynbee: The World and The West, 120 S., Oxford University Press, London, 1952.

Англійське радіо (ББС) веде від довшого часу дуже успішні й популярні авдіції визначних вчених, філософів, істориків і політиків, які діляться з слухачами вислідами своїх студій, помічень і осудів. Важливіші виклади є публіковані в спеціальному журналі «The Listener», а найкращі (на думку радіо) авдіції чи серії авдіцій друкуються брошурами чи книжками.

Про таку-то відбитку шістьох викладів, виголошених в ББС, йдеться в брошурі поданого нагорі наголовку. Професор світової історії Арнолд Тойнбі аналізує взаємодієшення Заходу (під чим поняттям він розуміє романо-германо-англосаксонський світ) до решти світу і приходить до таких, для Заходу неприемних, стверджень: 1. від п'ятохсот років вважають Захід народи Африки і Азії за «агресора», не тільки військового, але в першу чергу економічного й культурного; 2. Африка і Азія не бажать собі довше опіки Заходу, вважаючи, що така опіка аж ніяк не є якимсь законом природи.

На думку автора, паралеля між сучасним станом і колишнім занепадом Греції і Риму, як відповідників до сучасного Заходу, дуже велика. Тойнбі

йде слідами модної зараз в англійській історіософії школи і приписує епохальне значення большевицькій революції, індустріалізації СРСР і поширенню його впливів в наслідок другої світової війни. В цьому аспекті висвітлені теж постаті творців і реалізаторів большевицької революції — Леніна і Сталіна. Його осуд про них радше позитивний. Бо, твердить Тойнбі, що з того, що Захід дав світові навіть великі технічні удосконалення, але вирвав людині душу чи не зумів дати їй нової релігії? Навпаки, саме під впливом технізації Захід потурав розвиткові націоналізмів і тим іще більше позбавив світ нової, сильної ідеї. Таку ідею-віру дав — так сміливо твердить Тойнбі — большевизм, що зумів розв'язати ряд проблем на базі вчення Маркса. І саме ця обставина робить большевизм таким атракційним, таким привабливим для народів Африки і Азії.

Від таких тез вже тільки крок до синтезу, що в Тойнбі виглядає так: Захід іще справді веде перед у технічних і інших матеріальних ділянках, але в сфері духу і дії першество припадає вже сьогодні большевизмові чи — як він каже — Сходові. Щоб якось зм'якшити цю прогнозу «банкротства» Заходу, Тойнбі радить створити якусь утопічну, ближче не вияснену, «світову соціальну й релігійну єдність».

Ми спеціально підбрали для обговорення в нашому журналі цю брошуру і без коментаря подали тези Тойнбі, бо вони дуже характеристичні для мислення не малої групи західних інтелектуалів, вони, головне, питоми для модерної англійської школи. Що такі висновки наскрізь дефетистичні, і що, по-нашому сказавши, вони не становлять нічого іншого, як пораду: «спускайтеся, куме, на дно» — не треба спеціально підкреслювати. Зайвим було б теж полемізувати і доводити, що професор ні трохи не знає правдивих стосунків в СРСР. Не наша теж справа виступати в обороні Заходу, бо до того таки більше покликаний Тойнбі — принаймні так повинно бути. Ми теж ні трохи не захоплені по-телачому Заходом і, як сторонні обсерватори, маємо свою думку на це питання. Все ж вважаємо, що автор «перетягнув струну» і генералізує певні явища, що є, може симптоматичні для деяких гуртів, а може, навіть і народів, але з якими годі ототожнювати цілий Захід. П-н

Erwin Rommel: KRIEG OHNE HASS Afrikanische Memoiren, 401 S., mit vielen Karten und Skizzen. Heidenham, Brenz, 1953.

Сучасна модерна війна дорешти звужувалася — а то й знищилася — почуття лицарськості до противника, до переможеного противника зокрема. Стара, варварська — хай і в римському виданні — засада: «нещадність супроти переможеного» — пережила під час останньої війни, свій злорадний поворот, призвела до оплюгавлення всього, що вороже, довела навіть до шибениць для генералів, що мали нещастя бути по стороні тих, що програли. Вершком були смертні петлі для німецьких генералів на нюрнберзькому процесі, що

про них висловився фельдмаршал Монтгомері, як слідує: «Нюрнберзькі процеси зробили провадження війни злочином. Генерали противної сторони йдуть під суд і є трактовані, як злочинці». Немець критично висловився про ту саму справу кол. головкомандувач альянтських військ ген. Айзенгауер. І тому з великим признанням і відчуттям полегшії слідкуємо за лицарськими відруками, дивимось на них, як на докази, що все ж таки лицарство ще не перевелось. Найбільш маркантною під цим оглядом є велика популярність і признання, що їх з'єднав собі фельдмаршал Роммель серед своїх колишніх ворогів — англійців. Без перебільшення можемо ствердити, що популярність Роммеля в Англії навіть більша, ніж у Німеччині. Коли брати під увагу тираж видань про нього і його останніх споминів, то порівняння випаді дуже на некористь Німеччині. В Англії книжка про нього була «бестселлером», в Німеччині про це годі взагалі думати. От розходиться, як і всі інші військові спомини. Це теж стосується до його великої праці-споминів, що недавно з'явилися на полицях книгарень і що про неї хочемо поділитися нашими враженнями.

✱

Спомин Роммеля: «Війна без ненависти» це не тільки звичайні спомини великого полководця, це класична лекція тактики і навіть стратегії очайдушного рейду по пустинних просторах Африки, це феноминальний стратегічний план флянгового вдару на противника, це цілий ряд поодиноких тактичних операцій, блискучих своїм концептом, грізних своєю очайдушністю, взірцевих своїм виконанням.

Як ми вже вгорі згадували, спомини Роммеля, що їх по смерті фельдмаршала упорядкував і видав його кол. шеф штабу Баерляйн, а вступ написала його дружина Люція Марія Роммель — це властиво підручник, що його годі переповісти чи навіть зрецензувати. Роммель переповідає свою епопею з «Африка-Кор» точно, детально, послуговуючись записками свого ад'ютанта, картами і звітами. Від причалення в Тріполі 12. II. 1941 й перебрання командування над корпусом аж до березня 1943 р., коли Роммель, залишивши на африканських побоевищах тисячі поляглих своїх вояків, відлетів до головної квартири Гітлера, це одна стрічка військових дій, великих задумів і їх реалізації, — це вершок слави і успіху, що суджена тільки великим полководцем і... повна чаша гіркоти, яку мусів випити аж до дна, з дарунком отрути від Гітлера включно.

Трагедією Роммеля було те, що він переріс своїх зверхників, як стратег, а його величезний задум — відрізати Советський Союз від півдня, опанувавши Єгипет і Суєз і, вдаривши далі на Близький Схід, з флянгу заатакувати совети — не покривався з головною лінією стратегічної концепції Гітлера і ОКВ, що йшла на прямий удар по лінії Москва-Сталінград. В цій розбіжності ховається причина великої катастрофи німецького африканського корпусу, тут же й трагедія великого полководця.

Дуже влучні і об'єктивні є подані

Роммелем характеристики чільних військовиків Німеччини і його англійських противників.

Книгу Роммеля «Війна без ненависти» можна сміло рекомендувати тим, що серйозно студіюють тактику і стратегію останньої війни та цікавляться нею.

В-к

ДАРІЯ ЯРОСЛАВСЬКА

ПОМІЖ БЕРЕГАМИ. Повість. Видавництво «Київ», Філадельфія, 1953, 188 стор.

Нова повість Д. Ярославської — це майстерне змалювання великої людської трагедії, що їй на ймення — ДП. Переповнені ізгоями з рідних земель табори, безліч трагедій і горя, розгнущаність і несерйозність т. зв. унівських і іровських урядників, що для них ДП — номер, рахункова величина і аж ніяк не людська істота — це зміст повісті «Поміж берегами». Що переживають люди з ім'ям ДП, як реагують і що відчувають в зустрічі з повоеною дійсністю, в зустрічі з отими «купцями» м'язів і шукачами мозолястих рук — це передає з вишуканою тонкістю і великим знанням повосних відносин Дарія Ярославська.

Т.

ВЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ НОВА КНИЖКА

**Є. Побігуший — Т. Крочак
— К. Малий**

(Збірка спогадів)

**«ДРУЖИНИ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ В 1941-1942
РОКАХ»**

В-во «Наша Книгозбірня»

Цей твір відкриває вперше мало відомі сторінки з історії наших визвольних змагань під час другої світової війни. Подає історію легіонів під командуванням сл. п. ген. Р. Шухевича і пол. Є. Побігушого. Ціна: Австралія — 8 шил., Англія — 6 шил., Бельгія — 36 фр., США і Канада — 1.- дол., Франція і Туніс — 250 фр., Німеччина — 3 нм., інші країни рівновартість 1 \$.

Замовляйте у В-ві

«Український Самостійник»

Літературний суд

В Клубі Молодих Українських Публіцистів «Крапка над і» в Мюнхені відбудеться в другій половині листопада «літературний суд» над книгою Івана Багряного «Огненне коло». В характері прокурора виступає д-р Ростислав Єндик, експерт прокурора — проф. д-р Володимир Державин. Оборону веде ред. Володимир П. Стахів, експерт оборони — ред. Іван Майстренко.

Ст. Горленко (Німеччина)

Вишколювати кадри зв'язкових

Був 1942 рік. Під Харковом, у спеціально створеному німцями «мішку» на відтинку Михайлівка-Балаклея-Таранівка-Близнюки, корчилися застукані частини советської армії під командуванням славногозвісного тоді Тимошенка. Це були напіврозбиті частини. Дивізії й полки були без танків, літаків, достатньої кількості гармат. Але найголовніший страх огорнув тоді советських салдатів і командування тому, що армія лишилась, фактично, без внутрішнього зв'язку. В третьому батальйоні 41-шої дивізії, як сьогодні пригадую, не було телефонів — усі вони були покидані під час «телячого захоплення» від попереднього наступу червоних військ на німців (від Олексіївки до Таранівки). Телефонні апарати, «катушки» — все разом було повикидане салдатами через надмірний тягар цього «балаю» у бойовім поході. Командування мало за тим стежило, бо сподівалося вигнати німців і без телефонних апаратів — криками «ура, за Сталіна, за Родіну!»

Наслідки тих розрахунків були катастрофальні. Військові підрозділи вимушені були зв'язуватися між собою безпосередньо для донесення наказів, розпоряджень, інструкцій... ногами! Бійці зв'язкової чоти того ж і інших батальйонів бігали пішки від рою до чоти, від чоти до батальйону і від батальйону аж до полку!

Це була жалюгідна картина, але так було. Той стан допоміг німцям легше розторопити під Харковом армію Тимошенка.

Ми навели цей приклад з недавнього минулої дійсності для того, щоб підкреслити, яку вагу у війську має служба зв'язку. До цієї служби, звичайно, не входить лише один телефонний чи телеграфний зв'язок. Радіовий, світлово-сигнальний та інші роди зв'язку посідають так само колосальне значення під час перших-ліпших бойових операцій армій та їх підрозділів.

Але саме технічне озброєння зв'язкових апаратами і взагалі матеріалами ще жадною мірою не вирішує успіху справи. Головним чинником, який урухомлює весь зв'язок, керує ним і доводить до бажаних наслідків, є кадри військовиків-зв'язківців. При чому, очевидна річ, висококваліфікованих, досвідчених і спритних. І коли ми говоримо про участь вчорашнього і майбутнього українського воїнства в наступній визвольній війні повалення і знищення російсько-комуністичної влади в Україні та встановлення суверенної самостійної держави, то мусимо серед ряду важливих питань військового порядку поставити питання підготовки кадрів зв'язку.

Яскравим ілюстративним фактом, який підкреслює вагу порушеного питання, є дуже цікава історія з нашим бельгійським другом Альбером Газебром, про якого ширше писалося в «Українському Самостійнику» (ч. 46-47). Альбер Газебр служив в УПА

на пості радіоспікера на підпільній радіостанції «Самостійна Україна», бо бракувало своїх кадрів. Нам петер важко сказати, яких форм набере майбутня війна між СРСР і вільним світом. Але одно ясно, що Україна не може покладатися на виборення їй свободи виключно чужими силами. Буде завзята боротьба власних сил проти сьогодиншнього окупанта. Це буде революція, яка тотально змітає все вороже — большевицьке. Вона вимагатиме багато кваліфікованих кадрів усіх галузей військової справи, в тому числі радистів, телефоністів, телеграфістів, сигналістів, спікерів і т. д. Через те кадри зв'язкових, підготовані сьгодні, відіграли б тоді величезну позитивну роль і для здобуття, і для відбудови держави.

Ці кадри, зрештою, потрібні не лише для майбутнього, а вже навіть тепер, для чисто цивільної служби зв'язку, скільки в теперішній пропагандивно-психологічній «холодній» війні між тоталітарним советським і вільним західним демократичним світом неабияку роль відіграє власне зв'язкова служба.

Скажуть: як практично на еміграції можна займатися такими справами, коли для цього необхідні відповідні лабораторії, кабінети, і т. д., якими українська еміграція не володіє. Запит, до деякої міри правильний, тим більше, що на наш погляд

підготовку зв'язкових не треба спрощувати чи просто профанувати, зводити лише до того, щоб котрийсь молодий українець вивчив напам'ять значки «азбуки Морзе» або вмів сигналізувати прапорами. Але все ж таки при бажанні можна винайти засоби і способи для доброго вишколу зв'язкових. Не хочемо деталізувати цієї справи, радимо лише відповідно рушити її вперед керівними чинниками хоча б і самого Братства.

Підкажемо лише один із потрібних і корисних способів, вишколу а саме: фахово-студійна наука зв'язку української молоді по чужинецьких школах. Нам важко сказати, скільки серед української студіюючої молоді є таких, які студіють радіо, телеграф, тощо. Але в усякому разі не помилимося, якщо скажемо, що таких маємо мізерне число.

До чужинецьких шкіл зв'язку, очевидно річ, добратися студентів емігрантові нелегко. А все ж таки і тут, якби приділити цьому питанню належну увагу, можна б мати поважні осяги. Ясна річ, що це вимагає також певних організаційних заходів. Треба б було прямо таки підібрати відповідних здатних і охочих людей для такої науки та потім старатися про їх вишкіл і допомогу їм.

Вишколювати кадри зв'язкових — повинно стати гаслом не лише військовиків, а й українських цивільних організацій. Подумаймо бо справді: скільки в нас на еміграції є дентистів, економістів, філософів, філологів і т. д., а скільки — радистів, телефоністів, стенографістів, тощо?

Пропорція в тій справі не дасть позитивної відповіді на поставлене запитання.

Вислід анкети

В попередньому числі нашого журналу ми апелювали до читачів, щоби виповнили і прислали анкети. Тільки розмірно невелика кількість читачів відгукнулася на наш заклик. Ми одержали всього 111 виповнених анкет. Нижче містимо перші висліди зробленого обліку.

Ще раз просимо наших читачів виповнити і переслати анкети. Звертаємось теж ще раз до Управ Станиць і Краєвих Управ доложити всіх зусиль, щоби всі ті, які ще не вислали виповнених анкет, зробили це негайно.

Редакція

I. Вік учасників анкети:

Від 20 — 30	— 55 учасників
„ 30 — 40	— 33 „
„ 40 — 50	— 15 „
понад 50	— 8 „
Разом 111 учасників	

II. Країна теперішнього перебування

Англія	— 49 учасників
Німеччина	— 16 „

США	— 15 „
Канада	— 12 „
Австралія	— 8 „
Австрія	— 5 „
Аргентина	— 2 „
Бельгія	— 2 „
Еспанія	— 1 „
Франція	— 1 „

Разом 111 учасників

III. Місце народження

Центральні землі України	— 18 учасників
Східні землі України	— 11 „
Західні землі України	— 82 „

Разом 111 учасників

IV. Освіта учасників анкети

народня	— 45 учасників
середня (фахова)	— 40 „
академічна	— 26 „

Разом 111 учасників

V. Професія учасників анкети

фізична праця	— 78 учасників
розумова праця	— 10 „
хворіють, безробітні	— 23 „

Разом 111 учасників

VI. Власна бібліотека учасників анкети

Власну бібліотеку (від 35 — 500
і більше книжок) має — 62 учасників
Не мають бібліотеки — 49 учасників

VII. Вступили б до війська:

Всі без виїмку учасники анкети, що
висловили готовність вступити до ук-
раїнської військової формації на чу-
жині, підкреслюють, що зробили б це
тільки тоді, коли б така частина ма-
ла українську команду, а її ціль —
боротьба за самостійність української
держави була б ясно здекларована.
Вступили б до української формації
на чужині — 69 учасників
Вступили б тільки до української ар-
мії в Україні — 32 „
Взагалі не вступили б
до війська — 7 „
Хворі, вік — 3 „
Разом 111 учасників

IX. Учасники анкети про журнал

Майже всі учасники анкети (106) ви-
словлюються позитивно про журнал.
П'ять учасників уважають його поя-
ву за непотрібну. 27 учасників висло-
вили свої застереження до поодинок-
их статей, що появились були у
«Вістях». Бажають, щоб «Вісті» стали
місячником: 78 учасників анкети,
тижневиком: 16 учасників. За задер-
жанням теперішнього формату ви-
словилося 68 учасників, за зміною
зовнішнього оформлення: 29 учасни-
ків, не висловили в тому напрямі свої
думки: 14 учасників.

X. Військові відзначення учасників анкети

32 учасники анкети мають військові
відзначення, здобуті в 1 УД або в ін-
ших військових формаціях.

Три учасники анкети відмовились
відповідати на питання анкети, моти-
вуючи це тим, що не хочуть виповня-
ти «розвідувальних питань».

Повне опрацювання присланих ан-
кет ще не закінчене. Ми все ще спо-
діємось більшої кількості відповідей
і тоді переведемо основне опрацюван-
ня анкети.

Андрій МАЛИШКО

ІЗ «ЛЬВІВСЬКИХ МЕЛОДІЙ»

На чорнім камені червоні маки,
а в синім небі ластівка пливе.
О, львівська земле, всі твої ознаки
несе в собі вмируще і живе!

Корчастий пень при вибитій дорозі,
в відрі розбитім темний лігроїн,
боєць, що впав од спеки у знемозі
і воду п'є... Про що гадає він?
Напрутий вітер б'є крилом багряним
в річки й струмки, густіші од ропи,
за львівськими допотопним шолом'я-
[нем гармати б'ють в розжеврені степи.

Я звик до цього. Казанок і кружка,
сухар і пил, і шелести лісів,
і, може, ще знайдеться десь по-
[дружка, —

то я зайшов би, повечерять сів.
Із пня зів'ється паростя вологе,
боєць пройде в окопчик на поля,
і я спочину й вийду на дорогу,
а біля мене, як сестра, — земля.

ЗИЗОМ

Консерва

Кажіть що хочете, мундир має свій
чар. Навіть найкраще запрасовані шта-
ни цивіля не роблять того враження, що
райтки. І то не нові, а приношені, за-
райжовані, зашмальцовані райтки. Зреш-
тою це не лише думка самих чоловіків.

Ех, або чоботи! Ну хай уже не офі-
церки, а саперки. Ідеш пісок хрумтить,
каміння шорохтить, земля подається.

Ще довго, довго по війні не виходять
вони з моди, а найдовше тримаються
таки в цивілів. Ті залюбки доношують
частини уніформи, „пускають цинк“.

А купля? Котрий пасок витримає
порівняння? Широка „австріяцька“ куп-
ля, з мосяжним замком і орлом не ма-
ла собі рівної — чи в косовицю до шуль-
ки, чи в неділю під дзвіницю.

От камаші — тих ніхто не любив. До
служби з мусу вбирав, але на файранті
по Желіні, Празі чи Відні не надявав.
Хіба ті вузьенькі, але їх важко було ді-
стати. А як вже хто мав, то стеріг,
як ока в голові. В касарні чи „вермахт-
гайм“ під голову на ніч клав.

Гірше було з блюзою. Навіть така фа-
сонова з зеленим ковніром, і та не ле-
жала добре без штерни, або хоч вінкля.

Знаю одного німця. Порядний хлопець
був, але без вінкля, а дівчина конче зним-
ки просила. Багато не думав, товариша
блюзу на себе, до фотографа, і післав
до „гаймату“. Задоволений, дівчина радіє.

З журбою радість обнялась. Пех хо-
тів, щоб фотограф побільшену знимку
за вітриною виставив. Ідуть раз виш-
кільні старшини, очі протирають, при-
дивляються — такі так: Маєр!

Порядний був хлопець, але польовий
суд скликали і два роки на наших очах
вліпили. Пех мав!

А другий мій знайомий, то „на гвалт“
десятиником хотів стати. По капітуля-
ції в полоні якось зольдбух „зубив“ і за
десятника подався. Американці зареєст-
рували в списки, і пришло. Діпняв сво-
го, але потім трохи каявся, бо стріль-
ців скорше до дому відпустили.

*

Ті, що звикли на львівському полі
рвати танків броньовану гать,
вже не зможуть в дозвіллі на волі
рівним голосом оповідать.

Та й кричать вони, певно не звикли,
лиш навчилися в гарячій бою
представляти під огненні ікла
загартовану дружбу свою.

Та водицю шукати в калюжі,
а коли пролунає удар,
там, де впали завзяті і дужі, —
розділити останній сухар.

І за друга, не думавши, стати
і умерти, та що ж, не біда!
І від того земля їх, як мати,
пригортає й щодень вигляда.

Найважче перший вінкель дістати,
дали вже легше. А від поручника до сот-
ника чи від підполковника до полковни-
ка — то прямо якось автоматично про-
скакують. Воно навіть і не випадає ко-
гось „пане підполковнику“ кликати.

Я мав блюзу з зеленим ковніром, і
райтки, шкірою підшиті, і чоботи з мі-
хами в долині, як мрія. Все через дріт
у полоні за хліб проміняв. Мало не пла-
кав, та їсти хотілось. За те ще міцу
й „паюни“ маю. Зберіг. До Америки при-
віз, до музею не віддав, тримаю. Не раз
витаю, розкладу, пооглядаю в дзеркалі
і сховаю. Нема наюди поносити.

Часом жалію, що в піхоті, а не при-
фльоті служив. Їх і менше на еміграції,
і уніформа малювнича. Їм і тепер доб-
ре: купить білі штани, надіне тенісівки,
накине гранатову блюзу від Bond-a — і
готовий матрос А ще як на привітан-
ня „доброго вітру“ кому побажає, то
відразу як би морем чути!

Та годі. Запізно. Всі знають, що в ди-
візії був, а в ній підводних човнів таки
не було. Хоч хто може тепер знати?
Вже більше за десять років пройшло,
шмат часу, а людська пам'ять слаба,
не точна. Нині ніхто не може тямити,
хто що робив, де й чим був.

От мав я товариша. Разом з дому
виїздили, в однім шатрі в полоні спали.
Присягну, що був „уша“. Надибав його
на стрічі дивізійників з США й Канади
в Торонті і чую — поручником кличуть,
ад'ютантом називають.

Гм? Все можливе. Десять років — не
жарти.

А другий — у Філядельфії. Зовсім у
дивізії не був. Тепер якось пристав,
вкладаю платить, відзнаку купив. Прий-
маном став!

Хто його знає! Кожний з нас десь ко-
лись за Україну страждав. Не можна
нікого чіпати. Зрештою мундур таки
має свій чар — то всі кажуть.

Були в Ріміні фотографи. Незле йшов
їм інтерес. Робили знимки, які треба, в
саперках і офіцерах, в райтках і кайль-
гозах, в „летці“ й без. Гірше було з він-
клями й штернами, але й ці останні по-
тім із консерви робили і клопоту не бу-
ло.

Гірше тепер. Консерва — звісно, кон-
серва. Довго тримається. Дехто й досі
заховав...

От учора дістав я українську пресу з
Німеччини. Читаю і очам не вірю! На
З'їзді ЦПУЕН були теж консерви, бо
двох полковників, старшин дивізії, бе-
фбердеровано.

Ну що ж? Вони не винні. Не самі па-
сали, не винен і шановний автор. — Ще-
дрий був, а за це треба хіба що вдяч-
ним бути.

Бачу тільки, що помилювся мій ста-
рий „шпіє“, який заодно на „фегатте-
рунг“ повторював:

«Die Sterne am Himmel und bei mir
am Kragen!»

Не знав тоді нічого про рімінські кон-
серви...

Європейська оборонна спільнота

В німецькому місячнику «Штальгельм» ч. 11. від 20 листопада 1953 р., появилася довша стаття генерал-фельдмаршала А. Кессельрінга про ЕОС і її значення для Німеччини. Кессельрінг, ще недавно в'язень тюрми для «воєнних злочинців» у Верлі, займає сьогодні визначне місце серед німецьких військовиків і втішається великою популярністю. На іншому місці даємо рецензію його книжки «Вояк до останнього дня». Нижче подаємо в скороченні думки автора висловлені на тему Європейської оборонної спільноти.

Редакція

Я є вояком від 1904 р. і брав активну участь в обох світових війнах. Я був рядовим вояком, старшиною генштабу, летуном і головнокомандуючим армії. Я завжди старався схоплювати цілість світових проблем, а не тільки їх епізоди. З того наставлення випливає мій погляд на справу Європейської оборонної спільноти.

1. Вже короткий погляд на сучасні світові події переконує нас, що мариwo війни ще й далі тяжить над людством.

2. Світ ще й далі не вважає війну за «ультіма рацію» в розв'язуванні міжнародних проблем, а навпаки, за один з середників їх розв'язки.

3. Подібно як це було в середньовіччі, також і сьогодні народи, що не мають власної оборонної сили, або є зле озброєні, стають жертвою сильніших.

4. З другого боку, незаперечним є факт, що саме сила, тобто добре озброєна армія, є запорукою миру, є засобом щоб оминути війну.

Виходячи з цих заложень, я дивлюся на справу німецької участі в Європейській оборонній спільноті. Ідея нейтральної, неозброєної Німеччини, як розв'язка складного міжнародного положення для мене взагалі не існує. Слабий завжди стає жертвою сильнішого і це я кладу в основу роздумувань на цю тему.

Всім нам ясно, про що йдеться в Кремлі. Головно ми, німці, пізнали цю небезпеку так добре, що зайвим було б довше над цим зупинятися. Треба отже сильним валом загородити даліше просування большевизму на захід. Засобом для цього є Європейська оборонна спільнота і Організація Північноатлантичного пакту. Совети будуть докладати всіх зусиль, щоб унеможливити реалізацію цих плянів. Вони готові навіть на об'єднання Німеччини, готові навіть дозволити слабе озброєння такої об'єднаної Німеччини, щоб тільки вивести німців від включення їх до згаданих плянів оборони. Чи ж треба вияснювати, що zdeградована до такої немоці Німеччина стане скоріше чи пізніше жертвою саме цього ж СССР?

Коли ми включимо себе до одного із згаданих плянів і якслід себе озброїмо, ми аж ніяк не зраджуємо наших братів у східній зоні. Навпаки, маючи силу, ми маємо більші шанси успішно конферувати за зеленим столом.

Ми, вояки, добре знаємо, що таке війна, і від серця бажаємо нашому народові та всім народам тривалого

миру. Але ми також знаємо, що створення армії ніяк не означає першого кроку до війни.

Світ має тепер важливий інструмент для поладнювання міждержавних спорів в Організації Об'єднаних Націй. Але сама ця інституція без інструменту екикутиви не буде мати змоги вирішувати справи. Їй потрібна сила, їй потрібні армії. Такою силою може стати ЕОС. Треба тільки жаліти, що вона ще сьогодні не є дійсністю. Далі вважаю, що ЕОС є логічним продовженням ідеї європейської спільноти. Часи національних державок і малих армій належать до минулого. До безповоротного минулого! Хай собі ще хтось леліє мрії про герметичну замкненість державних територій, розвоєсї тенденції від малого до великого є сьогодні вже такі очевидні що майбутнє може належати тільки якійсь великій європейській спільноті. Першим кроком на шляху до реалізації цієї великої ідеї може стати саме Європейська оборонна спільнота.

Туреччина на сторожі Босфору

Недавно делегація німецьких парламентаристів відвідала Туреччину, де була гостем турецького уряду. Німецькі гості відвідували турецьку воєнну академію в Анкарі і познайомилися з оборонною системою країни. Нижче переповідаємо звіт шефа німецької делегації д-ра Еріха Менде.

Редакція

Геополітичне положення Туреччини дає їй від століть першоякісне військово-політичне значення. Відколи Туреччина заключила військовий договір з Грецією і Югославією, це значення ще більше зросло.

Головним чином йдеться про Босфор і Дарданели, а тим самим про сполуку Чорного моря з Середземним. На сторожі цієї сполуки стоїть Туреччина. Вона свідомо великої відповідальності і разом з тим небезпеки, що загрожуює їй від СССР і тому рік річно турецький уряд видає більше, ніж половину свого бюджету на оборонні цілі. Із всіх європейських країн Туреччина може виказатися найбільшими успіхами військової підготовки. Країна знаходиться властиво від років у стані часткової мобілізації, що, очевидно, пожирала величезні суми гроша. Але турки не жаліють грошей, бо повністю усвідомлюють небезпеку. Про стан оборони Туреччини ми мали змогу переконатися, оглядаючи модерно розбудовану лінію оборони навколо Істамбулу. Йдеться про т. зв. «Какмак-лінію», завдання якої боронити Туреччину від евентуального нападу СССР з боку Болгарії.

Сучасний стан турецького війська, якщо мова про його бойові вартості, знаменитий. Про це свідчать військові повідомлення з Кореї, про це мали ми змогу переконатися, оглядаючи ряд військових частин і турецьку військову академію. Турецька армія нараховує тепер 400 000 вояків; вона кожночасно може бути посилена 2

Я цілковито розумію застереження тих, що вимагають, як передумову німецької участі в ЕОС, повну реалізацію всіх тих наших товаришів зброї, що ще сидять у в'язницях, за суджені законом, який створений «екс пост». Такі застереження оправдані і вони мусять знайти повне погодження з боку тих, що за це відповідають.

Уважаю, що німецький вояк може і повинен стати вояком європейської армії. Друга справа, це питання організаційної доцільності таких європейських формацій у більших чи менших національних з'єднаннях. На підставі довголітнього досвіду я заступаю думку, що найкращою розв'язкою було б творення національних корпусів, а може навіть і армійських з'єднань. Не можна організувати дивізії з різних національних елементів; треба завжди мати на увазі, що спільна мова є важливим об'єднуючим чинником.

Все це одначе фахово-технічні питання і вони не можуть відігравати вирішної ролі. Я заступаю думку, що Європейській оборонній спільноті належить майбутнє.

мільйонами добре вишколених резервістів.

Зброя турецької армії майже повністю американська. Не завжди вона наймодерніша, але завдяки імпровізаційним здібностям турецького старшини і вояка навіть найстарший воєнний матеріал є повністю придатний до вжитку.

Як ми вже ствердили, бойовий дух турецької армії взірцевий. Турки ненавидять большевизм і розуміють небезпеку, яка їм загрожуює від російської експанзії. Це знає не тільки кожний старшина, але також і рядовий вояк.

Велике враження зробила на нас військова академія в Анкарі. Справді, те що ми там побачили, дуже нагадувало кол. німецькі військові академії в Потсдамі, Дрездені чи Мюнхені. Дійшли тільки найновіші методи педагогіки, що роблять академію одною з наймодерніших військових шкіл взагалі. Під час побуту в школі і розмов з турецькими старшинами мені довелося з милим здивуванням ствердити, як глибоко закорінена в турецьких старшин симпатія до німців, які живі тут спогади спільного братерства зброї ще з першої світової війни. Це знаходить свій вислів у взірцево плеканому турецькою армією німецькому військовому цвинтарі. Його відвідують ще сьогодні цілі делегації кол. турецьких вояків, учасників першої світової війни.

Турки дуже зацікавлені в створенні німецької армії. Вони підкреслюють, що тільки німецька армія зможе вирішно посилити Європейську оборонну спільноту й унеможливити большевицьку експанзію на захід.

За короткий час побуту німецької делегації в Туреччині нам вдалося навізати з військовими відповідальними колами тісні контакти, що в майбутньому можуть стати основою корисної духової і фахової співпраці між обидвома країнами.

Чи так їх залишимо?

Могили вояків УД на австрійських цвинтрах

місцевість:	відомих:	невідомих:	сумнівних
Ст. Стефан	22	6	—
Фельдбах	14	133	12
Гнас	7	5	—
Траутманнсдорф	4	200	—
Страден	6	—	—
Дірнбах	—	—	—
Штайнц	1	1	—
Кірхбах	—	2	—
Плюдер	—	2	—
Клех	—	2	1
Ст. Петер	—	—	2
Бірнбах	2	—	—
Раткерсбург	1	—	—
Кляйн Файдт	—	4 (застрілені большевиками)	—
Габерсдорф	—	60	—
разом:	57	415	15

Могила хор. Мирона Танчака
на чужому кладовищі!

Військові цвинтарі в Австрії,
де спочивають вояки 1. УД.

MILITÄRFRIEDHÖFE

Verwaltet durch das Österr. Schwarze Kreuz

1. Feldbach
2. Hartberg
3. Fürstenfeld
4. Ratkersburg
5. Mureck
6. Gosdorf
7. Leibnitz
8. Trautmannsdorf

Verwaltet durch die Landesregierung

1. St-Michael
2. Bendorf
3. Prebendorf
4. Ilz
5. St.-Stefan
6. Gnas
7. Straden
8. Bierbaum
9. Klösch
10. Rettenig
11. St.-Peter a. O.

Забута могила...

Це могила вистуна 1. УД!

КОМУНІКАТИ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

II. КРАЄВИЙ З'ІЗД БРАТСТВА В США

5-7. вересня ц. р. відбувся в Філадельфії II. Краєвий З'їзд Делегатів Станиць Братства кол. Вояків 1. Української Дивізії УНА в США. На З'їзді були присутні 30 делегатів з 35 мандатами з осередків: Шікаго, Дітройт, Клівленд, Воффальо, Рочестер, Нью-Гевен, Нью-Йорк, Ньюарк, Трентон і Філадельфія, які заступали понад 350 членів Братства, організованих в станицях, та понад 150 членів розкинених в США, які в тій чи іншій формі зв'язані з Братством, представники інших українських громадських і комбатантських організацій та гості.

Організаційна програма З'їзду розпочалась відкриттям виставки частини музею-архіву, заснованого при Станції Братства в Шікаго під керівництвом мгр. О. Городиського. Святочне відкриття виконали полк. Р. Долинський в асисті кап-ляйт. Шрамченка. Мгр. О. Городиський пояснив привабливими розставленими експонатами — вербункові плякати з 1943 р., витинки з газет, військові видання, знімки, поштівки з військовою тематикою, відзнаки і т. інше. Ця скромна збірка має вже нині велику вартість, і поштин мгр. О. Городиського заслуговує на особливе признание.

Після відкриття З'їзду дотеперішнім головою Краєвої Управи мгр. О. Городиським, привітали слухачів усних привітів: від ген. П. Шандрука, ген. Загородського від ОБВУА, кап-ляйт. Шрамченка від Вояків Чорноморської Флотії, дир. Галана від ЗУАДК, ред. Кравцева від УСК, «Провидіння» і «Америки», п. Поритка від ОБВУА, представника СУМА, представника ОДВУ, та надісланих від Краєвої Управи Братства кол. Вояків 1. УД УНА в Канаді, Станиці Братства в Дітройті, Головної Ради Братства УСС, Місії УПА, Товариства кол. Вояків УПА (відділ у Філадельфії), Товариства Запоріжців ім. полк. П. Болбочана, Українського Народного Союзу інк., та ООЧСУ (Відділ 6 у Філадельфії). Сот. М. Ліщинський, предсідник З'їзду, дякував усім в імені З'їзду за ширі слова привітів та висловлені признание для праці та поштинів Братства.

Програма З'їзду в першому дні була виповнена формальними точками, виборами комісії, звітами членів Краєвої Управи та дискусією над ними. Фінансовий звіт, може, найкраще ілюструє, в якому напрямку йшла праця станиць Братства, а саме — головню в напрямі допомоги інвалідам на цю ціль вислано до Німеччини й Австрії понад 2.000 дол. та поживавлення видавничої діяльності.

Дуже цікавий і основний реферат про напрямні діяльності Братства в найближчому проміжку часу виголосив ред. Олег Лисяк. Згадавши корот-

ко про генезу постанови Братства і початки його росту в невідрадних обставинах, він зупинився довше над завданнями, які чекають цю молоду організацію. Найважливішими з них — допомога інвалідам, яких іще багато залишилось сьогодні в Німеччині і Австрії, і для яких кожний найменший даток є великою поміччю, поглиблення зв'язків з родинами поляглих, несення помочі і для них, далі праця над впорядкуванням могиł кол. вояків в Австрії, будова пам'ятника поляглим на спільному кладовищі, доповнення й помноження списків поляглих вояків 1. УД.

Другим важним завданням є заповнення прогалини в нашій військовій літературі, де відчувається потреба видань на історично-військові теми, видання історії Дивізії і збірника пісень і потреба підтримування й

співпраці з журналом «Вісті», який сповняє важливу роллю лучника між кол. вояками 1. Дивізії, розкиненими по всіх континентах. В парі з цим висувається пекуча потреба духового зв'язку з молодим поколінням, і тому нашим обов'язком є передати їм воїнські традиції українського народу та допомогти сперти їх виховання на світлі чини боротьби за визволення й самостійність України. Накінець прелегент апелював скріпити співпрацю з іншими комбатантськими організаціями.

З'їзд уділив абсолютній уступаючій Управі та вибрав нову (склад нової Управи був поміщений у попередньому числі «Вісті»).

Осідок і нова адреса Краєвої Управи Братства: Роман Герасимович, Р. О. Box 1513 Grand Central Station N. Y. 17. N. Y.

Однорічний перегляд праці Краєвої Управи Братства в США

Початок організованого життя Братства на терені США датується від дня заложення Станиці в м. Шікаго, 21. 4. 1951 р. До часу скликання першого Краєвого З'їзду Братства в літі 1952 р. діяв на терені США головноуповноважений Братства мгр. Орест Горольський. З бігом часу і приїздом нових емігрантів більшали ряди кол. вояцтва 1. УД і поширювалась діяльність Братства. Постають нові станиці в Клівленді і Філадельфії, а згодом теж і в Нью-Йорці. Ці чотири станиці вислали минулого року своїх делегатів на перший Краєвий З'їзд і вибрали Краєву Управу, що за звітний час провадила працю головню в напрямі розбудови станиць Братства. Вислідом цієї праці є нові станиці, що постали в таких містах: Дітройт, Трентон, Ньюарк і Баффальо. Їх постанови треба в першій мірі приписати ентузіястам і невтомним організаторам братського життя, нашим колегам — пп. О. Лисякові і Коновці в Баффальо, др. В. Прокоповичеві в Дітройті, п. Дубикові в Трентоні і п. І. Коропецькому в Ньюарку.

Два головні завдання поставило перед собою Братство в США: 1. охопити організаційно кол. вояцтво 1. УД і створити сильну організаційну систему, як передумову для успішного переведення намічених плянів, 2. допомогати українським воєнним інвалідам. Окрему увагу звернено на поширення видань Братства, кольпортування нашого журналу «Вісті» і видаваних книжок. Всі ці намічені завдання були задовільно виконані.

Виконуючи постанови першого Краєвого З'їзду в справі консолідації комбатантських організацій в США, Краєва Управа перевела ряд розмов з відпоручниками ОБВУА пп. Д. Галичином, др. В. Галаном, ред. І. Кедрином-Рудницьким і І. Поритком і об-

говорила можливості тіснішої співпраці комбатантських організацій на терені США.

Рівнобіжно з вище начеркненими завданнями йшла поживавлена культурно-імпрезова акція, відбувались товариські зустрічі і з'їзди. Кожна нова зустріч чи навіть імпреза ще більше зцементувала нашу організаційну спаяність, поширювала круг наших членів і симпатиків, збільшувала наші фінансові спроможності. Краєва Управа і поодинокі станиці щораз відгукались на заклики Головної Управи Братства — прийти з фінансовою допомогою для видання тієї чи іншої книжки, проведено широко закреслу допомогну акцію для наших інвалідів.

З признанням треба відмітити, що цілий ряд наших товаришів дуже жертвенно ставились до праці Братства. Співпраця проходила в повній гармонії, кожний в міру своїх спроможностей жертвував часом і грошми для справи Братства. Не brakло теж серед старшого громадянства симпатиків і великих прихильників нашої братньої роботи. Тут слід відмітити дир. Дмитра Висоцького з Рочестеру, ініціатора численних збірок на наших інвалідів і нашого великого приятеля взагалі. Коли ж ідеться про поставу української громади до Братства і його роботи, воно не тільки позитивне, але сердечне й щедre. Велика фреквенція громадянства на імпрезах влаштуваних станицями Братства, все позитивний відгук і щедрість на збіркові заклики для інвалідів, читання наших видань і журналу — це конкретні докази їхньої постави. (Зміст промови попереднього голови Краєвої Управи Братства в США п. Городиського, виголошений на II Краєвому З'їзді Братства в Філадельфії, 5. 9. 1953 р.).

Братство в Австралії

Не зважаючи на розпорошення по великій країні і специфічні умовини праці й життя, діяльність Братства в Австралії проходить задовільно. На терені Австралії діють зараз три станиці Братства, з яких найсильніша об'єднує біля 100 кол. вояків. Станиці є в таких містах: Аделайда, Мелбourn і Сідней. Хоч за останній рік вдалось приєднати поважну кількість нових членів, все ж є ще поважне число кол. вояків, що й досьогодні не знайшли шляху до клітин Братства, стоять осторонь, а то й цілком байдужі до праці Братства. З прикрістю треба теж ствердити, що є чимало кол. старшин, що теж стоять «з боку» і тим дають злий приклад воїнству. Але, не зважаючи на ці від'ємні моменти, праця Братства на терені Австралії проходить назагал задовільно, розходиться багато видань Братства, що їх купують не тільки кол. вояки, але теж і «цивілі». Відчувається брак Красвої Управи, що координувала б і унапрямувала б працю станиць. На перешкоді до її створення стоїть велика розпорошеність і велика віддаль поодиноких станиць між собою. Все ж і в цьому напрямі йдуть конкретні заходи, що вкортці повинні увінчатись повним успіхом.

ІСТОРІЯ 1. УД

Підчас упорядкування матеріалів до історії 1. УД стверджено брак достатніх відомостей про такі відділи Дивізії:

Штаб Дивізії, полева жандармерія, сан-ветеринарні частини, Механічна сотня (Werkstatt-Kompanie), Швадрен постачання, господарські сотні і запасний полк.

Оцим звертаємося з проханням до наших читачів, кол. членів згаданих вище формацій, прислати короткі описи-звіти про свої частини.

Звіти виготовляти за наступною схемою: 1. організаційна схема частини, 2. завдання, 3. вивінування матеріалом, 4. важливіші дати з життя частини.

Рівно ж просимо читачів, що мають цікаві знятки з життя 1. УД, зголошувати про це до Редакції, подаючи стислий опис фота. В міру потреби Редакція звертається до власників і випозичить фота для вміщення в «Історії 1. УД».

Позняков, доповідь виголосив інж. Глазков, наспіли численні привітання від українських інституцій, від Братства, від сусідніх народів і від різних урядових німецьких чинників. Численно заступлені на святі українці, представники інших народів і німці провели у веселій, свободній атмосфері цю симпатичну зустріч. С-ч

РОЗШУКИ

Хто знав би про долю хор. Теодозія Пастушенка, родом з Тернопільщини, сотенний батареї легкої артилерії, перед військом — управитель школи в Медведівцях, пов. Бучач, пропав без вістки під Бродами. Рівно ж прошу про вістку про пропавшого під Бродами Володимира Микитюка, студ. мед. родом з Коломиї. Вістку слати на адресу: Вірослав Ю. Снігрович, 238 Wolcott St., New Haven, Conn., USA.

Хто знав би про долю хор. Богдана Осипа Гачкевича, ур. 12. 1. 1920 р. у Львові, остання вістка від 5. 2. 1945 р., околиця Грац, Австрія, прошений подати вістку на адресу матері:

Anna Haczekwycz, Sacred Heart Hospital, Allentown, Pa, USA.

Висоцького Михайла, з П'янович, пов. Самбір, працював в Гамбурзі, шукають брати. Хто знав би про його долю проситься писати на адресу:

M. Wysockij, Main St., Kapunda/SA, Australia.

Проситься п. Василя Рожиковського, кол. вояка 1.УД, до 1949 р. в таборі Трефлінг (Австрія), негайно зголоситися на адресу:

Mýchajlo Medynskyj, Ried i. Innkeis, O. Ö., Sicdlug 701, Bl. 4/II.

Хто знав би про долю Аркадія Веремчука, ур. в 1912 р. на Волині, учасник битви під Бродами (відділ «фляку»), прошений подати вістку до редакції «Вісті».

Хто знав би про долю Петра Василика, ур. 10. 7. 1924 р. у Почаєвичах, пов. Дрогобич, учасник битви під Бродами, проситься повідомити редакцію «Вісті».

Брат шукає Василя Зарічного, ур. 24. 8. 1918 р., село Дмитровичі, пов. Рава Руська, що був шофером в 29 пп. і пропав без вісти під Бродами. Ласкаві інформації слати на адресу «Вісті».

Хто знав би про долю Василя Буркутенка, ур. 1925 р. на Харківщині, перебував в 1944-45 рр., мабуть, у Франції і мав намір продістатися до Іспанії, прошений подати вістку на адресу батька:

W. Burkutenko, 44, Prospect St. New Bank, Halifax, Gr. Britain.

ЧИ ВИ ВЖЕ ВИРІВНАЛИ

ПЕРЕДПЛАТУ?

ЯКЩО НІ, ЗРОБІТЬ ЦЕ

НЕГАЙНО!

Злистів
ДО РЕДАКЦІЇ

Високоповажаний Пане Редакторе!

Подобалася мені відвертість п. Любомира Рихтицького в статті на тему: «Переможіть себе». Я думаю, що всі кол. вояки 1.УД вповні підтримують погляди п. Рихтицького. Вже найвищий час, щоби наші політики і партійні «шишки» отямилась і знайшли спільну мову.

Ми, кол. вояки 1.УД, без різниці однострою, ступеня чи прапору, під яким змушені були приймати участь в другій світовій війні, повинні домагатись від наших комбатантських організацій створення одного військового центру. Це вимога хвили. Уважаю, що Головна Управа Братства повинна перебрати ініціативу й приступити до створення координаційного центру всіх комбатантських організацій.

Куцько Роман
Австралія

Доповнення

До Редакції «Вісті»

В останньому числі «Вістей» прочитав я в статті Л. Ортицького: «Використаймо нагоду» — твердження, що в австрійській армії не було українця вищого рангою за полковника. Ця інформація неточна. Знаю певно, що в австрійській армії напередодні війни ми мали одного українця в чині фельдмаршал-лейтенанта. Був ним мій свояк Теофіл Лаврівський. Він мав скінчену військову академію і найвищі військові відзначення австрійської армії. Помер в 1924 (або 1925 р.).

Олександр Гудзак
Вінніпер, Канада

Вельмишановний Пане Редакторе!

Мені дуже подобається журнал «Вісті» і більшість статей, що в ньому друкуються. Все ж, на мою думку, треба б конечно поширити одну ділянку: вишкіл. Взагалі, треба б впровадити нову рубрику — вишкіл — і поділити її на: 1. піхотинський вишкіл; 2. артилерійський вишкіл. Вибрав я ці два роди зброї, бо вважаю що на еміграції найбільше вояків саме з цих двох родів зброї. Очевидно, якщо б це було можливе, можна б впровадити теж і технічний вишкіл. Нас ділить вже вісім років від активної служби. Багато дечого призабулось, і тому пригадка матеріалу була б дуже на часі. З великою пошаною

стар. лейтенант М Красовський —
Франція

Дві зустрічі

Мюнхенський відділ німецького союзу кол. вояків «Зольдатебунд» влаштував 30. X. ц. р. в святковій залі «Августінеркеллер» першу товариську зустріч кол. фронтовиків східних народів з німецькими товаришами. По короткій офіційній частині і вишануванні поляглих, відбулась забава. Під час вечора співав зложений в більшості з кол. вояків 1.УД хор «Дніпро». Піднесені своїм темпераментом гості з деяких наших сусідніх народів і племен надавали вечорові тут і там орієнтального характеру.

Козацьке свято

36-ліття боротьби з большевизмом і десятиліття постання 1. Козацького Корпусу відмітили великою програмою і цілонічним гулянням козаксамостійники. Свято відкрив полк.

СПІШІТЬ З ЗАМОВЛЕННЯМИ! Наклад на вичерпанні.

Увага! ВЕЛИКА НОВИНА! Увага!

Кожний повинен прочитати!

О. ЛИСЯК

„За стрілецький звичай“

ХОЧЕТЕ знати, що діялось в Україні під час 2. Світової Війни і як було насправді в 1. УД? —

БАЖАЄТЕ оглянути великі баталістичні картини брідського бою, оборони замку Гляйхенберг, кривавої атаки на гору Штраден? —

ЦІКАВО Вам ознайомитись з львівським «батьром» і одеським «жуліком»? —

ХОЧЕТЕ пізнати модерну українську людину і вояка в бою, коханні, за дротами і на волі? —

Якщо так — НЕГАЙНО — замовляйте роман О. Лисяка, 344 стор. Видання Братства кол. вояків 1. УД-УНА

Замовляти в представників Братства або в українських книжарнях.

Ціна книжки: Австралія — 10 ш., Англія — 7/6, Бельгія — 54 ф., Франція — 375 фр., Канада — 1,75 дол., — Німеччина — 4,50 нм., США — 1,75 дол.

ВЖЕ ПОЯВИЛИСЯ!

ТРИ ТОМИ

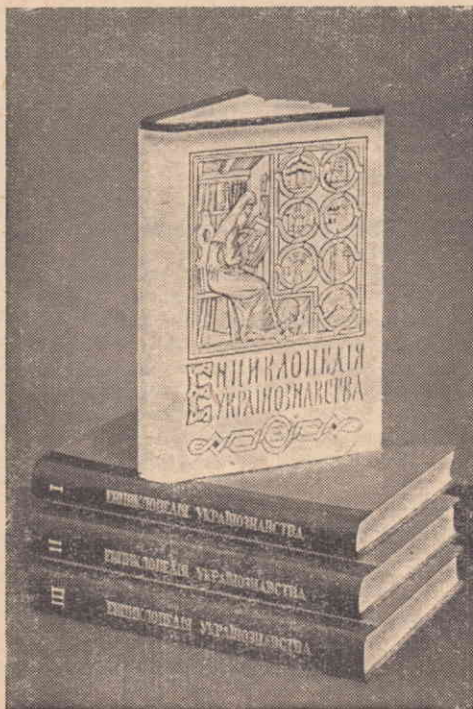
монументального твору

ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА

частина перша

За інформаціями
звертатися:

1. Melode Zytis — München 2, Dachauerstr. 9/II, Germany.
2. Plast, Inc. 12001 Lumpkin, Detroit 12, Mich. USA.

ВІСТІ

Братства кол. Вояків 1 УД УНА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

Редагує:

Колегія

Головний Редактор:

д-р Л. О. Ортинський

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і правити мову.

Адміністрацію веде:

П. Поліщук

*

Передплату журналу і замовлення наших видань просимо висилати на адреси представників Братства:

Австралія: Є. Бойчук,
232, Hope St., W. Brunswick, Melb., Vic.

Англія: К. Роснецький,
89 Bannerman Rd., Bulwel-Nottingham.

Аргентина: Братство к. в. 1 УД.
Fraternidad de los ex-comb. de la 1 UD, Curapalique 760, Buenos Aires.

Бельгія: Федір Ткаченко,
9, rue des Brasseurs, Louvain

Бразилія:
Exmo. Snr. Andre Uhryn, Caixa Postal, 8103. Sao Paulo S. P. Brasil.

Франція:
Stefan Sliwinskyj, chez M. Sistro av. Bouy
Vesines Par Chalette Loiret

Канада: В. Білан,
Mr. W. Bilan, 64, Markham St. Toronto, Ont.

Німеччина: д-р Л. Ортинський,
München 37. Schließfach 56, Germany.

США:
W. Hrynioch, 2134 Aqueduct Ave, E, Bronx 53, N. Y.

«Вісті» виходять раз на два місяці й коштують:

в США і Канаді	0,40 дол.	2,40 дол.
в Бразилії	6.— кр.	36.— кр.
в Німеччині	0,80 нм	4,80 нм
в Англії	1 ш.	6 ш.
в Австрії	3 ш.	18 ш.
в Австралії	-/1/4 ш.	8 ш.

в інших європейських країнах рівновартість 0,80 нм., в заокеанських рівновартість 0,40 дол.

Адреса Головної Управи Братства, Редакції й Адміністрації:

Dr. Lubomyr Ortynskyj, (13b) München 37. Schließfach 56, Germany.

Друковано в друкарні:

Druckerei „Cicero e.G.m.b.H., München, Dachauer Straße 9/II